

Diyânet

Aylık Dergi

Hız. Peygamber Hayatımızın Neresinde?

Hız. Peygamber ve Biz

Bir Millet İçin En Önemli Değer
Bağımsızlık ve Egemenlik

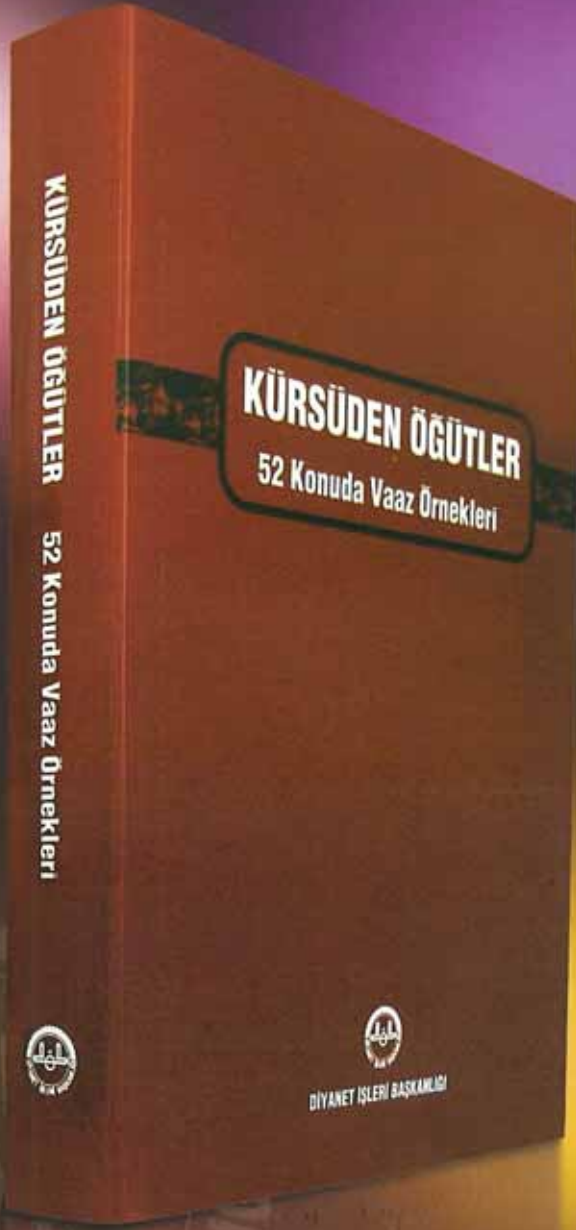

Hayırlı Evlât Nasıl Yetiştirilir?

196
Nisan 2007

Yeni

yayınlarımız

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden,
yurt dışında Müşavirlik ve Ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

İçindekiler

Nisan 2007 • Sayı: 196

9

Hz. Peygamber ve Biz

12

Hz. Peygamber'in Örnek Ahlâkı

24

Kur'an Kursu ve Kadın

gündem

Peygamberimiz'in İnsan Sevgisi 5
Prof. Dr. M. Şevki Aydın

Hiz. Peygamber ve Biz 9
Prof. Dr. İsmail L. Çakan

Hiz. Peygamber'in Örnek Ahlakı 12
Dr. Sadık Eraslan

Hiz. Muhammed'in Canlılara Şefkat ve Merhameti 15
Doç. Dr. Fikret Karaman

Şefkat ve Merhamet Peygamberi 18
Prof. Dr. H. Kamil Yılmaz

Günümüzde Hiz. Peygamber'in Doğru Anlatılması
Meselesi Üzerine Düşünceler 20
Doç. Dr. Adem Apak

din-düşünce-yorum

Kur'an Kursu ve Kadın 24
Prof. Dr. M. Şevki Aydın

Cehalet ve Tezahürleri 28
Doç. Dr. Ahmet Koç

Özdenetim Bilinci: Nefsi Aşma 32
Abdurrahman Akbaş

din ve sosyal hayat

Hayata Dair Ne Varsa 36
Dilşad Aktaş

söyleşi

O, Âlemlere Rahmet Olarak Gönderildi 38
Sadık Yalsızuçanlar

aile

Hayırlı Evlât Nasıl Yetiştirilir 41
Fatma Hale Liman

bir konu bir ayet

Ailevi Sorunların Çözümüne
Kur'an ve Hiz. Peygamber'in Yaklaşımı 44
Doç. Dr. İsmail Karagöz

bir hadis bir yorum

Sevgiliyle Beraber Olmak 48
Prof. Dr. İ. Hakkı Ünal

tarih

Bir Millet İçin En Önemli Değer
Bağımsızlık ve Egemenlik 50
Yunus Akkaya

kültür - sanat

Ülkemizde Mevlid Geleneği 53
Yakup Üstün

Sevgi ve Sevgili'nin Sembolü: Gül 56
Mustafa Bektaşoğlu

ülke

Hindistan 58
Doç. Dr. Ahmet Kavas

portre

Yazdığı Nat'ı Huzurda Okuyan Seyyid:
İbnülemin Mahmud Kemal İnâl 62
Kâmil Büyüker

medya kritik

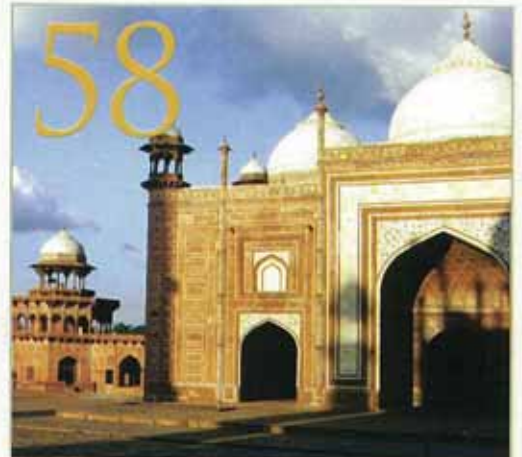
Bahattin Akbaş 64

Cehalet ve Tezahürleri

Hayırlı Evlât Nasıl Yetiştirilir?

Hindistan

Kutlu Doğumun Manevi Atmosferinde

Yüce Allah'ın insanlığa en büyük ihsanı ve rahmeti olan Hz. Peygamber (s.a.s.), insanı insan yapan erdemlerin ve değerlerin odaklandığı yüce bir şahsiyettir. İslâm'ın öngördüğü kamil insan modeli onun hayatında tecessüm etmektedir. Bu sebeple o, dinî hayatımız için en güzel örnektir. Nitekim Yüce Kitabımız Kur'an-ı Kerim'de onun hayatı bizlere 'yaşanabilir en güzel örnek' olarak takdim edilmektedir. Dolayısıyla dinî bir görev olarak yerine getireceğimiz pratikler ve bireysel dindarlığımızda tercih edeceğimiz uygulamaların en güzeli, onun hayatında bulunmaktadır.

Bugün için önemli sorunlarımızdan biri; Hz. Peygamber'in örnek hayatı ile kendi hayatımız arasında iyi bir köprü kurulamaması, dolayısıyla insanlığa örnek olacak ahlâkî duyarlılığa sahip dindarlıkların üretilemeyişidir denilebilir. Bu köprü'nün inşası için onun hayatını tekrar tekrar okumak ve onu iyi anlamak gerekir. Hiç şüphesiz içinde yaşadığımız zamanlarda da onun güzel ahlâkına, yol göstericiliğine her zamanki gibi ihtiyacımız vardır.

Yüce Allah, onu tabiat üstü bir varlık olarak göndermemiştir. Bu yüzden onun temsil ettiği ahlâkî değerler yapılabilir, uygulanabilir hayatımıza yansıtılabilir özellikler taşımaktadır. Onun hayatında her zaman geçerli olan evrensel ilkeleri bulmak mümkündür. Bu evrensel prensip ve öğütlerde bireysel ve toplumsal hayatımızı huzura kavuşturacak güçlü bir ışık vardır. İnsanlığın giderek bireysel benliklerine yöneldiği bir ortamda, hayatımızı güzel değerlerle inşa edebilmek için, o büyük şahsiyeti tanımalı ve çok sevmeliyiz. Hz. Peygamber'i sevmek demek; onun insanlığın huzur ve mutluluğu için yaptığı çağırısı

PROF. DR. ALİ BARDAKOĞLU
DİYANET İŞLERİ BAŞKANI

güncelleştirerek hayatımıza yansıtmak, ahlâkını ve çizgisini davranışlarımızın mihveri ve rehberi yapabilmektir.

Kutlu Nebi, yeniden ürettiği şefkat ve merhamet değeri ile ahlâkın ve dinin özünü eylem olarak yorumlamaktadır. Bu yorum hayatın ve duyguların sadece öğretilerek değil, yaşanarak oluşacağının altını çizer. Bu sebeple geleceğimizi emanet edeceğimiz çocuklarımıza, gençlerimize onun ahlâkını, onun teslim ettiği aşkın değerler bütününe çok iyi anlatmalıyız. Çocuk kalbine peygamberin sevgisini iyi örneklerle nakşetmeliyiz ki, bu sevgi onu daha iyi tanımaya ve anlamaya kapı aralsın. Çünkü kültürel etkileşimin yoğun olarak yaşandığı bir dönemde özellikle gençler, farklı kültürlerin de etkisiyle kendi öz değerlerine hızla yabancılaşmaktadırlar.

Allah Resulü'nün kutlu doğumunun yurt içinde ve yurt dışında pek çok bilimsel ve kültürel etkinliklerle anılmasının; onu anlamaya kapı aralmasını ve kutlu doğumun manevî atmosferinin hayatımızda farkındalıklar meydana getirmesini Yüce Allah'tan niyaz ediyorum.

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Dr. Yüksel Salman

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Abdülkâki Işcan

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Mustafa Bayraktar (Dön. Ser. İşl. Müd.)

Yayın Koordinatörleri
Ayfer Balaban ayferbalaban@myinet.com
Mustafa Bektaşoğlu www.mustafabektasoglu.com

Tashih
Sait Şan

Haber ve Fotoğraflar
Ahmet Arslan/Alı Yıldırım/Hamit Kurt

Arşiv
Ali Duran Demircioğlu

Dizgi
Hasan Yıldırım/Latif Köse/Rıdvan P. Yedekçi

Yönetim Merkezi
Dini Yayınlar Dairesi Başkanlığı
Eskişehir Yolu 9. km. 06530 Çankaya / ANKARA
Tel: (0312) 295 73 06 Fax: (0312) 284 72 88

Abone İşleri
Tel : (0312) 295 71 96-97
Fax : (0312) 285 18 54
e-mail : dosim@diyanet.gov.tr

Abone Şartları
Yurt içi yıllık : 24.00 YTL.
Yurt dışı yıllık : ABD 30 Dolar
AB ülkeleri : 30 Euro
Avustralya : 50 Avustralya Doları
İsveç ve Danimarka : 250 Kron
İsviçre : 45 Frank

Abone kaydı için, ücretin Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü'nün T.C. Ziraat Bankası Ankara - Akay Şubesindeki 5994308-5001 no'lu hesabına yatırılması ve maktbuzun fotokopisi ile abonenin hangi sayıdan başlayacağını bildirir mektubun Diyanet İşleri Başkanlığı Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü Eskişehir Yolu 9. km. Çankaya-ANKARA adresine gönderilmesi gerekir.

Yayın Türü: Aylık, Yerel, Süreli Yayın

Diyanet Aylık Dergi (Türkçe)

Temsilcilikler

Yurt içi : İl Müftülükleri, İlçe Müftülükleri
Yurt dışı : Din Hizmetleri Müşavirlikleri, Din Hizmetleri Ataşelikleri

web : www.diyanet.gov.tr
e-mail : diniyayinlar@diyanet.gov.tr
sureliyayinlar@diyanet.gov.tr
aylikhaber@diyanet.gov.tr

Yayınlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir.

Yayın
DİN

Tel: (312) 397 91 40

Renk Ayrımı ve Film Çıkışı

DİN

Tel: (312) 311 11 27

Banka Çift

İMA

Macar Mahallesi 3. Cadde No:2
İstanbul Yolu 6. Km. İnşaat Çarşısı
Yenimahalle / ANKARA

Tel: (312) 397 91 41 Fax: (312) 397 41 54

Basım Yeri: ANKARA
Basım Tarihi: 03.04.2007
ISSN - 1300 - 8471

Editörden...

Bütün peygamberler, Yüce Allah'ın insanlığa rehberlik etmek üzere gönderdiği rahmet elçileridir. Onlar, sahih imanı, doğru bilgiyi ve örnek yaşantıyı hayat pratikleriyle insanlığa öğreten mümtaz şahsiyetler, hikmetle irfanı, bugünle yarını, dünya ile ahireti buluşturan ve barıştıran insanlık önderleridir. Peygamberler zincirinin son halkası olan Hz. Muhammed (s.a.s), aklın ve ilmin, sabır ve vefânın, şefkat ve merhametin, haklı iken özveride bulunmanın, ihtiyaç sahibi iken paylaşmanın ve insanlığın mutluluğu adına yüreğini ortaya koymanın adidir.

O, ilâhî vahyin son kılavuzu, insanı insan yapan bütün güzelliklerin ve ahlâkî erdemlerin odaklandığı model şahsiyettir. Hz. Peygamber'in hayatında ve öğütlerinde bireysel ve toplumsal hayatımızı aydınlatacak güçlü bir ışık ve en güzel örnekler vardır.

Hz. Muhammed'in Allah'tan getirdiği ilâhî daveti, yolu-muzu aydınlatan sünnetini, örnek ahlâkını, hayat yüklü mesajlarını ve evrensel ilkelerini anlamak, ona duyulan derin sevgiyi gönüllerden davranışlara ve toplumsal bilince aktarmak amacıyla, asırlardır Müslümanlar onun dünyaya gelişini Mevlid Kandili olarak kutlamaktadır. Ona olan sevgilerini ve yürekten bağlılıklarını ifade etmek için erkek çocuklarına Ahmet, Mahmut, Mustafa, kızlarına ise onun remzi olan Gül, Gülnur, Gülbahar gibi isimler vermiş, onun aile fertlerine ve soyundan gelenlere özel bir değer verilmiştir.

Sevgili Peygamberimiz'in doğumunun yeni bir yıldönümünü kutlarken, geçim telâşi, gelecek kaygısı, bencillik, mevki, güç ve şöretin sanal mutluluğu ya da yoksulluğun yol açtığı umutsuzluk gibi olumsuzluklar karşısında insanlığın, onu tanımanın ve sevmenin sağlayacağı güven ortamına ihtiyacı vardır. Kötü alışkanlıkların, uyuşturucu madde bağımlılığının, çeşitli zararlı akımların bataklığına itilen gençlik ve manevî değerlerin eksikliğiyle daralan kalpler sevgili Peygamberimizin kılavuzluğuna muhtaçtır.

Diyanet İşleri Başkanlığımız, Türkiye Diyanet Vakfı ile birlikte 1989 yılından bu yana, ülkemizde ve yurt dışında Kutlu Doğum Haftası programları çerçevesinde, Hz. Peygamber'i daha iyi anlamak, insanlığa yaptığı evrensel çağırışı doğru ve etkin bir şekilde sunmak ve güzel ahlâkını bütün insanlığa anlatmak üzere toplumumuzda birlik ve beraberlik mesajları vermekte, bilimsel ve kültürel pek çok programlar düzenlenmektedir.

Kutlu Doğum Haftası, Hz. Peygamber'i anmak, temsil ettiği aşkın değerleri kavramak, insanlığa getirdiği öğretileri hayatımıza ışık tutan bir meşale yapabilmek ve ilkelerini davranışlarımızın mihveri yapabilmek çabasıdır. Özellikle son yıllarda bu hafta vesilesiyle düzenlenen programlar manevî bir şölen havasında geçmektedir.

Sevgili Peygamberimiz'i daha yakından tanımamıza vesile olacağı düşüncesiyle hazırladığımız bu sayıyı ilginize sunarken, yurt içinde ve yurt dışında çok farklı etkinliklerle gerçekleştirilecek Kutlu Doğum Haftasının milletimize, İslâm âlemine ve bütün insanlığa hayırlar getirmesini, birlik ve beraberliğimizi daha da pekiştirmesini Yüce Allah'tan niyaz ediyorum.

Yüksel Salman

Peygamberimiz'in İnsan Sevgisi

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.), her şeyden önce insana en büyük değeri veriyordu. Onun tebliğ ettiği Kur'an'a göre, yaratıkların en şerefliis insandır. (İsra, 70; Tin, 4) Kâinat her şeyiyle insan içindir, ona hizmet için yaratılmıştır. (Bu husus, Kur'an'da çok yerde dile getirilmektedir. Meselâ bk. Lokman, 20; Casiye, 13) O, yeryüzünde Allah'ın halifesidir (Bakara, 30) ve Allah'ın emanetini yüklenmiş biricik varlıktır. (Ahzab, 72) Hz. Adem'e meleklerin tazim secdesi etmelerinin emredilmesi (Bakara, 34.; A'raf, 11), insanın konumunu tanıması bakımından dikkat çekicidir. İnsan, varlığı itibarıyla bir yönüyle balçıkla ilgili, diğer yönüyle Allah'la. (Hicr, 28-29) O, Allah'tan bir öz taşımasıyla temayüz eden bir varlık. O, Allah'ın kulu; bütün yaratıkların ise efendisidir. Hz. Peygamber, bütün bunları benimsemiş, özümsemiş, içselleştirmişti. Onun bu bilinç ve inançta zirve noktada yer aldığını ve bu hususta biricik olduğunu görüyoruz.

Peygamber Efendimiz, tüm âlemler/varlıklar için rahmet olarak gönderildi: "Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." (Enbiya, 107) Bu yüzden o, bir rahmet, merhamet, şefkat âbidesiydi ve onun şefkati, merhameti, bütün varlıkları içine alacak kadar engindi. Nitekim kendisini şöyle tanımlamaktadır: "Ben sizin aranızda tıpkı kırdaki ateşin başında oturup da hayvanların, keleklerin, kuşların, cümle mahlukatın, o ateşe düşmesini önlemeye çalışan adamın misaline benzerim. Ben o ışığın cazibesine kapılan, fakat yanacağını bilmeyen o hayvanları ve yaratıkları ateşten korumak için çalışıyorum." (Buhari, Rikak, 26) Rahmet vasfı, onun hayatında ideal ölçülerde somutlaştı.

Efendi varlık insan, onun gözünde şefkate, merhamete en lâyık olardı. Çünkü insan, onun biricik maşuku olan Allah'ın halifesiydi. Allah'a olan sonsuz sevgisi, O'nun kulunu ve halifesini de sevmesini gerektiriyordu. Bu nedenle onun insan sevgisi, son derece hasbi idi, arı duru, garazsız, ivazsız idi.

Rahmet Peygamberi'nin bu engin ve hasbî insan sevgisi, insanlığın derdini kendine yegâne dert edinmesine neden olmuştu. O,

Sevgili
Peygamberimiz'in en büyük özelliği, kin ve nefret toplumunu çok kısa sürede sevgi toplumuna dönüştürmüş olmasıdır. Başarsının temelinde işte onun bu yönünün yattığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu çerçevede, anne-babalar olarak, öğretmenler, eğitimciler olarak Resulullah Efendimiz'i (s.a.s.) yeniden olabildiğince iyi tanımaya, hayatını iyi inceleyip doğru anlamaya çok ihtiyacımız var.

insanlığın derdiyle inliyor, uykuları kaçıyor. Âdeta insanlık için yaşıyordu. Başkalarının rahatlaması ve yaşaması, onun kendi rahatı ve yaşamasıydı. Onun derdi, yaşamaktan ziyade yaşatmaktı; rahat etmek değil, başkalarını rahat ettirmektir. Onun ibadet/kulluk anlayışı, insanlara hizmeti, onların imdadına koşmayı öngörüyordu. Ona göre bütün bunlar, Allah'a kulluk etmenin gereği idi. Bu anlayış tarzı, onu, insan sevgisinde hasbiliğin doruk noktasına çıkarmıştı. Zira, yaptıklarının hiçbir karşılığını, hiçbir insandan beklemiyordu; her tür beklentisi Allah'tan idi. (Gerçekte bu vasfa, bütün peygamberler sahiptir: "Peygamberlere uyunuz! Sizden herhangi bir ücret istemeyen bu kimselere tabi olunuz. Çünkü onlar, hidayete ermiş kimselerdir." (Yasin, 20-21)

Şefkat Peygamberi'nin bu içtenlikli insan sevgisini, insana düşkünlüğünü Kur'an şöyle dile getirmektedir: "Ey insanlar! Andolsun size içinizden öyle bir peygamber geldi ki, gayet izzetli ve şerefli. Sıkıntıya düşmeniz/sürçmeniz, ona çok ağır gelir, üstünüze titrer, müminlere ise son derece merhametli ve şefkatlidir." (Tevbe, 128) Merhum H. Yazır, bu ayeti açıklarken şu ifadelerle yer vermektedir: "Azap görmeyeniz şöyle dursun, birtakım zahmete, sıkıntıya uğramanız bile onu üzer, son derece rahatsız eder... sizi sıkıntıya sokan şeyler onun aleyhine olur, ona ağır gelir. O, yüksek izzet sahibi peygamber, kendi cinsinin evlâtlarının zor durumunda kalmasına razı olmaz. Sizin cinsinizden olması ve izzet sahibi bulunması sebebiyle bütün dertlerinizi ve kederlerinizi yüreğinde duyar, acınızı hissederek." (Yazır, Hamdi, Hak Dini Kur'an

Dili, Sadeleştirenler: İ. Karaçam, E. Işık, N. Bolelli, A. Yücel, c. 4, s. 433-4)

Merhamet Peygamberi (s.a.s.), "göz aydınlığım" diye nitelendirdiği namazında bile insanların hissiyatlarına dikkat etme inceliğini gösteriyordu: "Ben namaza duruyor ve onu uzun kılmak istiyorum. Sonra bir çocuk ağlaması duyuyorum. Annesinin ona duyacağı heyecanı bildiğim için hemen hızlı kılip namazı bitiriyorum." (Buhari, Ezan, 65; Müslim, Salât, 192)

Muhabbet Peygamberi'nin (s.a.s.) insana böylesine düşkün olması, onların hem dünyada hem de ukbada mutlu olmalarını dert edinmesine yol açıyordu. Bu yüzden o, Kur'an'ın da belirttiği gibi, her insanın hidayete ermesi için her tür fedakârlığı göze alıyordu. Bu hususta hırs derecesinde bir istek duyuyor, aşırı bir düşkünlük gösteriyordu. Nitekim, Kur'an onun bu tavrını, "aşırı hırs gösterme, düşkün olma" anlamına gelen kelimeyle ifade ediyor. (Nahl, 37) Başka ayetlerde, onun bu husustaki ruh hâli şöyle dile getiriliyor: "(Ey Muhammed!) Bu Kur'an'a inanmayanların ardından üzülerken, neredeyse kendini mahvedeceksin." (Kehf, 6) "(Rasûlüm!) Onlar inanmıyorlar diye neredeyse kendine kıyacaksin!" (Şuara, 3)

Hız. Peygamber'in bu ruh hali, herkesin hidayete erip hem dünyada hem de ahirette mutlu, huzurlu olması için olağanüstü bir gayret göstermesine, bu konuda her türlü kişisel sıkıntıyı seve seve göze almasına imkân veriyordu. Bu insanın, onun can düşmanı sayılan biri olması hiçbir şeyi değiştirmiyordu. Nitekim, bu anlamda en olumsuz uç noktada yer alanlardan Vahşi'nin (Hz. Hamza'nın katili) bile Müslüman olup kurtulması için

defalarca ona çağrıda bulunur. Vahşi, günahlarının haddi geçtiğini artık kurtulamayacağını ifade edince de onu ikna etmeğe gayret eder ve neticede o da Müslüman olur. Bundan daha azılı birisi olan İkrime'nin (Ebu Cehilin oğlu) hidayeti için de aynı hırsı gösterir ve sonuca ulaşır. Taif'te uğradığı çok çirkin saldırıdan kurtulup Taif dışında bir yerde yaralı bereli, vücudu kanlar içinde dinlenirken Cebra'il'in, isterse Taif'in altını üstüne çevireceğini söylemesi üzerine, buna asla razı olmadığını belirtir; değil onlar, onların çocuklarından birinin Müslüman olmasının bile bu zahmete değeceğini ifade eder. (Bk. Tecrid-i Sarih Tercümesi, Hadis No:1333) Uhud Savaşı'nda, kendisini öldürmek isteyen müşriklerin helâk edilmesinden endişe edince, "Allahım! Kavmimi bağışla; çünkü onlar bilmiyorlar." diye dua eder. (Buhari, Enbiya, 54; Müslim, Cihad, 104, 105) Onun hayatı, baştan sona bu örneklerle doludur. O hep şefkatle, merhametle hareket etti; asla öfkesini fiiliyata geçirmeyi düşünmedi. O, peygamber olarak kendisinden söz ederken, "Ben lânet edici olarak gönderilmedim; sadece rahmet olarak gönderildim." buyurdu. (Müslim, Birr, 87)

Bu rahmet Peygamberi (s.a.s.), hem şahsı hem de davası açısından "can düşmanı" olarak nitelendirebileceğimiz insanlara bile, düşman nazarıyla bakmadı. Onun ve davasının düşmanı olanlar vardı; ama onun gözünde âdeta "düşman" yoktu. Onları düşman olarak görmediği içindir ki onları kahretmeyi, onları ezmeyi, yok etmeyi düşünmedi. Bilâkis onları, bizzat ilgilenmesi, yardımlarına koşması gereken insanlar olarak gördü; onların imdadına koş-

mayı, onları aydınlığa çıkarmaya çabalamayı zevkli görev edindi. Bu yolda maruz kaldığı sıkıntılar, çileler onu yıldırmadı; aksine teşvik edici güç oldu.

Sevgili Peygamberimiz'in tüm insanlığı içine alan bu şefkat ve merhameti o kadar güçlü idi ki, onun hürmetine Allah, onun ümmetinden toptan helâk olmayı kaldırmıştır: "Sen onların içinde bulunduğun halde,

Sevgili Peygamberimiz, insanın özgürlüğünü zedeleyecek tutumlar takınmadı. O, insanın özgürlüğünü kısıtlamayı değil; bilâkis insana özgürce gelişeceği bir ortam hazırlayarak, davranışlarını bilinçli ve kendi iradesiyle yapmasına kılavuzluk etmeyi benimsedi.

Onun hayatı, baştan sona bu örneklerle doludur. O hep şefkatle, merhametle hareket etti; asla öfkesini fiiliyata geçirmeyi düşünmedi. O, peygamber olarak kendisinden söz ederken, "Ben lânet edici olarak gönderilmedim; sadece rahmet olarak gönderildim." buyurdu.

Allah onlara azap edecek değildir. Ve onlar, mağfiret dilerken de Allah onlara azap edecek değildir." (Enfal, 33) İnsanların arasında o yaşadığı müddetçe, onun ismi anıldığı, Allah'tan mağfiret dileyenler olduğu sürece, toplu helâk olmayacaktır. (Yazır, Hamdi, a.g.e, c. 4. s. 227)

Buraya kadar söylenenlerden de anlaşılacağı üzere Hz. Peygamber (s.a.s.), "insan sevgisi"nden, "insana saygı"dan, "insana değer vermek"ten söz eden ve bunu sadece lafla geçştiren birisi değildi. Aksine bu anlayış, onun hayat tarzı olarak tezahür ediyor, davranışlar olarak günlük hayatına yansiyordu. Bu soyut kavramlar/ifadeler, onun günlük yaşantısında davranışlar hâlinde somutlaşıyordu. İnsanı sevmenin, ona değer vermenin ne demek olduğunu, bu kavramların içinin nasıl doldurulacağını, yaşantısıyla açıkça ortaya koyuyordu. Her konuda olduğu gibi, insanı sevmenin ne olduğu hususunda da yaşantısıyla örnek oldu.

Çocuklara selâm vermesi, hastalanan çocuğu ziyaret etmesi, çocuklarla şakalaşması; çocuk-büyük, kadın-erkek, zengin-yoksul, hür-köle... demeden her fertle yakından ilgilenmesi, her ferde değer verip sorunlarıyla ilgilenmesi, herkesle ilişkilerinde son derece hassasiyet gösterip ince davranması, hiç kim-

seyi incitmemek, gönlünü buruk hâle getirmemek için olabilirdiğince duyarlı davranması... Bütün bu ve benzeri tutum ve davranışları, onun engin insan sevgisinin, insana alabildiğine değer verişinin göstergeleridir. Onun hayatında insan sevgisine, insana saygısına ters düşecek bir tavır göremiyoruz. İstisnâ bazı davranışları bu değerlendirmemize zarar vermez. Ümmü Mektum'a takındığı tavır, buna örnektir. (Bk. Abese, 1-11)

Sevgi Peygamberi'nin insan onuruna düşkünlüğü, insana alabildiğine saygı duyuşu, yüklenmiş olduğu tebliğ görevini tamamen eğitim-öğretim görevi olarak anlaması ve ifa etmesinde de kendini göstermektedir. İnsanın fitratını koruyarak geliştirmesine yardımcı olmak, onun en önemli meselesiydi. Bunu, ancak eğitim-öğretimle gerçekleştirebilirdi; öyle de yaptı.

Muallim Peygamber'in (s.a.s.) eğitim anlayışı, insana saygı esasına dayalıdır. Ona göre, evrendeki her şey insan için var edildiği gibi, din, kültür, bilgi, üretim ve sosyal çevre de insan içindir. İnsan, bunların aracı değil, amacıdır. Evrendeki varlıklardan yararlanma hakkı olduğu kadar, bunlardan yararlanma hakkına da sahiptir. Din insan için var olduğundan dolayı, Hz. Peygamber (s.a.s.), her bireye dinden yararlanması hususunda rehberlik etmeye çalıştı. Ama sadece rehberlik etti; din adına insan üzerinde bir tahakküm kurma, onu tasallutu altına alma, vicdanına nüfuz etme vb. tavırları hiçbir zaman takınmadı, bunu asla düşünmedi. Zaten Kur'an da buna müsaade etmiyordu: "Dinde hiçbir zorlama yoktur." (Bakara, 256) "De ki: Hak, Rabbinizdendir. Dileyen inansın, dileyen inkâr etsin." (Kehf, 29; İs-

lâm'da dinsel tahakkümün olmadığı, Hristiyanlıkta ise papazların, din adına insanları tahakküm altına aldıklarına dair özlü bilgi için bk. Şemseddin, Mehmed, Hurafattan Hakikata, İstanbul, 1332 (1916), s. 348-55)

Sevgili Peygamberimiz, insanın özgürlüğünü zedeleyecek tutumlar takınmadı. O, insanın özgürlüğünü kısıtlamayı değil; bilâkis insana özgürce gelişeceği bir ortam hazırlayarak, davranışlarını bilinçli ve kendi iradesiyle yapmasına kılavuzluk etmeyi benimsedi. Ona, kendisinin özgür ve sorumlu varlık olduğunu fark ettirmeye çalıştı. Eğitim-öğretim etkinliklerini, bu anlayışla yürüttü. İnsanı eğitirken, onun bu temel yeteneklerini/özelliklerini koruyarak geliştirmeyi amaçladı; onu robotlaştırmayı, sorgulamadan teslim olan itaatkâr birey hâline getirmeyi, hatta her bireyin, bir örnekleştirilmesini bile istemedi.

Muallim Peygamber, eğitirken insan onurunu zedeleyecek hiçbir söz söylemediği gibi, hiçbir tavır da takınmadı. O, tamamen ıslaha kilitlenmişti; bunu yaparken bile kıracak, dökecek hiçbir şeye meydan vermemeye hassasiyet gösteriyordu.

Sevgili Peygamberimiz'in en büyük özelliği, kin ve nefret toplumunu çok kısa sürede sevgi toplumuna dönüştürmüş olmasıdır. Başarısının temelinde, işte onun bu yönünün yattığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu çerçevede, anne-babalar olarak, öğretmenler, eğitimciler olarak Resûlullah Efendimiz'i (s.a.s.) yeneden olabildiğince iyi tanımaya, hayatını iyi inceleyip doğru anlamaya çok ihtiyacımız var.

Ona binlerce salât ve selâm!

(Bu yazı, Kutlu Doğum Haftasında (28 Nisan-4 Mayıs 1997) sunulan tebliğin özet metnidir)

Hız. Peygamber ve Biz

Biz insanız ve Müslümanız elhamdülillah. İslâm imanının gereği ve sonucu olarak bu dünya hayatında, "Allah'a kulluk sınavı"nda olduğumuzu biliyoruz. Bu sınavın, sadece bir bilgi sınavı değil, amel ve uygulama sınavı, hayat sınavı olduğunun da bilincindeyiz. Bireysel anlamda ergenlik-ölüm arası yaşanan bu sürekli kulluk sınavında sorumluluğun, Allah'a nasıl kulluk edeceğimizin öğretilmesine bağlı olduğunu da biliyoruz. Başarı için, rahmeti bol Rabbimin, işte böyle bir yetkiyle görevlendirdiği kılavuz ve rehber ihtiyacımız vardır.

Hız. Peygamber, insan oğlunun bu en köklü ihtiyacını son kez evrensel çapta karşılamak üzere görevlendirilmiş son elçidir. Bir ayette o bize şöyle tanıtılmıştır:

"Gerçek şu ki içlerinden, kendilerine Allah'ın ayetlerini okuyan, (kötülüklerden, şirk ve inançsızlıktan) onları arındıran, kendilerine kitap ve hikmeti öğreten bir peygamber göndermek suretiyle Allah, müminlere büyük bir lütfatla bulunmuştur..." (Âl-i İmrân, 164)

Peygamber Efendimiz de biz ümmeti karşısındaki konumunu, "inne meseli = benim konumum" diye başlayan beyanlarında, değişik açılardan ortaya koymuştur. Neticede "aleyküm bi sünneti = Size benim yaşayışımı takip etmek düşer" buyurmuş, bizimle arasındaki ilişkinin ittiba ve uyum ilişkisi ol-

duğunu duyurmuştur. Nitekim yüce Rabbimiz de "...O elçiye uyarsanız, doğru yolu bulursunuz." (A'raf, 158) buyurmuştur.

Öte yandan Allah Teâlâ, Hz. Peygamber ile aramızdaki ilişkinin temelini; "Peygamber, müminlere öz nefislerinden daha ileri/önceliklidir." (Ahzab, 6) diye belirlemiştir. Bu ayet, kimi müfessirlerce -haklı olarak- "Peygamber'in sünnetine uymak, müminler için kendi görüşleriyle amel etmekten önde gelir." (Bk. Kadı İyaz, eş-Şifâ-i Şerif (tercüme, s. 55)) diye anlaşılmış ve açıklanmıştır. Bu sebeple biz artık, "in-neme'l-amelü's-sahih hüve mâ vâfeka's-sünne = Makbul kulluk, ancak sünnete uygun olan kulluktur." gerçeğiyle karşı karşıya bulunmaktayız.

Dostlar!

Peygamber Efendimiz, yüce Rabbimizin emir ve yasaklarının nasıl uygulanacağı görevini, Kur'an-ı Kerim'i hayatıyla örneklendirerek yerine getirmiştir. Dolayısıyla Peygamberimizin hayatı canlı Kur'an'dır. Bu sebeple Allah Teâlâ onu bize, "en güzel hayat örneği" olarak takdim etmiştir.

"Andolsun ki sizin için, Allah'a ve âhiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok ananlar için, Allah'ın resûlünde güzel bir örnek (hayat modeli) vardır." (Ahzâb, 21)

Hiz. Âişe validemiz kendisine gelip Hiz. Peygamberin ahlâkını/yaşayışını soranlara "Onun ahlâkî/yaşayışı Kur'an'dan ibarettir." (Müslim, Müsâfirin, 139) cevabını vermiştir. Bu sözyle Hiz. Âişe, Kur'an-ı Kerim ile Peygamber Efendimiz'in hayatı arasındaki birlikteliği açık bir şekilde ifade etmiştir. Hiz. Peygamber'in sünnetini yaşamamanın aslında Kur'an'ı yaşamak demek olduğunu anlatmak istemiştir.

Dostlar!

Hiz. Peygamber'e uymak, hiç şüphesiz, onun yaşayış biçimine, sünnetine hayatımızı uydurmakla mümkündür. Bir başka deyişle, onun hayatını taklit etmek, iman gereğidir. Bu, asla terim anlamında bir taklit değil, tam aksine İslâm kimlik ve kişiliğinin elde edilmesi için gerekli olan ittiba anlamında bir taklit demektir. Çünkü sadece Hiz. Peygamber'in hayatı dindir. Dinî yaşamış olmak için onun nezih hayatının -imkânlar ölçüsünde- taklit edilmesi gerekmektedir. Nitekim o, bir hadis-i şerifte bu gerçeği şöyle dile getirmiştir:

"Size iki şey bırakıyorum, bunlara sıkı sarıldığınız sürece asla sapıtmazsınız; Allah'ın kitabı ve nebisinin sünneti!" (Muvatta, Kader, 3; et-Tac, I, 47)

Otomatik hâle gelmemek şartıyla sünnete uymak, mümini sürekli bir uyanıklık ve dolayısıyla kendine güven duygusu içinde yaşamaya alıştıır. Çünkü Hiz. Peygamber'in sünnetine uymak, her işi onun yaptığı gibi yapma esasına dayanır. Bu da müminlerde, Hiz. Peygamber'in iş ve davranışlarını, işlerinde ve davranışlarında örnek alma düşüncesi ve dikkatini geliştirir.

Hiç kuşkusuz bütün mesele, bizim Hiz. Peygamber'e hayatımızda ne kadar yer verebildiğimizde düğümlenmektedir. Öyle sanıyorum ki, acı gerçek de işte tam bu noktada ortaya çıkmaktadır.

Dostlar!

Size garip gelmiyor mu?

Yıllardır yazıp çizdiklerimiz ve konuştuklarımız ile kendi kendimizi, birbirimizi iman değerlerimiz ve dinimiz hakkında hep ikna etmeye çalışıyoruz. Her düzeydeki etkinliklerin de-

ğişmeyen çizgisi, iknâ... Hisleri, duyguları ve aklı iknâ... İlginç ve yeni yorumlarla dinleyenleri, izleyenleri ve okuyanları yani beni, seni, bizleri, sizleri iknâ... Hep fayda-zarar hesabı... Bu hesâbîlik içinde hasbîlik nerededir dersiniz?

Bir türlü teslimiyet seviyesini yakalayamadık. "Duyduk ve uyduk" (Bakara, 285) çerçevesinde kalamadık. "Sevdim" kâr-zarar diyemedik. İnancımızı "aşk" hâline getiremedik. Muhammed İkbâl, "din aşktır" diyor. (Bk. Câvidnâme, s. 198, Ankara, 1968) Aşk hâlini almamış dindarlığın sadece sözde kalacağını söylüyor. "Gerçi 'lâ ilâhe' sesi gelirse de, kalpten gitmiş, yalnız dudakta kalmış" (Câvidnâme, s. 168) diye yakınıyor.

Binlerce kez salâvat getiriyoruz, Hz. Peygamber'e. Belki yaptığımız tek şey bu en cömertçe. Fakat hangi derinlikte? "Peygamber, müminlere öz nefislerinden daha ileridir" derinliğine kaç salât ü selâmımız erişebildi? Gönümüz dilimize ne ölçüde eşlik edebildi? Yoksa ağız alışıklılığıyla mı söyleyip geçtik? Bu kadarla mı yetindik, yetinmekteyiz?

Dindarlığımızdan, ibadetlerimizden zevk alamadığımız şikâyetleri, ya da zevk almış gibi davranışlarımız ne anlama gelmektedir?

"Ballar balını buldum" diyen derviş, aşk olsun sana!

"Mallarım yağma olsun" derken, kaybedecek hiçbir şeyinin kalmadığını sen de biliyorsun.

Ya biz?

Biz, en küçük bir fedâkârlığı göze alabilmek için kırk

saat düşünüyoruz. Hem de "âmentü billah" diye diye... "Muhammed ümmetiyiz" diye diye...

"Bi ebî ente ve ümmî ya Resûlellah = Anam-babam sana fedâ olsun Ey Allah'ın Resûlü!" diyen asr-ı saadet ağızları nerede?

Oysa o; "Ümmetimden beni en çok sevenlerin bir kısmı; benden sonra gelip ailesini ve malını feda ederek beni görmüş olmayı isteyecek olanlardır." (Bk. Müslim, Cennet, 12) diye sevgi dolu yüreği Hz. Peygambere yönelik, özverili müminlerin asr-ı saadetle sınırlı olmadığını bildirmişti.

Dostlar!

Virân olası hânesi de, malı mülkü de, Allah'a olan sevgisi de ancak peygambere uymakla bir anlam ifade ettiğine inananlardan ve hayatını bu inanç doğrultusunda şekillendirenlerden olabildik mi? Böyle bir bilincin ve gayretin sahibi, böyle bir hedefin talibi miyiz?

Hayatımızın her aşamasında gerçekten onu aramaya kalkışabilir miyiz?

Ben bu soruyu kendime sormaya ve cevabını bu ölçüde hayatımda aramaya cesaret edemiyorum. Bana böyle bir soru yöneltilip yazı isteyen Diyanet Aylık Dergi sorumlularına cevap olması niyetiyle sadece bir itirafta bulunuyor, bir ümidimi ve bir dileğimi dile getirebiliyorum:

Yâ Resûlellah! Biz sana; medyûn, muhtaç ve mahcup hissediyoruz kendimizi.

Fakat senin müminlere; merhametli, muhabbetli ve müşfik olduğunu biliyor, koruyoruz ümidimizi. Ne olur, çok görme bize şefaatin!

Dr. Sadık Eraslan
Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi

Hız. Peygamber'in Örnek Ahlâkı

Müslümanların Hz. Peygamber'i tasdik edip iman etmelerine gerekçe olarak onun kişiliğini ve o büyük ahlâkını göstermeleridir. Özellikle Hz. Peygamber'in İslâm'dan çok önce de; gençlik yıllarından beri taşımakta olduğu en meşhur sıfatı olan emin, yani doğru ve güvenilir oluşunu vurgulayarak bu güven ve itimada binaen Müslüman olduklarını itiraf etmeleridir.

Fert ve toplum olarak biz insanlar, her zaman maddi ve manevî sıkıntılarla karşılaşmaktayız. Yaratılış gereği her zaman bir yardım eline ihtiyaç hissederiz. Bize moral ve teselli verecek bir güç bulamadığımız takdirde her an bizim için çeşitli bunalımlara girme tehlikesi söz konusudur. Özellikle cemiyet hayatı bakımından bugün için pek huzurlu olmadığımız bir gerçektir. Anarşi, terör, hırsızlık, kapkaç olayları ve benzeri; mal ve can konusunda bizi güvensizliğe

sevk eden, tedirgin eden nice olaylara şahit olmaktayız. Bu da zamanla, yaşamakta olduğumuz toplumda bir manevî bunalım meydana getirmektedir. Böyle durumlarda ise her zaman maddî tedbirler insanın huzura kavuşmasına, tedirginlikten kurtulmasına yetmemektedir. Zira her insanın başına bir polis dikemezsiniz. Onun için esas mesele insanın kendisinde biter. Allah'ın bize lütfettiği şefkat, merhamet, adalet, doğruluk ve güvenilirlik gibi vasıf ve meziyetler en güçlü birer

polistir. İnsan bu vasıf ve duyguları yitirdiği zaman âdeti canavardan beter olur. O zaman da cemiyet hayatı yaşanmaz hale gelir ki, işte bu safhada Kur'an ve peygamber ahlâkına ne kadar ihtiyaç duyduğumuzun farkına varırız. Ancak tedbir alınmadığı takdirde bazen iş işten geçebilir. Fakat yine bunlardan başka çare olmadığını da görerek "zararın neresinden dönülürse kârdır" kabilinden dua etmeye ve Mevlâ'mızın kapısını çalmaya başlarız. Mevlâ'mız da, tüm insanlığa rahmet olarak gönderdiği Hz. Muhammed'e yönelmemizi ve onun yolundan gitmemizi ister. Zira bütün bu güzel vasıflarla yaşamada yegâne rehberimiz Hz. Peygamber'dir. Ayet şöyledir: "(Resûlüm!) De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah son derece bağışlayıcı ve esirgeyicidir." (Âl-i İmran, 31) Bu ayet-i kerime ile kendi sevgi ve rızasını Hz. Peygamber'e uymaya bağlayan Mevlâ'mız, şu ayetle de onu fiil ve davranışlarımızda örnek almamızı buyurmaktadır: "Andolsun, Allah'ın Resûlü'nde sizin için; Allah'a ve âhiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır." (Ahzâb, 21) Ancak Hz. Peygamber'e tabi olmak ve onu gerçek manada örnek alabilmek için onu iyi tanımak gerekir.

Hz. Peygamber'i gerçek anlamda tanıtmak ve yüce ahlâkının önemini ortaya koymak çok zordur. Bugüne kadar yazılan sayısız esere sığdıramamıştır. Onun için genelde büyükler dahi bu konuda acizliklerini itiraf etmişlerdir. Bunlardan biri, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in ahlâkı ile ilgili kaleme aldığı risalesine şöyle başlar: "Ey okuyucu bil ki, Cenab-ı Allah (c.c.) peygamberini, dinin ifadeden aciz kaldığı nice güzel hasletler, meziyetler ve sıfatlarla müşerref kıldığı gibi, onu Kur'an-ı Kerim'de: "Ve sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin." (Kalem, 4) ifadesiyle medh-ü senada

bulunmuştur. Nitekim o da: "Ben ancak güzel ahlâkı tamamlamak üzere gönderildim." (Taberâni, el-Mu'cemu'l-Evsat, 7087; el-Kudai, Müsned, 1116) buyurmuştur." Bu girişten sonra müellif, Hz. Peygamber'in ahlâkını şu sözlerle anlatmaya devam eder: "O insanların en cömerti idi, en cesuru idi, en âdili idi, en iffetlisi idi, ev işlerinde aile efradına yardımcı olur kendi hizmetini de çoğu zaman kendisi görürdü. Zengin-fakir demeden herkes ile müsafahada bulunurdu. Küçük-büyük demeden herkese selâm verirdi. Efendi-köle demeden herkesin davetine icabet ederdi. Bir yudum süt bile olsa hediye kabul eder (insanları kırmaz) ancak hiçbir zaman karşılıksız bırakmazdı. Yemekte önüne ne konursa onu yer ve hiçbir nimeti (küçümseyerek) reddetmezdi. İnsanların hayırlı toplantılarına katılır, hastaları mutlaka ziyaret ederdi. Cenaze merasimine iştirak ederdi. Fakirlerle sohbet eder, miskinlerle yemeye oturmaktan çekinmezdi. Hatırı sayılır insanlara iltifat eder, hata işleyenin de özrünü kabul ederdi... Ne fakiri, düşkünü fakirlik ve düşkünlüğünden dolayı küçük ve hakir görür ve ne de zengin ve güçlü olanı malından ve gücünden dolayı önemserdi. Sıla-i rahimde bulunur; yakın, akraba ve çevresini korur kollardı. Kendisine hiçbir şey vermeyene de verir, kendisine zulüm edeni de hemen affederdi. Mubah olmak şartıyla elbise olarak ne bulursa onu giyer ve binek olarak da lüks olan-olmayan ayırımı yapmazdı. Hiçbir Müslüman için kötü bir söz söylemez ve onlara lânet okumazdı. Dövmek için hiç kimseye eli deymemiştir. Kendi nefsi adına değil sadece Allah adına öfkelerini. İki iş arasında tercih yapmakla karşı karşıya kaldığı zaman mutlaka (insanlar için) kolay olanı seçerdi. Bir ihtiyaç için kendisine başvuran kim olursa olsun mutlaka yardımına koşardı. Allah'ı anmadan oturup kalkmazdı. Kendisi namazda iken birilerinin yanına geldiğini hisset-

tiği zaman namazını bile kısa keser ve onlarla ilgilenirdi. (Alçak gönüllülüğünden) Ashap arasında kendisine ait bir oturma yeri veya döşeği, minderi yoktu. Bir sohbet mahalline vardığı zaman başköşeye değil, boş bulduğu yere otururdu. (Edebinden dolayı) Ashabı arasında hiçbir zaman ayaklarını dahi uzatmazdı. Yanına gelenlere öyle hürmet ederdi ki, bazen misafirini üzerine oturacak bir şey bulamadığı takdirde mübarek hırkasını yere serer ve onları üzerine oturturdu. İnsanların en az öfkeleneni ve en çabuk barışanı idi. İnsanlara karşı en şefkatli, merhametli ve yararlı olanı idi. İnsanların en halimi, selimi olduğu gibi, gücü yettiği halde düşmanını dahi affetmeyi en çok arzu edeni idi. Kimsenin hatasını, kusurunu yüzüne vurmazdı. İnsanların en mütevazısı idi. Özellikle çocuklara karşı en merhametli olan o idi. (Kilâni, Mevrîdu's-Safa fi şemaili'l-Mustafa, s. 4-8)

Bu sayılanlar, deryadan damla misali Hz. Peygamber'in o büyük ahlâkından bazı örneklerdir. Beşer olarak bizim gibi yaratılmış ve bize benzer bir hayat yaşamış olmakla birlikte o, en üstün bütün ahlâkî vasıflara sahip, zirvede ve son örnek peygamberdi. Hz. Ebubekir sahavet ve sadakatte, Hz. Ömer adalette, Hz. Osman hayâ, edep ve nezakette, Hz. Ali de ilim ve şecaatte onun sayesinde insanlığa benzersiz birer örnek ve önder oldular. Ayrıca birer yıldız gibi olan ashap-ı kiramdan her biri Hz. Peygamber'in o mucizevi ahlâkını öğrendikten sonra birer tebliğci, mürşit ve en önemlisi de bizzat bu büyük ahlâkı yaşayarak insanlığa birer örnek oldular. Dünyanın dört bir tarafındaki toplumlar ashapı örnek alarak İslâm'ı benimsediler. İnsanlar adaleti, şefkat ve merhameti, doğruluğu, alçakgönüllülüğü, hoşgörü ve müsamahayı ashapın yaşayışında; fiil ve davranışlarında bizzat müşahade edip öyle Müslüman oldular. Yani İslâm dini, esas itibarıyla asr-ı sadette Hz. Peygamber ve onun

yolundan giden ashabın yaşayışı ile, sonraki asırlarda da örnek Müslümanların etkisi ile yeryüzüne yayıldı. Tarih boyu Müslümanlar, yaşadıkları o büyük medeniyeti, elde ettikleri başarı ve ilerlemeyi esas itibarıyla Hz. Peygamber'in o büyük ahlâkına borçludurlar. Bunun asr-ı saadet-tek en çarpıcı örneği Risâletin ilk yıllarında yapılan Habeşistan hicreti esnasında gerçekleşti.

Şöyle ki: Mekke'deki ilk Müslümanlar, müşriklerin baskı ve işkenceleri sonucunda dinlerini rahatça yaşamaz oldular. Bunun üzerine Hz. Peygamber bir grup Müslüman'a, halkı Hristiyan olan Habeşistan'a göç etme izni verdi. Bu ülkeye sığınan Müslümanları müşrikler takip ettiler ve onları Kral'a şikâyet ettiler. Kral'ın Müslümanlara durumu sorması üzerine Müslümanların sözcüsü Cafer bin Ebitalip kendilerini savunarak dedi ki: "Ey kral! Biz bir cahiliye toplumu idik; putlara tapar, leş etlerini yer, fuhuş ve benzeri her türlü kötülükleri yapardık. Akrabalarımızı gözetmez, komşularımıza eziyetler ederdik. Kısacası, içimizde güçlü kuvvetli olanlar âdeta zayıf ve düşkün olanları yerd (ezerd). İşte Allah (c.c.), içimizden birini peygamber olarak gönderinceye kadar toplum olarak biz bu hal üzere yaşadık. Ancak biz, bu peygamberin ailesini iyi tanıyoruz. Kendisinin de ne kadar doğru, ne kadar iffet ve namus sahibi olduğunu çok iyi biliyoruz. Bizi bir Allah'a iman edip taşlardan yapılmış putları terk etmeye çağırdığı gibi konuşurken doğru söylemeyi, emanete hıyanet etmemeyi, yakınlarımıza, çevremizdekilere ve komşularımıza iyilikte bulunmayı vs. bize emiretti... Onun için biz de onu tasdik ettik ve ona inandık." (İbn Hişam, es-Sîret'n-Nebevîye, I, s.336)

Burada esas önemsedığımız husus, Müslümanların Hz. Peygamber'i tasdik edip iman etmelerine gerekçe olarak onun kişiliğini ve o büyük ahlâkını göster-

meleridir. Özellikle Hz. Peygamber'in İslâm'dan çok önce de; gençlik yıllarından beri taşımakta olduğu en meşhur sıfatı olan emin, yani doğru ve güvenilir oluşunu vurgulayarak bu güven ve itimada binaen Müslüman olduklarını itiraf etmeleridir. Görüldüğü gibi burada bir sebep-sonuç ilişkisi söz konusudur. Gösterilen sebep, Peygamber Efendimiz'in ahlâkı ve sonuç da, iman etmeleridir. Bu durum İslâm'ın ilk günlerinden itibaren tarih boyunca etkisini sürdürme gelmiştir. Nitekim Hz. Peygamber'in vefatından sonra, daha evvel Bizans'ın elinde olup halkı Hristiyan olan Suriye topraklarında da şöyle bir olay cereyan etti: İslâm ordusu komutanı Ebu Ubeyd'e Fihl kasabasında karargâh kurduğu sırada Suriye Hristiyanlarından bir mektup alır. Bu mektupta aynen şu ifadeler geçmektedir: "Ey Müslümanlar! Bisanslılar bizim dindaşlarımız olmakla beraber, idareci olarak sizi onlara tercih ederiz. Zira siz, bize verdiğiniz sözde durdunuz. Bize (dindaşlarımızdan) daha merhametli davrandınız. Bize karşı adaletsiz bir davranışta bulunmadınız. Onun için sizin idareniz onların (Bizanslıların) idaresinden elbette daha iyidir. Onlar bizim evlerimizi, mal ve mülklerimiz zor kullanarak bizden aldılar." (Arnold, Sir Thomas, İntişar-ı İslâm Tarihi, s.58)

Hristiyan dinine mensup bu insanların peygamberimizin ashabına sığınmaları ve diğer birçoklarının gönül rızası ile İslâm'ı kabul etmeleri, Müslümanların korkusundan olmamıştır. Kendilerinin de itiraf ettikleri gibi Müslümanların Peygamber Efendimizden miras aldıkları o büyük ahlak prensipleri sayesinde gerçekleşmiştir. Zira Müslüman olmayana bile verilen sözden caymama, herkese şefkat ve merhametle muamele etme, hiçbir zaman adaletten şaşmama Hz. Peygamber'in ahlâkının temel prensiplerindendir. Hz. Peygamber'in vefatından sonra bu büyük ahlâkın insanlığa öğretilmesi görevi

de hayatta kalan ashab-ı kirama kaldı. Bu sayede İslâm'ı dünyanın dört bir tarafına yaymaya muvafak oldular. Bu çizgiden ayrılmadıkları müddetçe tarih boyunca Müslümanlar bunu sürdürdüler. Osmanlılar asırlarca sadece Müslümanları değil, aynı zamanda Avrupa'nın önemli bir kısmını idare edebildiler. Onların gayrimüslimleri de idare ederken, Hz. Peygamber'in adalet, emanet, şefkat ve merhamet prensiplerini nasıl gözettiklerine tarih şahittir. İşte o büyük peygamberin o yüce ahlâkının büyüklüğü ve önemi burada ortaya çıkmaktadır.

Bugün de başta Batı milletleri olmak üzere nice toplumlar bile rek veya bilmeyerek onun mucizevi ahlâkının aydınlığından istifade etmeye devam etmektedirler. Günümüzde özellikle Batı'da gerçekleşen İslâmlaşma ve ihtida hareketlerinde en etkili husus Hz. Aîşe'nin; "Kur'anın ta kendisidir." (Ebu Davud, Tatavvu', 26; Nesei, Kiyamulleyl, 2) diye buyurduğu Hz. Peygamber'in ahlâkıdır. Bu sayede Yusuf İslâm gibi niceleri Müslümanlığı seçti. Kanaatimizce, son zamanlarda Peygamber Efendimiz'in şahsiyet ve ahlâkını hedef alan karikatür ve benzeri olayların en önemli sebebi budur. Yani insanlık tarihinin "Muhammedü'l-Emin" diye en güvenilir insan olarak tanıdığı Hz. Peygamber'i başka türlü gösterip onun örnek alınmasını ve böylece Hristiyan Batı toplumlarının İslâm dinini seçmelerini engellemektir. Ancak bu çirkin girişimler Batı insanının çoğunluğu tarafından bile hoş karşılanılmamış ve İslâm'ı araştıranların, ihtida edenlerin daha da çoğalmasıyla plânları ters tepmiştir. Kışkırtmak istedikleri Müslümanlar da, o büyük ahlâk sayesinde bu oyuna gelmemişlerdir.

Hız. Muhammed (s.a.s.)'in Canlılara Şefkat ve Merhameti

Şefkat ve merhametin kapsamı

Çağımızda her geçen gün yoğun olarak şiddet, sertlik, zulüm, haksızlık ve stres gibi rahatsız edici olaylarla karşılaşmaktadır. Basın ve yayın kuruluşlarında sıkça gördüğümüz bu tür haberler ve görüntüler günlük hayatımızı da etkilemektedirler. Özellikle genç nesil ile olup biten olaylara anlam veremeyen çocuklar büyük bir kaygı yaşamaktadırlar. Bağımlılık kazandıran uyuşturucu maddeleri, üniversite ve ortaöğretim kurumlarını aşarak ilköğretim okullarının bahçelerinde ilgi görmeye başlamıştır. Kapkaç vurgunları, iş yeri soygunları ve ev hırsızlıkları insanları uykusuz bırakacak bir düzeye ulaşmıştır. Sosyal hayatımızı çevreleyen bu tür olayların artması sonucu, okul ve aile içi şiddet olayları da artmaktadır. Amacımız, karamsar bir tablo çizmek değildir. Ancak yaşanan olumsuzlukları dikkate almadan hayatı tozpembe göstermek de doğru değildir. Sonuçta hepimiz aynı geminin içindeyiz. Gördüklerimize ve yaşadıklarımıza duyarsız kalamayız.

Bu makalemizde bazı zenginliklerimize ve ortak değerlerimize dikkat çekmek istiyoruz. Çünkü biz; tarih boyuca, ayırım gözetmeksizin insanlara ve canlılara iyilik etmeyi, sevgi göstermeyi, şefkat ve merhametle yaklaşmayı ön gören bir inanca sahibiz. Bu derin ve zengin tecrübeyi bir yana bırakarak "redd-i miras" anlayışıyla yola devam edemeyiz. Peygamberimiz (s.a.s.) de ayırım yapmaksızın bütün canlılara merhametle yaklaşmamızı hatırlatmaktadır: "Yeryüzündekilere merhamet ediniz ki, gökyüzündekiler (melekler) de size merhamet etsin." (Ebu Davud, Edeb, 66) "İnsanlara merhametli olmayanlara Allah da merhametli davranmaz." (Buhari, Tevhid, 2) "Merhamet etmeye merhamet olunmaz." (Buhari, Edeb, 27) Hatırlanacağı üzere İslâm'ın ilk yıllarında Müslümanlar, büyük işkencelere maruz kalmışlardır. Kendisinden beddua etmesi istenince onlara; lânetçi olarak değil, rahmet ve müjdeleyici olarak gönderildiğini hatırlatmıştır. (Müslim, Birr, 87)

Yüce Allah da, bütün varlıklara rahmet ve lutfu ile muamele etmektedir. O'nun rahmeti ve şefkati sınırsızdır. Merhameti ve bağışlaması, gazabından üstündür. Bir hadis-i şerifte de kâinatın yaratılışı tamamlanınca arşın üzerine; "Rahmetim gazabımı geçti." (Müslim, Tövbe, 14-16) cümlesinin yazıldığı belirtilmiştir. Bu ifadeye göre; Allah üzerinde yaşadığımız yer kürede barış ve esenliği, kaos ve kargaşa ortamına tercih etmiştir. Kur'an'ın ilk suresinde de; âlemlerinin Rabbi olduğuna vurgu yapılarak "Rahman ve Rahim" olan sıfatlarını hatırlatmıştır. Bu sıfatlar; Kur'an'ın tabii bü-

İnsanların birbirlerini sevmeleri ve karşılıklı sorumluluklarını yerine getirmeleri esastır. Bu anlayış, İslâm'ın insanlığa bağışladığı en önemli evrensel değerlerden biridir. Tabiatındaki bitkilerin ve canlıların küme ve gruplar halinde bir bütünlük ve güzellik ifade ettiği bir dönemde insanların birbirlerinin kurdu ve hasmı olarak tavır almalarını izah etmek mümkün değildir.

tünlüğü ve akışı içinde tekrarlanmaya devam etmektedir. Peygamberimiz (s.a.s.) de bu ilâhî rahmetin, dünyayı ve içindekileri nasıl kapsadığını şu ilginç örnekle haber vermektedir: "Allah rahmeti yüz parça halinde yarattı. Doksan dokuzunu yanında tuttu. Yeryüzüne sadece bir parçasını indirdi. İşte bu bir parça rahmet iledir ki bütün varlıklar birbirine acıtmaktadırlar. At, süt emen yavrusuna engel olmaması için ayağını o rahmet sayesinde kaldırır." (Buhari, Edeb, 19) Bu hadis; Allah'ın acımasının yaratıkların acımasından ne kadar zengin olduğunu göstermektedir. Bu duruma göre; anne-baba asi de olsa evlâdının acı çekmesine dayanmazken; âlemlerin yaratıcısı olan Allah'ın, kullarının acı çekmesinden hoşlandığı düşünülebilir mi? Elbette hayır. Başka bir hadiste ise, Ebu Hureyre (r.a.) şöyle bir olay nakletmektedir. Bir defasında Hz. Peygamber (s.a.s.) kalkıp namaza başlamıştı. Biz de namaza durduk. O anda bir bedvî namazda iken; "Allahım! Bana ve Muhammed'e rahmetini ihsan et, bizden başka kimseye rahmet etme!" diye dua etti. Hz. Peygamber (s.a.s.) selâm verince ona hitaben: "Sen Allah'ın geniş rahmetini daralttın." demiştir. (Buhari, Edeb, 27) Çünkü Allah'ın rahmeti her şeyi kuşatmıştır.

H. Muhammed (s.a.s.) ancak rahmet için gönderilmiştir

Allah ilk insanla birlikte, kullarına bir lütuf ve rahmet olarak elçilerini göndermiştir. Böylece doğruluktan sapmamak için hidayet yollarını göstermiştir. Bu konu, Kur'an'da şöyle ifade edilmektedir: "Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." (Enbiya, 107) Zira, Allah kullarını yanlışlardan, haksızlıklardan uzaklaştırmak ve doğru yola yöneltmek için rahmet ve hidayet olarak Hz. Peygamber (s.a.s.)'i göndermiştir. Çünkü o, bizzat âlemlere rahmettir. İnsanlara çok düşküdü. Onların sıkıntıya düşmesi, kendisine ağır geliyordu. Müminlere karşı şefkatli ve merhametliydi. Dertlerini dinliyordu. Haksızlığa uğramalarına üzülmüyordu. Toplumun güvenliğini ve mutluluğunu istiyordu.

Görüldüğü gibi Hz. Peygamber (s.a.s.) hem insanlara hem diğer canlılara karşı olgun, şefkatli ve merhametli davranmıştır. Ceza ve öfke yerine bağışlamayı tercih etmiştir. Çocukluğunu ve gençliğini onun yanında geçiren Hz. Ali, şunları söylemektedir: "İnsanlara tebessüm ederdi. Yumuşak bir tabiata sahipti. Esirgemesi ve bağışlaması çoktu. Katı yürekli değildi. Kimse ile tartışmazdı. Etrafında bulunanlara bağırılmazdı. Kötü söz söylemezdi. Kimseyi ayıplamazdı." (M. Asım Köksal; İslâm Tarihi, Mekke Devri, s. 13) Hz. Aişe ise şunları ilâve etmektedir: "Onun ahlâkı Kur'an'ın kendisiydi. Şahsı için asla kin tutmaz ve öç almazdı. Bir şeye kızsarsa Kur'an onu yediği için kızardı. Bir şeyi beğenirse, Kur'an onu beğendiği için beğenirdi. İki şey arasında serbest bıraktığı zaman en kolay olanını tercih ederdi. Ne kötü şey söyler ne de kimseye kötülük etmek isterdi. Sözlerini birbirine zincir gibi bağlayıp uzatmazdı. Dinleyenlerin gönüllerine şifa olurdu. İsteyen konuşulanları ezberleyebilirdi." (M. Asım Köksal; aynı eser, s.12) Kur'an-ı Kerim ise; aynı konuyu şöyle açıklamaktadır: "Allah'ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi. Artık sen onları affet. Onlar için Allah'tan bağışlama dile." (Al-i İmran, 159)

İnsanlara şefkat ve merhamet

İnsanların birbirlerini sevmeleri ve karşılıklı sorumluluklarını yerine getirmeleri esastır. Bu anlayış, İslâm'ın insanlığa bağışladığı en önemli evrensel değerlerden biridir. Tabiatteki bitkilerin ve canlıların küme ve gruplar halinde bir bütünlük ve güzellik ifade ettiği bir dönemde insanların birbirlerinin kuru ve hasmı olarak tavrı almalarını izah etmek mümkün değildir. Oysaki insanların boylar ve kabileler halinde yaratılmalarının nedeni ayrılmak değil birbirleriyle tanışmak, kaynaşmak ve gerektiğinde paylaşmaktır. Peygamberimiz (s.a.s.) bu hususu şöyle açıklamışlardır: "Bütün müminleri birbirlerine merhamette, muhabbetle, lutufta ve yardımlaşma hususlarında sanki bir vücut misali

görürsün! Bir organı hastalanınca, diğerleri onun acısına ortak olurlar.." (Buhari, Reddeb, 27)

Hz. Peygamber (s.a.s.) bütün insanlığa rahmet ve şefkat kaynağı olarak gönderilmiştir. Arafat hutbesinde de işaret edildiği gibi; insanın hayatı ve onuru kutsaldır. Dolayısıyla onun malı, canı, kanı ve ırzı her türlü tecavüzden ve haksızlıktan korunmuştur. Yardım ve desteğe muhtaç çocuk, yetim, hasta, kadın ve yaşlılara ilgi gösterilmesini istemişlerdir. Yeri gelmişken konuya katkısı olur ümidiyle şu örnekleri hatırlatmakta yarar vardır:

1- Hayatın her alanında yaşlı, düşkün, hasta ve yardıma muhtaç kimselerin gözetilmesi gerekir. Zira onlara karşı akrabalık, komşuluk ve arkadaşlık ilişkileri çerçevesinde sorumluluklarımız vardır. İhtiyaç halinde sosyal kurumlar da yardım ve desteklerini esirgememelidir. Bunlara evde, dışarıda, hastanede, ulaşım araçlarında ve diğer sosyal mekânlarda öncelik tanınmalıdır. Nitekim Peygamberimiz (s.a.s.) ibadet anında bile bu tür insanların gözetilmesini hatırlatmaktadır. "Herhangi biriniz halka imamlık yapacak olursa hafif tutsun. Çünkü içlerinde küçük, yaşlı, zayıf ve hasta olanlar vardır. Yalnız başına kıldığınızda ise dilediğiniz şekilde kılabilirsiniz." (Müslim, Salat, 37) Şu hadiste de Hz. Peygamber (s.a.s.); anne ve çocuk arasındaki duygu, şefkat ve merhameti örnek göstererek; namaz kıldırırken bir anne, ağlayan çocuğun sesiyle üzülmeyi diye namazı kısa tuttuğunu ifade etmektedir: "Ben bazen namazı uzatmak niyetiyle namaza başlıyorum. Geriden bir çocuğun ağlamasını duyunca, annesi, çocuğuna üzülmeyi diye namazı hafifletirim." (Müslim, Salat, 37)

2- Toplumun ortak problemlerinden biri de; yetim, öksüz ve kimsesiz çocuklardır. Günümüzde birçok sosyal güvenlik kurumları bulunmasına rağmen tam

anlamıyla bir çözüme ulaşılamamıştır. Çünkü çoğu zaman bu tür yerlerde yeterince saygı, sevgi, şefkat ve merhamet ortamı sağlanamamıştır. Tersine acı ve ızdırıp dolu azar, hırpalama, fiziksel ve cinsel tacizlerle karşılaşmaktadırlar. Oysaki bunlarla ilgilenmek kanunî ve insanî bir zorunluluktur. Rahmet peygamberi, bunlarla ilgilenenleri de iki parmağı ile işaret ederek şöyle müjdelemektedir: "Ben, yetimlerin işine bakan kimse ile beraber cennette şöyle bulunacağız." (Buhari, Edep, 24)

3- Yardım, şefkat, merhamet, ilgi ve samimi bir desteğe muhtaç olan diğer bir grup da, dul ve çocuklarıyla baş başa kalmış kadınlardır. Gerçekten bunların ayakta durmaları ve onurlu bir hayat sürdürmeleri çok zordur. Onların toplumun ve sosyal kurumların desteğine ihtiyaçları vardır. Peygamberimiz (s.a.s.), bu sessiz ve çaresiz kimselere yardımcı olanları, vatanları uğruna, hayatını feda eden gaziler veya sürekli ibadet eden müminler gibi müjdelemiştir: "Dul kadınların ve fakirlerin nafakalarını kazanmaya koşan kimse, Allah yolunda harp eden kimse gibidir." Diğer bir rivayette ise bu öz veride bulunanlar; geceleyin namaz kılan gündüzleri de iftar etmeden nafil oruç tutan gibidir." (Buhari, Edep, 27)

Hayvanlara şefkat ve merhamet

Hz. Peygamber (s.a.s.), ruh taşıyan ve insanlara emanet edilen hayvanların da haklarının korunmasını ve ihtiyaçlarının karşılanmasını istemiştir. Aslında bunların büyük bir kısmı dünyanın ekolojik dengesine de katkıda bulunmaktadır. Bir bölümü de; eti, sütü ve derisi gibi birçok nimetlerle insanın hayatına ve sağlığına katkı sağlamaktadır. Bazılarından da yük, taşıma ve ulaşım gibi ihtiyaçlar için yararlanılmaktadır. Özetle ifade etmek gerekir-

se her canlı kendi ekseninde paha biçilmez bir değere sahiptir. Onların da insanlar gibi doğmak, büyümek, üremek ve yaşamak gibi özellikleri vardır. Yeryüzünü sevk ve idare kabiliyetiyle donatılan insanların bu canlılara karşı duyarsız kalmaları düşünülemez. Onlara, eza ve işkence anlamına gelebilecek hiçbir eyleme izin verilmemelidir. Yük taşıyanları gereğinden fazla yormamak, yiyecek ve içeceklerini zamanında vermek ve her cinsi yaratıldığı iş için kullanmak gerekir. Onların da insanlar gibi bir organizmaya sahip oldukları unutulmamalıdır. Bu nedenle zevk için birbirleriyle dövüştürülerek veya yarıştırlarak eziyet etmemelidir. Hedef seçilerek, silâh ve taşlarla öldürülmemelidir. İslâm bilginleri; hayvanı, incitecek şekilde dövmeyi büyük günah kabul etmişlerdir. Avı, geçim ve meslek edinerek cinslerin nesillerini tüketmemelidir.

Hz. Peygamber (s.a.s.), çölde susamış bir köpeğin perişan halini görerek su ihtiyacını gideren bir yolcuyu ve evinde aç kalan kediyi doyuran bir kadını cennetle müjdelemiştir. Ey Allah'ın Resulü; hayvanları sulamakta bize ecir var mıdır? Diye soranlara şu cevabı vermiştir: "Evet kendisinde, hayat olan her yaş ciğeri sulamakta ecir vardır." (Buhari, Edep, 27) Yine ashabıyla bir yolculuktan dönerken bir kuşun feryadını duyunca sebebini sormuştu. Yuvasındaki yavrularının alındığı söylenince hemen bu yavruların bulunarak yerine konulmasını emretmişlerdir. Başka bir gün Medine'de yol üzerinde ağlayan bir çocuğu görünce sebebini sormuştu. Çocuk; Nuğayr isminde bir kuş beslediğini ve hastalık sonucu öldüğünü söylemişti. Bunun üzerine her ikisine birden üzülen Rasulullah arkadaşlarına; "Bu çocuğun en değerli varlığı serçesiydi. Hadi evine gidelim. Onu teselli edelim ve üzüntüsünden dolayı tazyetlerimizi sunalım." demişti.

Şefkat ve Merhamet Peygamberi

İslâmî anlayış,
Muhammedî rahmet
ve şefkat ikliminde
insanları sevmeyi,
sevgi denizinde
buluşmayı
öğütlemektedir.
Bugün Müslümanlarda
ve İslâm âleminde
bundan farklı bir
görüntü varsa, bunun
kusuru ya İslâm'ı tam
olarak anlamamış olan
Müslümanlardadır, ya
da Müslümanlığın
gücünden korkarak
Müslümanların ve
Müslümanlığın güzel
yüzünü sıvayıp onu
uzlaşmasız, terörist
göstermeye
çalışanlardadır.

Kur'an'da 114 yerde tekrarlanan besmelede Allah'ın sürekli vurgu yapılan iki ismi vardır: Rahman ve Rahim. Varlık var oluşunu Rahman'ın eseri olan rahmet ve merhamete borçlu olduğu gibi, devamını da O'nun şefkatine borçludur. Kâinatın düzeni sevgiye dayanır. Sevginin temeli de şefkat ve merhamettir. Merhamet olmayan yerde sevgi, sevgi olmayan yerde şefkatten bahsedilemez. Bunlar birbirini bütünleyen şeylerdir. Bu yüzden Kur'an Yüce Peygamberimiz'i Rahman ve Rahim mazharı, rahmet ve şefkat peygamberi olarak takdim etmektedir. Nitekim ayetlerde şöyle buyrulur: "Habibim, biz seni âlemlere ancak rahmet olmak üzere gönderdik." (Enbiya, 107); "Size içinizden öyle bir peygamber geldi ki, hüsrânınıza üzülür, saadetinizi ister; yüreği şefkat (raûf) ve merhametle (rahîm) çarpar!" (Tevbe, 128)

O şanlı nebî, âlemşümül rahmetin biricik temsilcisi olduğundan sadece bir bölgenin, bir yörenin, bir iklimin ve bir ırkın değil, topyekün insanlığın şefkat ve merhamet ocağıdır. Onun her şeye şâmil olan merhameti, âlemşümül rahmeti ve insanî şefkati en çok beşerî münasebetlerde ortaya çıkmakla birlikte cemâdâtan nebâtâta; yani cansız varlıklardan bitkilere ve hayvanlara varıncaya kadar bütün varlıkları kapsamaktadır. Onun insanî ilişkilerini incelediğimiz zaman şefkat ve merhametin en şâhika örneklerini görürüz. Çünkü o lânetçi değil, rahmet peygamberiydi. (Müslim, Fedâil, 126; Tirmizî, Deavât, 118)

Rahmet peygamberinin bu temel özelliğini Kur'an şu lâfızlarla takdim etmektedir: "Allah'ın rahmeti sayesinde ey Muhammed! Sen insanlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba ve katı kalpli olsaydın, şüphesiz insanlar etrafından dağılır giderlerdi. Onları bağışla, onlar için mağfiret dile, iş konusunda onlarla istişâre et. Bir kere karar verdin mi Allah'a tevekkül et! Allah kendisine dayanıp güvenenleri sever." (Âl-i İmrân, 159)

Bu ayette Allah Rasûlü'nün insanî ilişkilerinin zemininin rahmet ve şefkat olduğu belirtilmektedir. İnsanların yanlışlık ve taşkınlıklarına hoşgörü ile mukabele etmesi ve onlar için Allah'tan mağfiret dilemesi öngörülmektedir. Ayrıca yapılacak işlerde insanların görüşlerine başvurulması tavsiye edilmekte, ancak karar aşamasına gelmiş işlerde ise, kararsızlık göstermeden Allah'a dayanarak işin sonuçlandırılması emredilmektedir.

Ayet ve hadislerin ışığında yapılan İslâm tariflerinde merhamet ve şefkat, özel bir biçimde yerini almıştır: "İslâm, Allah'ın emrini tazim; yani O'na kul olmak, O'nun yaratıklarına şefkat ve merhamet" olarak tanımlanmıştır.

İslâm'ın özünde bulunan Muhammedî şefkat ve merhamet umumdur. Yaratılan her varlığı, Hakk'ın kudret tecellisine mazhar her şeyi kuşatmaktadır. Çünkü Allah, peygamberinin bu duyarlılıkta olmasını istemiştir. İnsanların bir dağ ve kaya parçası gibi gördüğü Uhud Dağı için söyledik-

leri bu mânâda çok çarpıcıdır: "Biz Uhud'u severiz, Uhud da bizi sever." (Buhârî, Cihâd, 71; Müslim, Hac, 504) Cansız gördüğümüz bir dağın canlı gibi sevgi duygusunu anlayacak ve pozitif enerjisini kavrayacak, ancak Allah Rasûlû'nün gönlü gibi yüce bir gönül olabilirdi.

Sevgili Peygamberimiz'in bütün varlıklara şâmil şefkat ve merhametinin bitkileri, ağaçları ve çiçekleri de kuşattığını görüyoruz. Nitekim o şöyle buyurur: "Kim bir sidre ağacını keserse, Allah onun başını cehenneme uzatır." (Ebû Dâvûd, Edeb, 158-159/5239) Onun anlayışında korunmaya muhtaç ve hayatın devamı için lüzumlu olan her şey şefkat ve merhametle korunmalıydı. Bu yüzden hayvanlarına eziyet eden insanları insaf ve şefkate davet ederdi. Nitekim Allah Rasûlû bir gün ensardan birinin bahçesine vardı. Orada bulunan deve inledi ve gözlelerinden yaşlar akmaya başladı. Allah Rasûlû hayvanın yanına gidip başını okşadı, devenin ağlaması durdu. Sonra Rasûlullah bahçe sahibini arayıp buldu ve adama buyurdu ki: "Şu hayvanı sana veren Allah'tan korkmuyor musun? ..." dedi. (Bkz. Ebû Dâvûd, Cihâd, 44/2549)

Bir başka seferinde keseceği hayvanın gözü önünde bıçağını bileyen sahabe: "Sen bu hayvanı kaç defa öldürecekisin?" (Hâkim, Müstedrek, IV, 257, 260/7570) diye çıkışmıştı. Mekke'nin fethi için Medine'den kalkan on bin kişilik ordusuyla Mekke yakınına gelen Allah Rasûlû'nün, yeni yavrulmuş bir köpeği askerler tarafından ezilmesin diye, başına nöbetçi di-kerek koruma altına almış olması (Bkz. Vâkıdî, II, 804), Efendimiz'in yaratılanlara şefkatini gösteren çok önemli bir hadisedir.

Efendimiz'in şefkat ve merhameti bütün varlıklar için olduğu gibi, insanlık âlemi için de cihan-şümûl bir vafsa sahipti. O, bir gün buyurdu ki: "Nefsim kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, birbirinize merhamet etmediğiniz müddetçe cennete

giremezsiniz." Sahabiler dedi ki: "Ya Rasûlallâh! Hepimiz merhametliyiz." Allah Rasûlû şöyle buyurdu: "Benim kastettiğim merhamet, sizin anladığınız şekilde yalnızca birbirinize olan merhametiniz değil, bilâkis bütün yaratılanlara şâmil olan merhamettir." (Hâkim, Müstedrek, IV, 185/7310)

İşte bu nebevî özellik gönül dünyamızı aydınlatan tasavvuf muhitlerine Yunus diliyle şöyle yansımıştır:

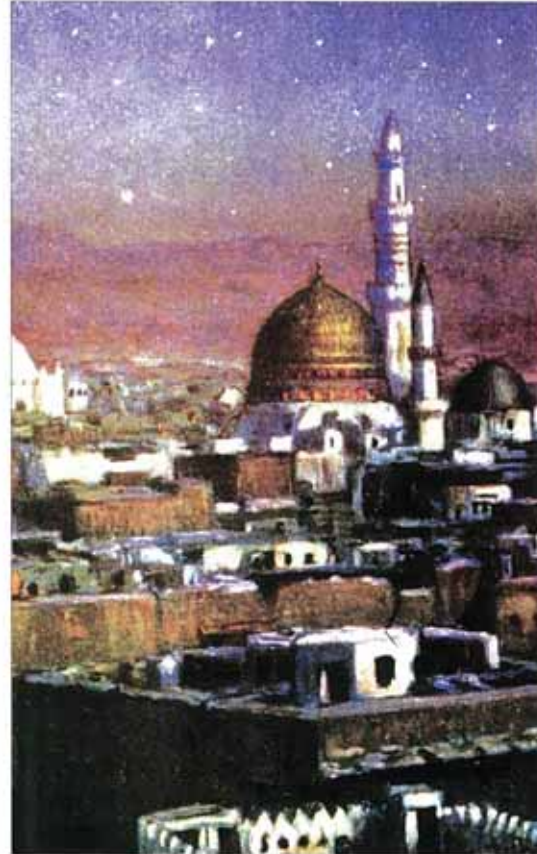
Elif okuduk ötürü/Pazar eyledik götürü

Yaradılanı severiz/Yaradan-dan ötürü

Sadece kendi nefsi istek ve taleplerinin farkında olup onları putlaştıran kişi ve kimseler bu âlemi imara değil, belki vîran etmeye âmâde insanlardır. Oysa insanoğlu bu âleme önce kendi gönlünü imar etmeye, ardından gönüller imarına gelmiştir. Gönünde şefkat ve merhamet bulunmayan kimsenin başka gönülleri imar etmesi mümkün değildir. Uyuyan, uyuyanı nasıl uyandırabilir ki? Uyandırmak derdinde olan insanın önce kendisi uyanmalıdır. Allah Rasûlû bu mânâda engin gönlüyle ve diri kalbiyle as-hâbını ilmek ilmek, motif motif işlemiş, onları merhamet ve şefkat önderi, sevgi eri sevdalı insanlar hâline getirmiştir.

Muhammedî şefkat ve merhamette şikâyet ve dertlenmeye yer yoktur; çünkü şikâyet; acz ve enâniyet ürünüdür. Her şeyin kader plânında cereyan ettiğini bilen insan kimi kime şikâyet edebilir? Şefkatte hüznü vardır, gözyaşı vardır ama asla şikâyet ve dertlenme yoktur. Kendini eksik ve kusurlu görmesini bilen, başkasına kusur izafe etmekte acele etmez. Lütfa açık, ıstırap ve çileye kapalı bir gönül, hüznün erdrici hazzını asla tadamaz. Hüznündeki hazzı tadamayınca da mahzun gönüllerle bir şey paylaşamaz.

Muhammedî şefkat ve merhamet insana âlemdaki tecellileri cemel ve celal boyutuyla kavrayıp kuşatmayı ve bunun sonu-

cunda Allah'tan gelen acılardan burukluk duymamayı bahşeder. Nitekim bir sufi şâir bu gerçeği ne güzel ifade eder:

Hoştur bana Senden gelen/
Ya gonca gül, yahud diken

Ya hil'at ü yahud kefen/Lut-fun da hoş kahrın da hoş

İslâmî anlayış, Muhammedî rahmet ve şefkat ikliminde insanları sevmeyi, sevgi denizinde buluşmayı öğütlemektedir. Bugün Müslümanlarda ve İslâm âleminde bundan farklı bir görüntü varsa, bunun kusuru ya İslâm'ı tam olarak anlamamış olan Müslümanlardadır, ya da Müslümanlığın gücünden korkarak, Müslümanların ve Müslümanlığın güzel yüzünü sıvayıp onu uzlaşmaz, terörist göstermeye çalışanlardır. Biz her zaman şu iki gerçeği birbirinden ayırmalıyız: "Müslümanlık başka, Müslümanlar başkadır." Müslümanlarda görülen pek çok hata ve kusuru hemen İslâm'a hamletmek, insaf ölçüleriyle bağdaşmaz. Üstelik önümüzde şefkat ve rahmet nebisi ve onun örnek hayatı varken.

Günümüzde Hz. Peygamber (s.a.s.)'in Doğru Anlatılması Meselesi Üzerine Düşünceler

Diyaret İşleri Başkanlığı'nın başlatmış olduğu ve her yıl Nisan ayında tertip edilen Kutlu Doğum Haftası etkinliklerinin gerek ülkemizde, gerekse yurt dışındaki Müslüman vatandaş ve soydaşlarımızda yoğun bir dinî atmosferin yaşanmasına sebep olduğu bir gerçektir. Her şeyden önce bu vesile ile insanımızın dinî hassasiyeti Ramazan coşkusuyla andırır derecede canlanmakta ve bir haftalık süre içinde, İslâm dininin topluma yansıyan yönü müstesna örneklerle sergilenmektedir. Memnuniyetle ifade etmek gerekir ki, hafta boyunca çeşitli sivil toplum kuruluşları da resmî programlardan ilham alarak Hz. Peygamber (s.a.s.)'i tanıtıcı ve İslâm dininin güzelliklerini topluma yansıtıcı mahiyette çeşitli faaliyetler düzenlemektedirler. Gün geçtikçe bu tür organizasyonların sayısı artmakta, nitelikleri de seviye kazanmaktadır.

Gerek Diyanet İşleri Başkanlığı'nın, gerekse sivil kuruluşların tertip etmiş oldukları Kutlu Doğum programlarının en önemli konusu şüphesiz Hz. Peygamber (s.a.s.), onun din ve sosyal hayattaki örnekliği ile İslâm dininin bütün insanlara müteveccih olan evrensel mesajlarıdır. Bu hususlar gereği gibi işlendiği takdirde, hem toplumumuzun din ve peygamber bilincinin artacağı, hem de yüce dinimiz İslâm'ın mesajlarının bütün insanlığa ulaştırılacağı açıktır. Bu sebeple verilecek mesajların muhtevası kadar, bunların nasıl verileceği hususu da önem arz etmektedir. Bu makalede özellikle günümüz insanına Hz. Peygamber (s.a.s.)'i nasıl takdim etmek gerekir sorusu etrafında bazı tespitler yapılmaya ve teklifler sunulmaya çalışılacaktır.

İslâm dininin temel kaynakları Kur'an ve sünnettir. Kur'an vahyin mesajlarını, sünnet ise Hz. Peygamber (s.a.s.)'in söz, fiil ve takrirlerini içerir. Sünnet bu yönüyle, Allah Rasûlü (s.a.s.)'nin İslâm dinini hayata yansıtma faaliyeti bütünü olarak değerlendirilebilir. Bu sebeple İslâm dininin anlaşılması, peygamberin ve onun davranışlarının anlaşılmasıyla doğrudan ilgilidir.

Tarih boyunca Hz. Muhammed (s.a.s.)'in tanınması ve anlaşılması gayesiyle muhtelif coğrafya, kültür ve dönemlerde farklı tasavvurlar ve sunumlar geliştirilmiş ve zamanla bu konuda geniş bir

Hz. Muhammed (s.a.s.)
son peygamber ve
alemlere rahmet
olarak gönderilmiştir.
Onun mesajı belli bir
bölgeye veya millete
değil, bütün
insanlığıdır. Öyleyse
onun mesajlarını bütün
insanlığı içine alacak
şekilde ele almak, onu
evrensel mesajlar
çerçevesinde insanlara
tanıtmak gerekir.

literatür meydana getirilmiştir. Zamanımızda da Rasûlullah (s.a.s.)'in hayatını yeniden okumak, düşünmek, anlamak ve anlatmak ihtiyacı artarak devam etmektedir. Zira zamanın değişmesiyle birlikte insanların anlayışları ve dünya görüşleri de değişmektedir. Bu değişimleri doğru olarak algılamak suretiyle, asrımız insanına son dinin tebliğcisini en gerçekçi bir şekilde tanıtmak, Müslüman aydınların öncelikli görevlerindendir.

Hız. Peygamber (s.a.s.)'in doğru anlaşılması hususunda ilk adım, onun hayatının ve davranışlarının sağlam kaynaklardan sahih bilgilere dayanılarak ortaya konulması olmalıdır. Bu konuda öncelikli kaynak tabii ki, ilâhî kitap Kur'an-ı Kerim'dir. Zira Kur'an'da Hız. Peygamber (s.a.s.) dönemindeki savaşlar, anlaşmalar, Yahudiler, Hristiyanlar, münafıklarla ilişkiler, onun beşerî yönü, kendisine yapılan ilâhî uyarılar vb. konularda bilgiler yer almaktadır. Hız. Peygamber (s.a.s.)'in hayatının ve kişiliğinin tüm yönleri ve yaşadığı muhitin sosyo-kültürel yapısı hakkında geniş bilgiler ihtiva eden ikinci kaynak ise bizzat ondan rivayet edilen hadisler, daha geniş ifade edilecek olursa onun söz, fiil ve takrirlerini ihtiva eden sünnettir. Hadislerin rivayet ve dirayet tenkidinden geçirilmesinin yanında ayetlerin ışığında yeniden değerlendirmeye tabi tutulması önem arz etmektedir. Çünkü sonraki dönemlerde siyasî veya dinî saiklerle pek çok zayıf hadis delil olarak kullanılmış, hatta bazı itikadî-siyasî gruplar tarafından kendi görüşlerini desteklemek amacıyla hadisler uydurulmuştur.

Hız. Muhammed (s.a.s.)'in insanlara tanıtılmasında Kur'an ve hadis-ten sonra müracaat edilecek üçüncü derecedeki bilgiler ise, siyer ve meğâzi kitaplarında yer alan ve tenkit süzgecinden geçmiş, daha da önemlisi ilk iki kaynaktaki esaslarla paralellik arz eden rivayetlerdir. Bu hususta gösterilecek hassasiyetin sebebi, Rasûlullah (s.a.s.)'in doğru bil-

gilerle tanıtımının sağlanmasıdır. Kabul etmek gerekir ki, Allah Rasûlü (s.a.s.)'nün insanlara takdimi meselesi, zaman içinde genelde ilmî anlayıştan edebî anlayışa kaymış görünmektedir. Bunun sonucu olarak yazarlar ve özellikle de şairler -birçoğu da samimi niyetlerle de olsa- tarihte yaşayan peygamber yerine, hayallerinde canlandırdıkları peygamberi insanlara takdim etmişlerdir. Neticede Müslüman toplumlar peygamber tasavvurlarını genelde şairlerin tasvir ettikleri peygamberden ilham alarak oluşturmuşlardır. Tasvirlerin tarihî gerçeklere uyup uymadığı, sağlam kaynaklarca desteklenip desteklenmediği hususu umumiyetle ikinci plânda kalmıştır.

Müslüman şairlerin dizelerinde Allah Rasûlü (s.a.s.) sadece bir övgü (medh) konusu olarak görülmüştür. Şiirde övgü önemli bir temadır. Ancak Allah Rasûlü (s.a.s.)'nün sadece bu çerçevede ele alınması, insanlara bu zaviyeden takdim edilmesi onun tanıtılması açısından yanlış olmasa da, eksiktir. Örnek vermek gerekirse; Süleyman Çelebi'nin Mevlid'i edebî bir eserdir, hatta çağları aşır hâlâ etkisini sürdürmesi sebebiyle bir şaheserdir. Ancak o bir siyer kitabı değildir. Onu kendi kategorisinde değerlendirmek, siyer alanında bilgi kaynağı olarak görmemek gerekir. Ancak günümüzde de şahit olduğumuz gibi, bilhassa Kutlu Doğum etkinliklerinde edebî eserler merkezli bir peygamber sunumu öne çıkmakta, programlar şiir dinletileri ve menkıbevî siyer anlatımlarıyla doldurulmakta, zaman zaman da Hz. Peygamber (s.a.s.)'i tanıtırma faaliyeti duygu-yoğun söz ve müziklerle amacından sapmaktadır. Halbuki Hz. Peygamber (s.a.s.)'i düşünerek öğrenmek ve tanımak esas olmalıdır. Zira Müslümanların Hz. Peygamber (s.a.s.)'i tahayyüllerle değil, gerçek hâliyle anlamaya ihtiyaçları

vardır. Bu ihtiyaç da ancak sağlam riyaset ve muhakeme ile ortaya çıkan doğru bilgilerle gerçekleşir. Kanaatimizce peygamberi tanıma ve sevmeye konusunda, insanların salt duygularına hitap eden, onları heyecana sevk eden övgü manzumelerinden ziyade, akletmeye, tefekküre götüren yol gösterici bilgilere müraaat etmek, bunları esas alan toplantı ve konferansların sayısını ve niteliğini artırmak gerekir. Aslında Hz. Peygamber (s.a.s.)'i Allah övmüştür, onun kulların övgüsüne ihtiyacı yoktur. Asıl kulların, yani ümmetlerinin onu bütün yönleriyle ve en doğru bir şekilde tanıma ve anlamalarına gerek vardır. Dolayısıyla kullara düşen onu övmeye yarışına girmek yerine, doğru tanıma, anlama ve örnek alma çabası sarf etmek olmalıdır. Dolayısıyla edebiyat faaliyetlerinin (şiir, hikâye, piyes vb.) peygamberin tanıtımında ve takdimindeki ehemmiyetini (hatta çocuklar ve gençler için zarureti) kabul etmekle birlikte, Allah Rasûlü (s.a.s.)'nün tanıtımını da, hissî boyuttan daha fazla, aklî temellerle gerçekleştirmesinin zarureti dikkatten uzak tutulmamalıdır.

Günümüz insanının Hz. Peygamber (s.a.s.)'i anlaması konusunda takip edilmesi gereken yollardan biri de, onun insanî-beşerî yönünün öne çıkarılarak takdim edilmesidir. Peygamberler ilâhî tebliğin insanlara ulaştırılması için Allah tarafından seçilmiş müstesna şahsiyetlerdir. Onlara diğer insanlarda bulunmayan mucize, ismet sıfatı gibi beşer üstü özellikler verilmiştir, üstelik bunlar aynı zamanda peygamberliğin şartlarından. Ancak bununla birlikte onlar her şeyden önce birer insan olarak kabul edilmişlerdi ki, bizzat kelime-i şehadetin muhtevası bu hususu açık bir şekilde gösterir. Kur'an'da da ifade edildiği gibi (İsrâ, 95; En'âm, 9), insanlara gönderilecek bir elçinin ancak insan ol-

ması lüzumu vardır. Aksi takdirde insanların kendileri dışındaki bir varlığa (melek) tabi olmaları ve onun gibi davranış geliştirmeleri mümkün değildir. Bu değerlendirmelerden yola çıkarak günümüz insanına, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in insanî yönünü belirginleştiren bir sunum yapılması, başka bir ifadeyle Allah Rasûlü (s.a.s.)'nün peygamber olmakla birlikte, bir insan olarak tanıtılmasının gereğini vurgulamak gerekir.

İslâm tarihi kaynaklarının önemli bir kısmında Hz. Peygamber (s.a.s.)'in hayatının olağanüstü boyutta aktarıldığı ve genelde mucize merkezli bir peygamber takdiminin yapıldığı görülür. Örnek vermek gerekirse, hicret hadisesinden bahsedilirken öne çıkan hususlar Sevr Mağara'sı etrafındaki gelişmeler, yolculuk esnasındaki olağanüstü gelişmeler ile Süraka olayı öne çıkarılır. Halbuki bunlar hicretin mahiyeti ve önemi bahsinde esas konular olmadıkları gibi, hicretin gerek İslâm tarihi, gerekse dünya tarihi açısından dönüm noktası olması yönünü geri plâna iter rivayetlerdir. Bu durum son peygamberin evrensel mesajının gerçek yönüyle anlaşılmasını da gölgeleyebilir. Kaynaklarda olağanüstü bir peygamber takdimi yapılmasında, insanların peygamberi ulaşılmaz bir varlık kabul etmelerinin ve özellikle de Hz. Peygamber (s.a.s.)'in vefatından sonraki dönemlerde farklı din mensuplarıyla girilen peygamber tartışmalarının etkisi mutlaka vardır. Ancak olağanüstü özellikleri öne çıkarılan ve mucize merkezli olarak sunulan bir peygamberin, insanlar tarafından örnek alınması ihtimali de ortadan kalkabilir. Çünkü insanlar tamamen beşer üstü hususiyetlerle bürünmüş bir insanı davranış geliştirme ve kendilerine model alma konusunda aciz kalacaklarını ifade edecekler, bu hususta mazur sayılmayı

isteyeceklerdir. O zaman, bunun yerine, peygamberin, vahyin tebliğcisi olmasının yanında beşerî vasıfların hemen tamamını üzerinde barındıran bir insan olduğu bilgisi ve fikrinin öne çıkarılması, onun insan olarak örnek alınacak pek çok hususiyete sahip olduğunun vurgulanması insanî davranışlarının örneklenmesi, Müslümanları/insanları, onu tanıma ve onun davranışlarını kazanma yönünde ikna ve teşvik edecektir. Bu bahiste örnek vermek gerekirse, Allah Rasûlü (s.a.s.) insan olması hasebiyle, bir çocuktur, bir eşit, bir babadır, bir komşudur, bir komutandır, bir liderdir; özetle ortalama bir insanın pek çok konuda kendisiyle paralellik kurabileceği özellikleri haiz bir beşerdir. Bu durumda bilhassa Müslümanların peygamber sıfatıyla birlikte beşerî özellikleri de şahsında barındıran bir peygamberi örnek almaları ve onun gibi davranmaları pekâla mümkün olur.

Burada şunu açıkça ifade etmek gerekir ki, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in günümüz insanına tanıtılmasında, başka bir ifadeyle, zamanımızda Allah Rasûlü (s.a.s.)'nün anlaşılmasında onun insanî yönünün ön plâna çıkarılması demek, ilâhî tarafının, gösterdiği mucizelerinin geri plâna alınması, kısacası onun risalet yönünün ikinci dereceye çekilmesi anlamına gelmez. Müslümanlar için şu mutlak bir gerçektir ki, Hz. Muhammed (s.a.s.) kendisine vahiy gelen, gerçekleştirdiği dönüşümün stratejisini ve içeriğini ilâhî vahyin belirlediği, başarısının temelinde de vahyin bulunduğu bir şahsiyettir, son peygamberdir. Vahyin en açık işareti olan Kur'an da onun en büyük mucizesidir. Hz. Muhammed (s.a.s.)'in hayatı veya hayatından bir kesit sunulurken mutlaka onun nitelikleri ve davranışında vahye, vahyin rolüne işaret edilmelidir. Bizim yukarıda kasetmeye çalıştığımız husus, gü-

nümüz Müslümanları ve insanlığı için Hz. Muhammed (s.a.s.)'in takdiminde, peygamberlik ile insanî yönden hangisinin önemli ve öncelikli olduğu meselesi değil, konunun sunumunda meselenin pratik ve güncel boyutudur. Esasında Hz. Peygamber (s.a.s.)'in günümüz insanına tanıtılmasında öncelikli olarak Kur'an ve sahih hadisin temel alınması gerektiği şeklinde yukarıda ortaya konulan düşünce, vahyi ve peygamberliği açık bir şekilde meselenin merkezine koymaktadır.

Hz. Muhammed (s.a.s.) son peygamber ve âlemlere rahmet olarak gönderilmiştir. Onun mesajı belli bir bölgeye veya millete değil, bütün insanlıktır. Öyleyse onun mesajlarını bütün insanlığı içine alacak şekilde ele almak, onu evrensel mesajlar çerçevesinde insanlara tanıtmak gerekir. Allah Rasûlü (s.a.s.), İslâm medeniyetinin üzerine inşa edildiği değerler sistemini hayata geçiren, onlara dinamizm kazandıran bir şahsiyettir. Onun bu özellikleriyle sunulması, çağımızda kimlik bunalımı yaşayan Müslümanlar ve tüm insanlık için büyük ehemmiyet arzeder. Ferdî ve ictimai düzeyde hayatı anlamlandıran, kimlik, kişilik oluşturan, güven ve dinamizm kazandıran, özetle medeniyetin çerçevesini çizen ana unsur değerler sistemidir. İslâm medeniyetinin üzerine inşa edildiği inanç, aile, sevgi, saygı, doğruluk, adalet, eşitlik, dayanışma, çalışma, cömertlik, dostluk, merhamet, iyilik, tevekkül, hoşgörü, barış gibi belli başlı değerler ise Hz. Peygamber (s.a.s.) tarafından en güzel şekilde hayata geçirilen, Müslümanlara ve tüm insanlığa örnek olarak sunulan evrensel değerlerdir. İslâm medeniyetinin oluşum ve gelişme aşamalarında bu değerler Müslümanlara ruh vermiş ve bu ruh, zamanla eserlere ve kurumlara yansımıştır. Bu değerler merkezinde tanıtılan Hz. Peygamber (s.a.s.), şüphesiz

hem Müslümanlar için, hem insanlık için en büyük rehber olma özelliğini güçlü bir şekilde devam ettirecektir.

Hz. Peygamber (s.a.s.)'in günümüz insanına tanıtılması ve onun doğru bir şekilde anlaşılması konusunda yapılması gereken öncelikli adım, bilhassa topluma önderlik yapan her meslek ve her gruptan insanı tatmin edebilecek nitelikli siyer eserlerinin neşredilmesidir. Üzülerek ifade etmek gerekir ki, bu bahiste meselenin esastan haberdar olmayan bazı ehliyetli şahısların uzman olmadıkları konularda kalem oynattıkları ve nitelsiz eserler verdiklerine sık sık şahit olmaktadır. Bilhassa geçen yıl gündeme gelen karikatür krizinden sonra bu ve benzeri faaliyetler daha da artmıştır. Bu tür girişimlerin menfi taraflarını en aza indirmenin yolu, siyer alanının müteahhası konumundaki ilim adamlarının çeşitli yönlerini ele alarak nitelikli ve yetkin siyer kitapları kaleme almalarıdır. Yayımlanacak bu eserler sadece Müslümanlara hitap eden bir kitap olmanın ötesinde, başka din ve kültür mensuplarıyla da buluşabilecek bir metod ve muhtevaya sahip olmalıdır. Özellikle inanç kültürlerinde "Yaratıcı" ve "Peygamberlik" itikadı bulunan toplumlara, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in ve onun evrensel mesajının rahatlıkla sunulması bu şekilde mümkün olacaktır. Şayet bu görev ihmal edilir, sadece içe dönük hatta hissi saiklerle siyer yazılmaya ve salt roman-şiiir gibi edebî formlarda peygamber takdimi yapılması sürdürülürse, bütün insanlık ve özellikle de Müslüman ülke aydınları, Hz. Muhammed (s.a.s.)'i sadece müsteşriklerin kitaplarından ve onların peygamber tasavvurlarından tanımaya devam edeceklerdir ki, bunun sorumluluğu her şeyden önce Müslüman münevverlerin/araştırmacıların üzerine olacaktır.

Kur'an Kursu ve Kadın

Öğrenci profilinin değişmesi

Son yıllarda Kur'an kurslarında yeni bir olgu gözlenmektedir: Öğrencilerinin yaklaşık % 95'i kız ve kadınlardan oluşmaktadır. Bu durum, tarihinde, hatta sadece Kur'an kursu tarihinde değil, eğitim kurumlarımızın tarihinde hiç görülmemiş bir gerçekliktir. İlk defa böyle bir manzarayla karşılaşmaktayız.

Kimileri, bu tablonun oluşumunu, sekiz yıllık kesintisiz ilköğretim uygulamasına bağlamaktadır. Eğer gerçek ve biricik sebep bu olsaydı, sonuç, Kur'an kurslarındaki erkek öğrencilerin sayılarının azalmasından ibaret olurdu. Yahut, çocuk ve genç yaştaki erkek öğrenciler azalırken, yetişkin erkeklerle dolardı. Oysa öyle olmadı; erkek öğrenci sayıları hızla düşerken, kız ve kadınlarımız açısından yepyeni bir durum zuhur ediverdi. Sanıyorum, meseleyi böyle bir tek sebebe bağlamak, isabetli olamaz; bunun birden fazla sebebi olsa gerektir. Bu olgunun nedenlerini çok yönlü analiz etmek gerekmektedir.

Kur'an kurslarındaki bu yeni olgunun değerlendirilmesi bağlamında, ilginç görüş ve tutumlarla karşılaşmaktayız. Bu konuda da, hem Kur'an kursu taraftarı konumunda olanlardan, hem de karşıtlarından kimileri, bu olguyu olumsuz değerlendirebilmektedirler. Bir tarafta, bu kursların artık kadınlarla dolduğunu belirterek işlevlerini kaybettiklerine

hükmedip üzülenler; öbür tarafta, bu kurumların bayanlarla doldurularak kızların okullarda okumalarına engel olunduğunu, beyinlerinin yıkandığını iddia ederek söz konusu tablodan rahatsız olanlar. Sayıca çok az olan bu farklı iki yaklaşımın sahipleri, mevcut Kur'an kursundan olumlu işlevler beklememe, faydalı olacağına ilişkin bir ümit taşımama konusunda buluşmaktadırlar. Dolayısıyla birbiriyle zıt iki noktada konuşlanmış gözükken bu iki yaklaşımın sahipleri, sonuçta aynı değerlendirmeyi yapmış oluyorlar.

Bu her iki yaklaşımın da gerçekçi olmadığı rahatlıkla söylenebilir. Gerçekte her ikisi de, şayet önyargılı ve karşıtlık refleksiyle meseleyi ele almaktan kaynaklanmıyorsa, en azından sosyolojik gerçekleri doğru okuyamamanın yol açtığı isabetsizlik olarak görülebilir. Aslında Kur'an kursu, kız ve kadınlarla dolmakla, asla bir yıkıma müncer olmadı, işlevini kaybetmedi. Bilakis, değişen şartların gereği olarak muhataplarında farklılaşma oldu. Bir başka deyişle, Kur'an kursu, değişen şartlar karşısında kendine yeni bir öğrenci kitlesini çekiverdi. Yeni öğrenci kitlesine sahip oluşu, bu kurumun işlevlerine yeni boyutlar kazandırdı. Bu kazanımın, onun işlevselliğini artırdığı, imkanlarına yenilerini kattığı rahatlıkla söylenebilir. Dolayısıyla, muhatap/öğrenci düzleminde oluşan söz konusu farklılaşma nedeniyle, öyle bu kurumdan

Özelde kadın, genelde aile bağlamında yüz yüze olduğumuz sorunların, kız çocuklarının eğitimden yoksun bırakılması, kadınınımızın cahilliğe kurban edilmesi gerçeğiyle doğrudan alakası bulunmaktadır. Onun için bu temel sorunla özellikle ve öncelikle mücadele etmek zorundayız.

ümit kesme, karamsarlığa düşme veya olumsuz işlevler üstlendiğini iddia etme, makul ve gerçekçi değildir.

Kur'an kursuna bayan eli

Kur'an kurslarında öğrenci profilinin değişmesi, öğreticilerin değişmesi sonucunu doğurdu. Artık erkek öğretici alınmaya başlandı, mevcutlar da erkek öğrenci kaydolmadıkça bir bir başka görevlere nakledildiler. Son üç yılda, kurslarda görevlendirilen öğreticilerin tümü bayandır. Böylece Kur'an kurslarının genelde çehresi değişmiş oldu. Büyük illerimize atanan bayan müftü yardımcılar da genelde Kur'an kurslarından sorumlu kılındılar. Artık, kurslardaki öğretim, önemli boyutuyla bayanların inisiyatifine bırakıldı. Bu değişim, dindarlığımızın güncelleştirilmesi bağlamında hatırı sayılır ölçekte yönlendirici faktör olabilir.

Kur'an kursundan kadın ve aile sorunlarının çözümüne katkı

Her şeyden önce bu yeni öğrenci ve öğretici profili ile Kur'an kursları, ülkemizdeki özelde kadın, genelde aile sorunlarının çözümüne son derece olumlu

katkı sağlama fırsatını yakalamış; bunu çok iyi biçimde değerlendirmeye sorumluluğunu üstlenmiştir. Bu sorumluluğunu etkin biçimde yerine getirdiği takdirde Kur'an kursu, Müslümanlar arasındaki kadın aleyhtarı söylemi, dayandığı yanlış din anlayışı desteğinden mahrum bırakmak gibi son derece hayati bir rol oynamış olacaktır. Bu rol, kadın ve toplumsal hayat açısından olduğu kadar İslâm açısından da hayati'dir. Kadın açısından hayati'dir, çünkü kadının canını acıtan tutum ve davranışlar, uygulamalar, en güçlü desteğini yitirecektir. Toplumsal hayat açısından hayati'dir; çünkü, kadın karşıtı anlayış ve uygulamaların neden olduğu toplumsal sorunların, zararların önünü alma yolunda çok önemli bir imkan elde edilecektir. İslâm açısından hayati'dir; çünkü insanlık onuruyla, dolayısıyla Kur'an'ın ruhuyla asla bağdaşmayan birtakım olumsuz niteliklerin, ıslah edilemez eksikliklerin, suçların kadına atfedilmesine kaynak gösterilmekten, yanlış yorum ve uygulamalara alet edilmekten kurtarılabilecektir.

Yeni çehresiyle Kur'an kursu, Kur'an, Sünnet ve bu ikisini an-

lama, yorumlama ve uygulama hususundaki on beş asırlık geleneğin, günümüz kadınının bakış açısıyla yeniden okunmasına katkıda bulunabilir. Bu katkı, kadın sorunlarına içeriden bakış imkanı sağlayacaktır. Kadın sorunlarına içeriden bakış, kimi dışarıdan bakanların yanlışlarını tespitini yolunu açacaktır. Zira, onların örf, âdet ve geleneklerin, kültürün ürettiği değer yargılarını birtakım rivayetlerle meşrulaştırma, yanlış kadın algılarının arkasına dini yerleştirme çabaları daha iyi fark edilerek deşifre edilebilecektir. Bu ise, kadın karşıtı anlayış ve uygulamaların meşrulaştırılıp güçlenmesini sağlayan yanlış din anlayışını ortadan kaldırma çerçevesinde son derece elzemdir.

Kız çocuğuna, kadına karşı uygulanan ayrımcılığın en önemli ayağı, onların eğitimden mahrum bırakılmalarıdır. Özelde kadın, genelde aile bağlamında yüz yüze olduğumuz sorunların, kız çocuklarının eğitimden yoksun bırakılması, kadınınızın cahilliğe kurban edilmesi gerçeğiyle doğrudan alakası bulunmaktadır. Onun için bu temel sorunla özellikle ve öncelikle mücadele etmek zorundayız.

Yeni çehresiyle Kur'an kursu, Kur'an, sünnet ve bu ikisini anlama, yorumlama ve uygulama hususunda ki on beş asırlık geleneğin, günümüz kadınının bakış açısıyla yeniden okunmasına katkıda bulunabilir. Bu katkı, kadın sorunlarına içeriden bakış imkanı sağlayacaktır.

İşte, bu bağlamda arayıp da bulamadığımız bir fırsatı yakalamış durumdayız. Bugün Kur'an kursları, sorumluluğunun bilincinde olarak söz konusu sorunun çözümü hakkında olabildiğince verimli olmaya, çok önemli işlevler icra etmeğe çalışmaktadır.

Kur'an kurslarının bayan öğrenci kitlesi alabildiğine heterojendir; yüksek tahsillisinden okur yazarına, gencinden ihtiyarına, çok farklı yaş ve sosyo-kültürel ortamdan bayanlar bir aradadır.

Hayatında evinin dışına pek çıkmamış, ilişkileri sadece belli kişilerle sınırlanmış nice kadın, kurs sayesinde yeni bir çevreye açılma, farklı kişilerle etkileşim içine girme imkanına kavuşmaktadır. Niceleri, bu kurslarda sorunlarının çözümüne ilişkin birtakım bilgiler edinmekte; hiç olmazsa içini döküp rahatlatma fırsatını elde etmektedir. Buralarda her bayan, hemcinslerinden yeni dostlar, arkadaşlar edinerek, hayatına yeni pencereler açmaktadır. Kısacası, Kur'an kursları, bayanların sosyalleşmesi açısından oldukça önemli işlevler ifa etmektedir.

Kurslara gelen bayanlar, tabiri caizse, dünyaya yeniden gözlerini açmaktadırlar. Burada aldıkları eğitimle, ufukları açılmakta, hayata daha sağlıklı tutunma imkanına kavuşmaktadır. İslâm'ın insana hayat veren ilkelerini, değerlerini tanıyıp kavramak suretiyle tutum ve davranışları, hayatları değişmekte, güzelleşmekte ve bu değişim, tüm aileye yansımakta, ailenin hayat kalitesi yükselmektedir. Müftülüklere bizzat gelerek, eşinin

Kur'an kursuna gittikten sonra olumlu yönde değiştiğini, değişmekle kalmayıp bütün aile bireylerinin olumlu yönde davranış değişikliğine neden olduğunu; dolayısıyla ailece hayata yeniden gelmiş gibi kendilerini mutlu eden yeni bir döneme girdiklerini... söyleyen vatandaşlarımızın sayısı az değildir.

Kursa gelen eğitimsiz bayan, bilginin, eğitimin önemini kavramakta; dinin bunlara nasıl önem verdiğinin farkına varmaktadır. Bu farkındalık, o bayanın bir taraftan kendi bilgisizliğini gidermek için çabalamasına yol açarken, öbür taraftan bütün aile bireylerinin bilgiyle ilişkilerinin gelişmesi için çalışmasına neden olmaktadır. Özellikle de çocuklarının eğitimiyle ilgilenmesine, ne pahasına olursa olsun onları okutması gerektiğinin bilinciyle hareket etmesine yol açmaktadır. Bu eğitim bilinci, onun aracılığıyla aile bireylerinin kafasında da yerini alabilmektedir. Böylece, aile içinde toplu bir öğrenme, bilgilenme seferberliği başlayabilmektedir.

Bu aile içi eğitim seferberliği, özellikle çocukların eğitimi konusunda ebeveynlerin uyanmasına, bu mesele ile öncelikle ilgilenmelerine sebep olmaktadır. Bu arada kız erkek demeden bütün çocukları okutup eğitmenin, dinsel bir sorumluluk olduğu inancı/anlayışı, aileye hakim olabilmektedir. Çocukların eğitime pek değer vermeyen anne baba, onları okutmak için can atar duruma gelebilmekte; kız çocuklarının eğitim görmesi gerekmediğini düşünenler, bu fikrin İslâm diniyle, onun temel

değerleriyle bağdaşmadığını, hatta onlara karşı gelmek olduğunu anlayıp ondan vazgeçmektedirler.

Bütün bunları kursa gelen bir bayanın, özellikle yaşlı bir bayanın sağlayamayacağını düşünenler olabilir; ama hemen belirtelim ki gerçek, onların düşündüğü gibi değildir. Onlar kadının, özellikle bizim toplumumuzda her şeye rağmen aileyi etkileyici gücünden pek haberdar değildirler. Ülkemizde ilginç paradokslar yaşanmaktadır. Söz gelimi, genelde kadın cahil bırakılır, beynini ve yeteneklerini geliştirmesinin önü kesilir; ama çocukların eğitimi ona havale edilir; hatta aileye o yön verir. Ailece kimlerle ilişki içinde olunacağına, kimlere gidilip gelineceğine bile genelde kadın karar verir. Onun için kursta kafası ve kalbi aydınlanan bayan, eşinden

başlayarak çoluk çocuğunu, gelinlerini vs. etkilemek suretiyle, onlarda şu veya bu ölçüde tutum ve davranış değişiklikleri sağlamaktadır.

Kur'an kursuna gelen kız öğrencilere gelince onlar, genelde ya temel eğitimi (ilk öğretimi), ya da lise veya dengi bir okulu bitirmiş olup artık hiçbir eğitim kurumunda oku(ya)mayacak, yahut asla okumama kararı al(ın)mış olanlardır. Kurs öğrencileri, bu kızlarımızla özellikle ilgilenerek onların bıraktıkları yerden örgün eğitim kurumlarında eğitimlerini sürdürmelerini sağlamak için çalışmaktadırlar. Okumama kararını bizzat kızımız vermişse onu ikna ederek; kızımız okumak istemesine rağmen aile engel oluyorsa anne babayı ikna etmek suretiyle, sözü edilen kızlarımızın eğitimlerine devam etmeleri sağlanmaktadır. Hiç olmazsa, açık öğretim kanalıyla

bunu gerçekleştirmelerinin önü açılmaktadır.

Hafızlık yapanlar ise, özellikle Imam-Hatip Liseleri'ne ve Açıköğretim İlahiyat Önlisans Programı'na, İlahiyat Lisans Tamamlama Programı'na (İLİTAM) ve İlahiyat Fakültelerine yönlendirilmektedir. Böylece, öğrencilerin başka kulvarlara kayarak, bu emeğin boşa çıkması önlenmekte ve meslekî din eğitiminin kalite kazanmasına katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

Kısacası, bugün Kur'an kurslarımız, okullarda çocukların eğitimini teşvik etme konusunda çok önemli katkılar sağlamakta; genel bir eğitim seferberliğini gerçekleştiren önemli bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadın ve kız çocuklarının eğitimine katkısı ise, alabildiğine fazladır; özellikle hiçbir kurumun etkili olamadığı noktalarda, başarılı olma özelliğiyle ortaya çıkmaktadır.

Kız çocuklarının ve kadınların cahil bırakılmalarına neden olan âdetler, töreler, kültür, arkalarına yanlış din anlayışlarını yerleştirerek daha da güçlenmiş durumdadırlar. Bugün Kur'an kursları, işte bu yanlış din anlayışlarını silip yerlerine sahih din anlayışını yerleştirerek kız çocuklarının, kadınların eğitiminin önündeki engelleri bir bir kaldırmaktadır. "Haydi Kızlar Okula!" kampanyasına hutbe, vaaz gibi cami içi ve konferans, sempozyum gibi cami dışı etkinlikleriyle çok önemli katkı sağlayan Diyanet İşleri Başkanlığı, bu konuda en önemli katkısı Kur'an kurslarıyla vermektedir, denilebilir.

Bütün bunlara rağmen, hâlâ Kur'an kurslarını, kız çocuklarının okullara gitmelerini, onların eğitimlerini engellemekle itham etmek, hangi akılla, hangi bilimsel anlayışla, hangi vicdanla, hangi insafla bağdaştırılabilir? Bütün bunlara rağmen, Kur'an kursları taraftarlığı adına bugün artık kadınlarla, özellikle de yaşlı kadınlarla dolduğu gerekçesine sığınarak, bu kurumların işlevlerini kaybettiğini iddia etmek veya küçümsemek suretiyle insanımıza karamsarlık aşılamak, nasıl makul ve mazur görülebilir, nasıl hoşgörüyü karşılanabilir?

Kur'an kurslarındaki eğitim düzeyini, çağdaş eğitim bilimlerinin öngördüğü anlayış, yöntem ve tekniklerle yükseltme çalışmaları sürmektedir. Bu kurumlardaki eğitim kalitesi geliştirildikçe, başka hususlarda olduğu gibi, kadın sorunlarımızın çözümüne katkıları da giderek artacak, bu konuda elimiz güçlenecektir. Kadın sorunumuzu çözmeden, diğer bir çok temel sorunumuzu çözüme kavuşturmamız mümkün değildir. Bu konuda Kur'an kurslarından da yaralanmamızın kaçınılmaz olduğunu, artık bütün sorumluların iyi kavrayıp işbirliği yapmaları gerekmektedir.

Cehalet

ve Tezahürleri

İslâm insanların, haklar bakımından müsavi olduğunu belirterek, birbirlerine karşı hürmet göstermelerini, iyilik hususunda yardımlaşma ve dayanışma içerisinde olmalarını ister, haksızlık ve zulümlere izin vermez.

Bugün cehalet denilince genellikle bilgisizlik, eğitimsizlik; cahil denilince de, okuma-yazma bilmeyen, mektep görmemiş, ya da yeterli eğitimi olmayan kişi kastedilse de cehaletin, kaynaklarda çok daha farklı anlamlara geldiği erbabınca bilinmektedir. Eski Arap şiirinde ve klâsik lügatlerde cehaletin iki farklı anlam taşıdığı görülmektedir. Bunlardan birisi; ilmin zıddı olarak cehalet, diğeri ve daha yaygın olanı ise hilmin zıddı olarak cehalettir.

İlmin zıddı olarak cehalet ne anlama gelmektedir?

İlim, bir şeyi hakikatiyle idrak etmektir. (Râğib, Müfredât, Beyrut 1997, 580) ve insanlığı kurtuluşa götürmek için gerekli olan sağlam ve güvenilir bilgiyi ifade eder. (M.Nakib el-Attas, İslami Eğitim, İstanbul 1991, 66) Bu anlamıyla ilim, sıradan bir bilgiden farklıdır. Çünkü bilgi, çok genel bir tanımla, "bir kimsenin bir şey hakkında bildiği şeydir" (Toshihiko Izutsu, Kur'an'da Allah ve İnsan, Ankara ts, 55). Zihnimizde var olan her şey; inançlar, tecrübeler, kuramlar, fikirler, anlayışlar vb. bilgimizin bir parçasıdır ve bunların gerçek olması şart değildir.

O halde, cehaletin ilmin zıddı olarak anlamı, mutlak manada bir şey bilmemek değil, belki bir şeyi bilinmesi gereken şekliyle, hakkıyla bilmemek, doğru bilgiden yoksun olmaktır. Cahil de, doğru bilgiden yoksun olduğu halde bunun farkında olmayan, bilmediğini bilmeyen, bilmediği halde bildiğini zanneden, kendi zannını başkalarına dayatan kişidir. Bilmediğini bilene, bilmediği konularda bilgi ve beceri öğretmek mümkündür. Ancak cahile bir şey öğretmek ve yeni bir şey kabul ettirmek neredeyse imkânsızdır.

İnsanın doğru bilgiye ulaşmasının bazı engelleri vardır. Bunların başında taklit ve sorgulama yetersizliği gelir. Kur'an insanları bu konuda uyarırken, taklit ve zannı bir arada zikrederek, bunları gerçekten saptıran olumsuzluklar olarak açıklamaktadır. (En'am, 116)

Kur'an'da "hamiyyetü'l-câhiliyye" olarak ifade edilen cahiliye gururu da insanı hakikatten saptıran bir olumsuzluktur. Kur'an'da bu terim, cahiliye toplumunun taassup ve barbarlığına, gurur, öfke, şiddet, kin ve nefretine işaret etmektedir. (Fetih, 26)

Hilmin zıddı olarak cehaletin anlamı ise oldukça geniştir ve insanın tavır ve hareket tarzıyla ilgili sapma ve taşkınlıkları ifade etmektedir. Hilim; vakar, tevazu, sekinet sabırlı, ağırbaşlı, iffetli ve mutedil bir tavır ifade etmektedir. (Taberi, Câmiu'l-Beyân, Beyrut 1988, XI, 34; Râzî, et-Tefsîru'l-Kebir, Tahran ts., XXIII, 107-108) Cehalet ise, hafifmeşreplik, taşkınlık, muhatabını hafife almak ve küçümsemektir. (bk. Furkan, 63; Aral, 199)

Hak tanımamak ve zorbalık yani zulüm de cehaletin bu çerçevedeki anlamlarındandır. Hz. Peygamber, haklı-haksız, zalim-mazlum olup olmadığına bakmaksızın, adalet yerine, kaba kuvvete dayanan bir hak arayışını "cahiliye davası" olarak nitelendirmiştir. (Buhari, Menakib, 8; Cenaiz, 38-39) Büyük İslâm filozofu Farabî de, "el-Medinetü'l-Fâdila" adlı eserinde, zorbalığın hükümlerine olduğu eski zaman sitelerine "zorba site" anlamında "el-Medinetü'l-Câhile" adını vermiştir.

Cahil kelimesi, Arap dilinde "aslan" için de kullanılmaktadır. (Fîrûzâbâdî, el-Kâmûs, Beyrut 1991, III, 518; Butrus el-Bustânî, Muhit, Lübnan 1987, 133) Aslan; kabadayılık, otoriteye boyun eğmeme, kendi güç ve üstünlüğüne güvenme, hak tanımama ve zorbalıkla, kontrolsüz bir gücün sembolüdür. Keza Arap dilinde "Kazanın fokur fokur kaynaması"nın da "ce-hi-le" ile ifade edilmesi dikkat çekicidir. (Zemahşerî, Esâsu'l-Belâğa, Beyrut 1989, 107)

Görüldüğü gibi hilmin zıddı olarak cehalet; en ufak bir kırgınlık anında iradesini kaybedip parlayan, kontrolsüz bir ihtirasla öfkesine kapılıp sonucu düşünmeden hemen körü körüne atılan, ateşli ve sabırsız kimsenin sorumsuz davranışdır. Bu insan, doğruyu yanlış düşünme ölçüsünü yitirip, kendisini öfkenin pençesine düşürür. Cehalet, aklı ve düşünceyi bürüyüp, düşünce dengesini bozan, doğruyu yanlış ayırt edemez duruma getirip, şaşkına çeviren zapt edilmez hafiflikteki duygusallıktır ve bir hareket tarzıdır. (Izutsu, 193) Haset, kibir, gurur ve inat gibi kaprislerine kapılarak hakikate karşı gelmesi nedeniyle asıl adı Ebu'l-Hakem bin Hişam olan Mekke müşriklerinin reisine Ebu Cehil denmesi, bu noktada çok anlamlıdır.

Halk arasında gençler için sıklıkla kullanılan: "cahildir, onun kusuruna bakmayın!" ifadesi ile

kastedilen de aslında onun çabuk öfkelenen, işin derinliğine inemeyen, yüzeysel düşünen, duygularına kapılarak hareket eden tavrıdır. Olgun bir insanın ağızından çıkmayacak, örf ve edebe aykırı sözler söyleyen, dinin ve toplumun değerlerini dikkate almayan ahmak ve sefiherler için "cahil" tabirinin kullanılması da bu anlamdadır. Bu durumun bilgili veya tahsilli olup olmamakla bir ilgisi yoktur.

Cehalet, birbirine sıkı sıkıya bağlı bir fikir ağının merkezidir. İnsanın kudretine böbürlenmesi, sınırsız biçimde kendine güvenmesi, kendini yeterli görmesi, hiçbir otorite önünde eğilmemesi, keskin bir şeref duygusu, kendisinden aşağıda olanlara karşı kibirlenmesi, gerçeğin aksine inanması, gerek iyi gerekse kötü niyetle olsun, yapılması gerekenin tersini yapması hep cehaletendir.

Burada cahiliye üzerinde de kısaca durmak gerekir. Cahiliye, İslâm'ın zuhurundan önceki belli bir devri mi kapsamaktadır? Yoksa devamlı var olan bir süreç midir?

Her şeyden önce cahiliye çağı denilince, bunu bilgisizlik çağı olarak anlamak doğru değildir. Bu tanımlama, en azından eksiktir. Zira İslâm'dan önceki Araplar hiçbir şey bilmiyor değillerdi. Gelişmiş bir edebiyatları, yazılı ve sözlü şiir sanatları vardı. Ancak İslâm'dan önceki devrin göze çarpan en kabarık çizgisi, zorbalık ve zorbalığın muhtelif şekilleridir. Zulüm, ahde vefasızlık, çocukları diri diri toprağa gömmek, kuvvet ve kudreti başkalarına duyuracak çılgınlıklar yapmak, zina ve işret âlemleriyle sıhhati harcamak, cahiliye devrinin belli başlı özellikleridir.

Cahiliye, iyi ile kötüyü birbirinden ayıramayan, yaptığı fenalık için asla pişmanlık duymayan, hayra çağır, gerçeğe dilsiz olanla-

Cahiliye dün olduğu gibi, bugün de değişik şekillerde ve boyutlarda vardır, yarın da olacaktır. Dolayısıyla cahiliye, özel olarak bir döneme ad olmuşsa da, bir daha gelmemek üzere giden belirli bir tarihî dönemi değil; şartlara göre değişen sapkın tavırları ifade etmektedir.

rı tanımlayan, şiddetli bir saplantıdır. Cahiliye, zihin ve ruhlarda, düşünce ve hayat tarzında, içinde bulunulan vahametinin kanıksanmış olması halidir. Cahiliye insanı, yaptığı işlerin yanlışlığını kabul etmediği gibi, doğru olduğu zehabına bile kapılır. (Araf, 30; Kehf, 103-104)

Cahiliye toplumları, bütün imkânlarıyla ahlâkî değerleri yıkmak, insandaki doğal ilkeleri bozup, yerine nefsi arzuları yerleştirmek ve bunları çekici hale getirmek hususunda birbirleriyle yardımlaşır. Çeşitli vasıtalarla, sapkınlıkları ön plâna çıkararak, aile bağlarını koparmaya ve sosyal değerleri sarsmaya çalışırlar. (Neml, 54-55)

Görülüyor ki cahiliye bir tavrıdır, bir vaziyettir ve İslâm'ın tam karşıtıdır. Çünkü İslâm'da, tevhid inancı, tek ve mutlak hâkim olan Allah'a teslimiyet ve itaat, O'nun emirlerini yerine getirmek, yumuşak huyluluk, sükûnet, meta-net, hak ve hukuka riayet, sulh, barış ve esenlik, en temel yönelişler iken; cahiliye'de şirk, otorite tanımama, isyan, öfke, gurur, sınırsız benlik, hafifmeşreplik, taşkınlık, zorbalık ve hak tanımazlık İslâmî esasların tam karşısındadır.

Cahiliye, özel olarak bir döneme ad olmuşsa da, bir daha gelmemek üzere giden belirli bir tarihî dönemi değil; şartlara göre değişen sapkın tavırları ifade etmektedir. Yani insanların gerçek bilgidен yoksun, taklit ve taassu-

Cehalet, birbirine sıkı sıkıya bağlı bir fikir ağının merkezidir. İnsanın kudretine böbürlenmesi, sınırsız biçimde kendine güvenmesi, kendini yeterli görmesi, hiçbir otorite önünde eğilmemesi, keskin bir şeref duygusu, kendisinden aşağıda olanlara karşı kibirlenmesi, gerçeğin aksine inanması, gerek iyi gerekse kötü niyetle olsun, yapılması gerekenin tersini yapması hep cehalettedir.

ba saplandıkları, hevâ ve heveslerinin esiri oldukları, hak ve hukuk tanımadan, zulüm ve sömürü ile varlıklarını devam ettirdikleri her zaman ve mekânda cahiliye varlığını sürdürecektir.

İnsanlık tarihi incelendiğinde, tezahürleri bakımından cehaletin en fazla inanç alanında yoğunlaştığı görülmektedir. Hiç şüphesiz, insanın evrendeki yerini ve varolma nedenini belirleyen asıl yapılanma bu alanın içindedir. Bu, sadece kalbin derinliklerine gömülü bir vicdandan ibaret olmayıp, hayatın ve ona bağlı her şeyin üzerinde kurulduğu temeldir. İnsan

nın, kâinat ve onun içindeki tüm varlıklarla kuracağı ilişkilerin odağıdır. Duygular, düşünceler, eşya ve olaylar karşısındaki tutum ve davranışlar, gayeler hep bu alanda kabul edilen değerlere bağlıdır. Hidayet veya dalalet üzere olmak, bu alanın ana kaynağı olan, Allah inancına bağlıdır.

Bu açıdan bakınca görülecektir ki, cahiliye insanı, Allah'ı bilir ve varlığına inanır (Lokman, 25; En'am, 109, 136 vb.) ancak, Allah hakkındaki bilgileri yanlış ve sakattır. (Zümer, 64; Maide, 50; Araf, 28) O'na inanmakla beraber, başka ilâhlara da tapıyor olmakla (Yusuf, 106) ve O'nun hakkında, bilmedikleri şeyler isnat etmekle (En'am, 136; Yunus, 68; Necm, 19-20, Sa'd, 5) işin vicdanî boyutunda; sadece dara düştüklerinde hatırlayıp, diğer zamanlarda hayatlarından çıkarmış olmakla da (Ankebut, 65; Lokman, 32) eylem boyutunda bocaladılar. Bu nedenledir ki, cehaleti ortadan kaldırmak için gönderilmiş olan İslâm'ın, temel prensibi tevhit inancı olmuş ve tüm insanlık, bu inançta birleşmeye davet edilmiştir. (Al-i İmran, 64)

İnsanın yaratılmış olma vasfı, esasında onun yaratana ile ilişkiye geçmesini zorunlu kılar. Ancak insan, bu vasfını unutmaktadır. Kur'an, yaratılmış olma özelliğini unutan insanı uyarak, onun bu özelliğini önemle vurgular. (Yasin, 77-78) İslâm'a göre Allah, insana ihtiyacı olan bilgiyi öğretmiş, doğru ve yanlış göstermiş, akıl ve irade ile tercih yapabilecek şekilde yaratmış (Bakara, 31; Alak, 3-5; İnsan, 3; Beled, 8-10; Kehf, 28-29) ve kendisine rehberlik edecek peygamberler ve kitaplar göndermiştir. Göklerde ve yerde olanları insanın buyruğuna vermiş (Casiye, 13), onu yeryüzüne halife tayin etmiştir. (Bakara, 30) İnsan, emaneti yüklenmiş (Ahzab, 72) ve bunlar bir Mîsak'a bağlanmışlardır. (Araf, 172)

İnsanın görevi, Allah'a kulluk etmektir. (Zariyat, 56; Hicr, 99) Davranışa yansımayan sözde imanın veya gerekleri yerine getirilmeyen kuru bilginin fazla bir önemi yoktur. Kulluk, insanın sadece Allah'a karşı yapmış olduğu ibadetleri değil, hayatın tüm yönlerini ve insanın bütün ilişkilerini kuşatır. Yapılan bütün iyi ve kötü eylemlerin değerlendirileceği inancı ve bunların "Hesap Günü"ne bağlanması, bu ilişkilerdeki oto kontrol sistemidir. Ahiret inancı, insanın ideallerini kısa dünya hayatının dar çerçevesinden çıkarıp, sonsuza taşıyan en etkin güçtür.

Cehaletin hüküm sürdüğü toplumlarda ortaya çıkan sapmalardan ikincisi, ahlâk alanındadır. Yani insanın kendisi ve sosyal çevresiyle ilişkilerindedir. Cahiliye, tutarsız tanrı inancıyla, güçlülerin zayıfları ezip sömürdüğü, zulüm ve taşkınlığın, çatışma ve kavgaların, sosyal hayata hakim olduğu bir manzara arz eder. Sosyal statüyü belirleyen unsurlar, soy, zenginlik, mevki ve kaba kuvvettir. Töreler ise, sosyal hayatın vazgeçilmez yapı taşlarıdır. Cahiliye insanı, başkalarının en doğal hak ve hürriyetlerine aldır-

mazken, kendi özgürlüğünden asla taviz vermez ve bunu sınırlandırmak isteyenlerle de sonuna kadar savaşıır.

İslâm insanların, haklar bakımından müsavi olduğunu belirterek, birbirlerine karşı hürmet göstermelerini, iyilik hususunda yardımlaşma ve dayanışma içerisinde olmalarını ister, haksızlık ve zulümlere izin vermez. (Maide, 2)

İslâm'da toplum, ferdin temayüllerini yok sayamayacağı gibi, fert de toplumdan bağımsız değildir. Bu, ferdin toplumsal birlikte ortak değerler üretmesi sonucuna götürür ve değerler, fertle toplum arasında nizam ve ahengi sağlayan ölçütler olur. Bu husus, ferdin toplumda hazır bulunduğu bütün değerleri kayıtsız şartsız kabulü ve taklidi anlamına gelmez. Nitekim böyle bir teslimiyet, toplumun dinamizmine ve gelişmesine engel olduğu gibi, öncekilerin yanlışlarını tekrar etmek suretiyle koyu bir taassuba da götürebilir.

İnsanın sadece kendi sübjektif arzularına göre hareket etmesi, kendisi ve toplum için bir anarşi sebebi olurken, sorgulamasız bir şekilde toplumun kabulleri ve istekleri doğrultusunda hareket etmesi de, donukluğa neden olabilecektir. Cahiliyenin en önemli sapmalarından birisi, bu noktada ortaya çıkmaktadır. Cehalet, bir taraftan, aşırı derecede benlik, gurur, hevâ ve hevâse tabi olmak suretiyle, ferdiyeti; (Furkan, 43; Casiye, 23; Kehf, 28; Araf, 176; Kasas, 50) diğer taraftan, atalardan gördüklerini, olduğu gibi benimsemek suretiyle, toplumsal olanı kutsallaştırmaya neden olmaktadır. (Bakara, 170; Ankebüt, 25; Maide, 104; Araf, 28; Yunus, 78; Hud, 109; Lokman, 21; Saffat, 70; Zuhruf, 22)

İslâm bu noktada insanların tercihlerini, en üst noktada belirleyecek bir değer olarak, temel

ilkeler koyar ve bu ilkelere uygun her türlü gelişme, yenilenme ve ilerlemeye ışık tutar. Bu ilkeler, insan gücünün sınırları içerisinde hayatın gerçeklerine uygundur ve katı kalıplar içerisinde sıkıştırılmış değildir.

İslâm'da, nefsin çeşitli yönleri bir arada değerlendirilerek, kişide sağlam bir şahsiyet oluşturma gayreti vardır. Bu, herhangi bir konuda iç çatışmaya veya psiko-sosyal bir ikileme düşmeyen ve ruhsal bir rahatsızlığa da maruz kalmayan, sağlam şahsiyettir. Nefsin isteklerinin reddi değil, temeldeki Allah inancıyla uyumlu bir şekilde, sapkınlık ve azgınlığa düşmeden karşılanması istenir. Maddî ve manevî ihtiyaçlar arasında devamlı denge aranır.

Cahiliyenin saldırgan ve bozguncu tavrı yerine İslâm, Allah'a itaati ön şart olarak ileri sürmekle kargaşaya son verir ve insana yeni bir ufuk açar. İnsanda egemen güçler teker teker bir gayeye yönelir. Artık cahildeki öfke-şecaate, şehvet-iffete, kibir-tevazua, hafifmeşreplik-vakara, kin-bağışlamaya, ihanet-sadakate, inat-sebata, zulüm-adalete, nankörlük-şükre, tamah-infaka, haset-gıptaya, intikam-hak aramaya, savurganlık-cömertliğe, isyan-sabra, taklit-tahkike, acele-gayrete ve korku-sevgiye dönüşür. Her türlü yapay güç ve üstünlük kaldırılarak, insanların eşit olduğu esası gelir. Bu eşitliği leh-te bozacak haslet ise Allah'la ilişkisinin niteliğidir. (Hucurat, 13)

Cehaletin bazı tezahürleri de insanın evrenle ilişkilerinde görülmektedir. İnsan, çağlar boyunca evrenle olan ilişkisinde farklı tavırlar almıştır. Güçsüzlük ve çaresizliğini gördüğünde, sığınma ihtiyacı duyarak tabiattaki bazı varlıklara taptığı gibi, uğradığı bazı felâket ve acılardan dolayı onlara savaş açtığı da olmuştur.

Oysa İslâm'a göre evren, Allah'ın en büyük ayetidir. Onun içerisinde olup biten her şey insanda hayranlık duyguları uyandıracak niteliktedir. Ancak alışkanlıklar, günlük telâşlar, her şeyi hazır bulma, bilinci perdelemekte insanı hissizleştirip, donuklaştırmaktadır. Evrenin gizemi, bilincin açılması için çok önemli bir araçtır. Evrendeki mükemmel işleyiş karşısında hayrete düşmek, tefekkür etmek, varoluşun sırlarını araştırmak insan evren ilişkisinin temelidir. (Bakara, 164) İnsan, sadece kendi iç dünyasını değil aynı zamanda dışındaki dünyayı, evreni incelemek durumundadır. İnsanın görevi ve sorumluluğu, evrendeki her bir varlığın içine yaratıcı tarafından yerleştirilen fitrat yasalarına uyması ve tüm yeteneklerini bu yasalar etrafında şekillendirmesi ve geliştirmesidir. Bunun aksi ifsat ve tahrip demektir. (Rum, 41)

Yükselişlerin veya çöküşlerin sessiz dili olan tarihi eserleri, uygarlık ürünlerini, tapınakları, dikili ve gömülü anıtları incelerken de aynı perspektif vardır. (Al-i İmran, 137; Fatır, 44; En'âm, 6) İnsan, bu gözlemleri yaparken kalp gözü-nü açmazsa, ibret nazarıyla bakmazsa, daha önce yaşanmış olayların bilgisi de ona pek fayda sağlamayacaktır. (Rum, 7)

Evrende var olan her şey, insanın hizmetine sunulmuştur. İnsan bunun farkında olduğunda kendisine hizmet için yaratılmış tüm varlıklara sevgiyle yönelir. Özellikle iç içe yaşadığı doğal çevreye ve varlıklara karşı sevgiyi daha yakından hisseder. Kendi emrine verilmiş evrende her imkânı değerlendirmek suretiyle insanlığa hizmet etmek, medeniyet kurmak, varoluşun esrarını çözmeye çalışmak ve bütün bunları ibadet bilinci ile yapmak insanın temel görevidir.

**"Allahım! Beni göz açıp kapayıncaya kadar
nefsimin eline bırakma"**

Hz. Muhammed (s.a.s.)

Özdenetim Bilinci: Nefsi Aşma

Nefis

Türkçe'mizde nefis; öz varlık, benlik, kişilik ve insanın fizikî ihtiyaçları anlamlarında kullanılmaktadır. Arapça'da ise nefis; ruh, herhangi bir şeyin hakikati, özü, zatı, kendisi ile idrak yapılan şey, kan gibi anlamlarda kullanılmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de ise nefis kelimesi; insan ruhu (Zümer, 42) beden, zat (Bakara, 48, Al-İmran, 145) birey, şahıs, iyi veya kötü eylem ve davranışlara iten cevher anlamlarında kullanılmıştır.

Bir başka tanımla nefis, insanı hayata bağlayan bedendeki can, his ve irade gücünün taşıyıcısı lâtif bir cevher, beden kaynaklı özelliklerin genel adıdır. Nefis, yeme, içme, evlenme, üreme arzularımızın merkezi olduğu kadar, tehlikelere karşı korunma, icat ve keşiflerde bulunma gibi yeteneklerimizin de güdeleyicisidir. Yüce Allah, bu özellikler yanında nefsi, günah ve iyilik işleme özelliklerini potansiyel olarak bünyesinde taşıyan bir yapıda yaratmıştır. Kur'an-ı Kerim'de nefsin, günah ve iyiliklere eğilimin odak noktası olduğu şöyle belirtilir: "Nefse ve onu biçimlendirene, ona bozukluğunu (fücûr) ve korunmasını (takvâ) ilham edene andolsun ki; nefsinin kötülüklerden arındıran kurtuluşa ermiş, onu alçaltan (kötülüklerle gömen) de ziyan etmiştir." (Şems, 7-10)

Nefsin iyilik veya kötülük yollarından dilediğini seçebilecek bir tabiatla yaratılmış olması, insanın davranışlarından sorumlu bir varlık olduğunu gös-

Nefis terbiyesi beraberinde doğru düşünme, doğru davranma melekesini kazanmayı ve erdemli bir yaşayış tarzına sahip olmayı getirir. Terbiye ile benliğin ahlaki değerleri özümsemesi ve pratikleştirmesi sağlanır. Nefis terbiyesini duygu eğitimi olarak da tanımlamak mümkündür. Bu eğitim sayesinde kötü duygu ve alışkanlıklar yerine köklü, güzel duygular ikame edilir. Öfke yerine sabır, hırs yerine kanaat, kin yerine sevgi yerleşir.

termektedir. Ayrıca nefsin bu yönü insanın terbiyeye muhtaç olduğunu göstermektedir. Bu yüzden de Kur'an-ı Kerim'de nefsin terbiye sürecinde elde ettiği niteliklerinden dolayı farklı isimlerinden bahsedilir. Kötülükler ile başa çıkamayan, bedensel hazlara takılıp kalan nefis, nefsi emmaredir. Kötülüklerden kaçınma yönünde bir sorgulama duyarlılığı kazanması nefsi levame oluşu ile; iç huzura ererek, doyunluğa ulaşmasına nefsi mutmainne; duygu ve eylemleri ile Yüce Allah'ın hoşnutluğuna ermesi, nefsi merziyye şeklinde açıklanır.

Benliği/nefsi sorgulama

Nefsi sorgulama, iç kritik, iç dönüşür. Gerekliğinde özü kaplayan kabuğu çatlatma, kırma-dır. Bu süreç, bir an derinliğidir. Geçmiş ve gelecek, özdeki güzellik veya çirkinlikler bu derinlikte gözden geçirilir. İçimizdeki ben ile hesap günü gelmeden önce hesaplaşılır. Bu sebeple nefsin yaptığı kötülüklerden pişmanlık duyması, kendi kendisini yargılayıp kınaması ve kendisini düzeltmeye çalışması takdir edilecek bir tutumdur. Nitekim Yüce Allah, kendini kınayan nefse yemin ederek bu sürecin önemine işaret etmiştir. (Kıyamet, 2)

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) de sık sık nefsin sorgulayıp, iş ve ilişkilerini güzel götüren kimsenin, bahtiyar kimse olduğunu; hâline acınacak kimsenin ise nefsinin arzularına uyan kimse olduğunu söylemiş (Tirmizi, Kıyamet, 26) ve en acımasız düşmanın, kişinin nefsi olduğunu ve nefisle mücadelenin düşman ile mücadeleden zor olduğunu ifade etmiştir. (Acluni, Keşfu'l-Hafa, I, 143)

Hayatın maddileştiği bir zaman diliminde benliği sorgulamak, her zamankinden daha fazla anlamlıdır. Zira yaşadığımız olaylar nefsi sorgulamanın

insanlığın gündemine alınmasını, zarurî kılmaktadır. Çünkü insanın merhamet dokularında çürüme, aşınma gözüküyor. Yokluk, sefalet, ötekinin acısı yürekleri harekete geçirmiyor. Uzayda kolonilerin gündemde olduğu bir süreçte, barış ve huzur bulutları ufkumuzdan çekiliyor. Ürettiğimiz bilgi, teknoloji bizleri kıyamete beş kala içinde yaşatmaktadır. Bütün bu problemlerin kaynağı, insanın kendi içinde, kendi nefsinde gözüküyor. Bu yüzden yaşanan bu krizi bir benlik krizi olarak tanımlayabiliriz.

Nefsi sorgulamada ilk önce Yüce Allah ile ilişkilerimiz sorgulanmalıdır. Yüce Allah'ın ortaya koyduğu aşkın değerlerin hayatımızın merkezine oturup oturmadığı gözden geçirilmelidir. Çünkü Rabbimiz ile iletişimimiz sorgulanmadan toplum, çevre ve eşya ile ilişkilerimizi sağlıklı bir şekilde yürütmek mümkün değildir. Bu sebeple kendi varoluşumuz ve hayatı anlamlandırmak için bu sorgulamaya ihtiyacımız vardır.

Bu muhasebe neticesinde erdemlerden uzaklaşma, kötü amellere tutkunluk var ise, insan kendini kınamalı, hayatına istikamet kazandırmak için bir telâfi programı hazırlamalı, günahla yaralanmış yüreğini tevbe ve istiğfar ile onarmalı, hayatının rotasını düzeltmeye çalışmalıdır. Sorgulama belirli gün ve gecelere has olmamalı, her zaman sürmeli ve içselleşmelidir. Sorgulama zihni bir fantezi olarak kalmamalı, davranışa dönüşmeli, kişiye nefsin kontrol refleksi kazandırmalıdır.

Nefsi kontrol

İnsanın iyi hasletleri içselleştirme ve kötülüklerle mücadele etmek için öncelikle nefsin kontrol altında tutabilme melek ve refleksine sahip olması gerekir. Varlığımızın şahsiyet ka-

zanması bu mücadelede yatmaktadır. Bu sebeple duyguları ilâhî rıza istikametinde yönlendirmek için benliğin zaafı, sınırları iyi bilinmelidir. Bu da insanın kendini iyi tanımasına bağlıdır. İnsanın belki de en az tanıdığı şeylerden biri benliğidir. Zira insanın işleyen eli, zihni kadar gönlü harekete geçirilemedi. Bilgisayar ve teknoloji çağına insanlığın ortak bilimsel birikimiyle gelindi ve bu alanda epey yol kat edildi. Aynı şeyi insan benliğinin tanınması ve eğitilmesi yolunda kat edildiğini söylemek mümkün değildir. Dolayısıyla kendini tanımak demek, eğilim, yönelim ve zaafılarımızı iyi bilmektir. Hangi durumda, neye ne kadar tahammül edebiliyoruz. Hangi durumlarda benlik duvarına varıp dayanıyor, onu aşamıyor, yenik düşüyoruz.

Nefsini tanıyıp, kontrol edebilen, duygularını ve davranışlarını da kontrol edebilir. Benliği kontrol, kendini değerlendirme ve kendini gözleme, niyetlere, duygulara, davranışlara hakim olabilmelidir. Benliğe hakim olmak, davranışlarımızı bilinçli kılar. Bu yüzden duygular, davranış düzeyine çıkmadan ahlâkî değerler ışığında test edilmelidir. Nefse hakimiyette duygu ve düşünce üzerinde durulmalıdır. Çünkü düşünceler, benliğimize yön verir. Düşünceler; bakış açımızı değer ve inanç sistemimiz oluşturur, kişiliğimizi şekillendirir, insanlarla ilişkilerimizin temelini oluşturur. Bunun için düşünce boyutundaki kötülükler, benlik tarafından kontrol edilmeli, bu denetim süreci davranış aşamasında hatta sonrasında da sürmelidir. Zira doğru diye yaptığımız, bildiğimiz davranışları doğru zamanda, doğru kişiye, doğru biçimde ve doğru gerekçeyle ve doğru düzeyde yansıtmadığımız takdirde tavırlarımız amacına ulaşmaz, sağlıklı ve güzel sonuçlar elde edilmez.

Rabbimiz ile iletişimimiz sorgulanmadan toplum, çevre ve eşya ile ilişkilerimizi sağlıklı bir şekilde yürütmek mümkün değildir. Bu sebeple kendi varoluşumuz ve hayatı anlamlandırmak için bu sorgulamaya ihtiyacımız vardır.

Özellikle özdenetim benliğinin zor zamanlarında daha bir gereklidir. Bu zor zamanlar para, makam ve şöhrete karşı hırs, kırgınlık, cinsî arzuların depreştiği anlardır. Bu durumlarda nefisle mücadele etmek ve olayların farkına varıp, duygu, düşünce ve eylemlerimizi iyiye yönlendirmek çaba, emek gerektirir. Nefsini kötü duygularından kaçıldığı gibi gerektiğinde günahı teşvik eden ortamlardan da kaçış gerekebilir. Bu durum aynı zamanda bir kulluk sınavıdır. Çünkü kendini kontrol eden müminler, sonuçta kazançlı çıkacak, ebedi ahiret yurdunun nimetlerine ulaşacaklardır. Nitekim Nâziât Suresi, 40-41. ayetlerde Yüce Allah; "Kim de Rabbinin huzurunda (hesap vermekten) korkar ve nefisini kötü arzularından uzaklaştırır ise, şüphesiz cennet onun sığınağıdır." buyurmaktadır.

Benlik mücadelesinde yenik düşenler, mahcup durumlara düşecek, bu mahcubiyet sadece insanlar arası ilişkilerde sınırlı kalmayacak, asıl en büyük mahcubiyet Yüce Allah huzurunda olacaktır. Bu yüzden benlik kendi hâline, esen rûzgara bırakılmamalıdır. Ne yapacağı belirsiz olmamalı, tavırları düzen ve disiplin içerisinde olmalıdır. Bu durum, nefsin fitrat ikliminde tutulması, varoluş misyonundan uzaklaşmaması için gereklidir.

Özellikle benliği aşmada Yüce Allah'ın desteği göz ardı edilmemelidir. Zira Yaratıcısına kulak vermeyen insanın benliğiyle başa çıkması zordur. Çünkü O benlikleri yaratan, niteliklerini en iyi bilendir. Kur'an'da birçok ayette Yüce Yaratıcı, nefsin eğilim ve açmazlarından bahseder.

Bize farkına varmadığımız benliğimizin özelliklerini öğretir. Bu sebeple nefsi kontrol becerisinde Yüce Allah'a teslimiyet, temel ilke kabul edilmelidir. Onun buyruklarına bilinçli bir şekilde teslimiyet ve bağlılığın benliğe sahip olmayı beraberinde getireceği de hiç şüphesizdir.

Kur'an-ı Kerim'de yer alan ibadet, dua, tevbe, istiğfar, ahiret âlemi ve ölüm konuları, benliğin ilâhî rıza ve emirler çizgisinde yürüyüp yürümediğini hesaba çekme açısından bir fırsattır. Çünkü nefsin en büyük zaafı başta Yüce Allah'ı, ölümü ve ahiret hayatını unutması, âdeta kendisinin, "layemut" (ölümsüz) olduğunu düşünerek davranmasıdır. Özellikle namaz, benliği kontrol etmede büyük bir motivasyon, arınmak için fırsat ve ilâhî destektir. Namazda mümin sadece bedeni ile değil özüyle, gönlüyle, duygu ve düşüncesiyle Allah'a yönelir, Rabbi ile baş başa kalmanın mutluluğunu yakalar, daima O'nun gözetimi ve desteği altında olduğunu hatırlar ve çıkarmayarak, hayat çizgisini doğru ve güzel bir şekilde götürür.

Benliği kontrol etmede aciz kalındığında ise, mümin için dua ve istiaze önemli bir sığınaktır. Zira Yüce Allah'a ve emirlerine teslimiyet, rahmanî kuvvetin, nefsanî kuvvete üstün gelmesine, nefsin arzularının gücünün kınılmasına vesile olur. Birçok durumda Yüce Allah, şeytanın ayartma ve kışkırtmalarını defeder, nefislerin meyil ve isteklerini örter, kötü duyguların eylem plânına çıkmasını engeller. Bu husus, Yüce Allah'ın kullarına bir rahmetidir. Nitekim

Yüce Allah, Hz. Peygamber (s.a.s.)'e Mü'minûn Sûresi 97 ve 98. ayetlerde; "...şeytanların gizli kışkırtmalarından sana sığınırım. Onların yanımda bulunmalarından da sana sığınırım Rab-bim!" demesini öğütlemiştir. Hz. Peygamber (s.a.s.) de dünyevî arzulara karşı haris olan doyumsuz nefisten Yüce Allah'a sığınmış (Nesai, Istiaze, 2) ve sık sık dualarında; 'Allahım! Beni göz açıp kapayıncaya kadar nefsimin eline bırakma' diye duada bulunmuştur. (Ebu Davud, Edep, 101) Hz. Peygamber'in bu tür sözlerle dua etmesi, onun hem kulluk görevi hem de nefis ve şeytanın dürtülerine karşı bizler için bir örnektir.

Nefis terbiyesi

Nefsin potansiyel olarak iyi ve kötü eğilimi vardır. Bu yönü onun terbiyeye muhtaç olduğunu göstermektedir. İslâm ahlâk sisteminde nefsi terbiyeye yönelik birtakım prensipler vardır. Daha ziyade bunlar, Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamberin ör-

nek tavırlarında kendini göstermektedir. İslâm ahlâk eğitiminin hedefi, benlikleri kâmil niteliklere sahip kılmaktır. Bu eğitimde nefsin haklarına değil, hazlarını sed çekilir. Nefsin duygusu ve arzuları yok sayılmaz, bunları iyiye yönlendirme veya ıslahı esas alınır ve ilk yaratıldığı gibi saf ve temiz bir duruma getirme hedeflenir. Yine İslâm ahlâk eğitiminde arzu ve isteklerin meşru zeminlerde tatmin edilmesi; şehvet, öfke ve akıl gibi nefse ait kuvvetlerin sınırları aşmadan adalet ölçüsünde tutulması temel ilke olarak ele alınır. Kutlu elçiler de insanın doğal yapısını esas alıp, Rabbin istediği kâmil insan nitelikleriyle nefsi donatabilmeyi; inkâr, şirk başta olmak üzere günahlardan nefsi korumayı, safiyetinin bozulması durumunda da ıslah etmeyi amaç edinmişlerdir.

Nefis terbiyesi kemale doğru bir yürüyüşür. Nefisteki gelişme ve olgunlaşma gücünün farkına varılmasıdır. Nefis terbiyesi be-

raberinde doğru düşünme, doğru davranma melekelerini kazanmayı ve erdemli bir yaşayış tarzına sahip olmayı getirir. Terbiye ile benliğin ahlâkî değerleri özümsemesi ve pratikleştirmesi sağlanır. Nefis terbiyesini duygu eğitimi olarak da tanımlamak mümkündür. Bu eğitim sayesinde kötü duygu ve alışkanlıklar yerine köklü, güzel duygular ika-me edilir. Öfke yerine sabır, hırs yerine kanaat, kin yerine sevgi yerleşir. Bu olgunlaşma sürecini yaşamada bilgi ve Hz. Peygamber (s.a.s.)'in örnekliliği merkezi konumda olmalıdır. Zira kişiliği ahlâkî değerlerle inşa etmede; hikmet ve irfana dönüşen bilgi ve Hz. peygamberin model şahsiyeti, insan için en güzel aynadır. İrfanî bilgi ve Hz. Peygamberin örnek tavırları göz önüne alınarak kişilikteki zayıf yönler tespit edilir, geliştirilmesi veya beden ve manevî hayata zarar veren davranışların ıslahına karar verilir. Karar sürecini müteakip, güzel davranışlar ortaya konur. Zaman içerisinde duygu-

larda dönüşüm başlar, kötü alışkanlık ve bağımlılıklar, yerini güzel duygulara bırakır; güzel duygular alışkanlık hâlini alır. Bu terbiye sonucu kendini imar ve ihya eden nefis; çevresini de imar ve ihya eder. Bunun aksine ahlâk eğitimine alınmayıp yalnız bırakıldığında ise nefis, sorunların kaynağı olur, hayatta vuruşmalar, incinmeler, ezilmeler artar, arenayı aratmayan vahşet görüntüleriyle insanlık karşı karşıya kalmaya devam eder.

Bu itibarla; ekolojik, toplumsal, siyasal ve ekonomik problemlerin bir çoğunda, sahihsiz veya terbiye sürecine alınmamış benliklerin payı olduğu hiç şüphesizdir. Yine insanlığın ortak sorunlarına kayıtsız kalma ve duyarlılık geliştirmemenin altında eğitimsiz benlikler vardır. Velhâsıl insanın Yaratıcısına; insanın insana, çevresine karşı sorumluluğunda hep benlik var. Bu yüzden benliği eğitilmeyen insan tipi, hem kendine, toplumuna, hem de evrene zarar vermekte ve insanî gelişimin önünde sorun olarak durmaktadır. Bunun aksine benliğine sahip bireylerle, toplumsal huzur ve mutluluk gerçekleşmektedir.

Nefislerin eğitilmesi ve istikamet üzere olmasında; inanç, ahlâkî değerlerin ve ibadet hayatının önemli bir yeri olduğu unutulmamalıdır. Çünkü ibadet hayatı ve ahlâkî değerler, nefiste güzel duygu ve eylemlerin pratikleşmesini sağlar. İlâhî huzurda her türlü tavırdan sorgulanacağı inancı da hareketlere bilinç ve sorumluluk yükler. İbadet ve eylemlere ilâhî sevgi ve rıza duygusu da katıldığında, tavırlar estetik ve anlam kazanır. Bu itibarla; nefsin sürekli sorgulanması, ahlâkî değerler zemininde yürüyüp yürümediğini devamlı kontrol, onun istikamet kazanmasını sağlar. Böyle bir nefis huzur bulur ve huzur verir.

Hayata Dair Ne Varsa...

"Kur'an-ı Kerim ile irtibatımızın ne boyutta olduğu"nu gözler önüne sermeyi hedefleyen bir anket yapılsa, katılımcıların bir kısmının "Kur'an nerede ve ne zaman okunur?" sorusunu, "ölülerin ardından yahut birisi ölüm döşeğindeyken" diye cevaplayacağını düşünüyorum içim acıyarak. İçerdiği konular itibarıyla hayatın bu kadar içinde olan bir kutsal kitap, yanlış uygulamalar sonrasında, zihinlerimizde böyle dar bir alana hapsedilmiştir maalesef. Bazı zihinlerde âdeti diriler kitabı olmaktan çıkıp, ölümler kitabı hâline gelmiştir. Ölenlerimizin ardından Kur'an okumak şüphesiz çok güzel bir gelenektir, ancak bu kesinlikle Kur'an-ı Kerim'in aslı fonksiyonu değildir. Mehmet Akif Ersoy bu gerçeği çok veciz bir biçimde ifade etmiş, dikkatimizi Kur'an'ın asıl indiriliş amacına çekmeye çalışmıştır: "İnmemiştir hele Kur'an bunu hakkıyla bilin/Ne mezarlıkta okunmak, ne de fal bakmak için" diyerek, bizi düşünmeye sevk etmek istemiştir.

Kur'an niçin indirildiğini içerdiği ayetlerle çok açık bir şekilde anlatmaktadır aslında. İnsanlara yol gösterici bir kitap olarak tanımlamaktadır kendisini. Ve okuyup akletmemiz için sade bir okunuşla indirildiğini belirtmektedir. (Yusuf, 2) Demek ki Kur'an, bu melekeleri elinden alınmış ölümler için değil; bu kutsal metni okuyup, üzerinde düşünecek ve yaşayacak diriler içindir. Hem bu dünya-

da hem öbür dünyada mutluluğa ulaşmanın yollarını göstermektedir okuyup itaat edenlere. Lâkin bizler evlerimizde en zor ulaşılabilecek şekilde saklarız Kur'an-ı Kerim'i. Özel kılıflar diker, duvara asarız. Saygımız gereği yukarıda tutmak istediğimizden, Kur'an'ı kütüphanemizin en üst raflarında tozlanmaya bırakırız. Böylelikle odalarımızın içinde olsa dahi hayatımızın son derece uzağında kalır Kitabımız...

Yahut Kur'an'ı okur, ama ne der diye hiç merak etmeyiz. Allah Kelâmı'nı okumak elbette makbul bir ibadettir ancak hayatlarımız için rehber edinmemiz gereken bir kitapla sadece bu şekilde bir ilişki kurmanın yetersiz olduğu son derece açıktır. Böyle insanlar için, reçetesini sabah, öğle, akşam okuyan ve şifa bulamadığı için tekrar doktorun yolunu tutan hasta benzetmesi yapılmış olması ne kadar da yerindedir. İnananlar için Kur'an; her iki dünyada kurtuluş için bir reçete gibidir. Ve o reçeteye göre uygulamalar yapılmazsa, o metin defalarca okunsa bile asıl işlevini göremeyecektir. İlkeleri bilinmeyecek, hayatımıza dahil edilmiş olmayacaktır.

Kur'an metnini dinlemek dahi kalplere bir yumuşaklık verir ancak kutsal kitabımız hem gönle hem akla hitap etmektedir. Düşünme yetisi o kadar önemlidir ki, dinen bir insanın mükellef sayılması için temel şartlardan birisi sayılmıştır. Şu halde Kur'an bizden kendisini okuyup, düşünüp, bu doğrultuda hareket etmeyi beklemektedir. Allah'ın üzerimizdeki nimetlerini sayıp ayetlerde defalarca "...akletmez misiniz? ...düşünmez misiniz? ...ibret almaz mısınız?" şeklinde sorular yöneltmesi boş değildir. Kur'an her şeyden önce bizlere etrafımıza ibret nazarıyla bakmayı öğretmektedir. Bu hususiyet ilk inen ayetlerde dahi kendini göstermektedir. "Oku! Yara-

Kur'an, inananlardan âdeta özel bir gözlük yardımı ile çevrelerinde olup bitenleri seyretmelerini istemektedir. İnsanların, Allah'ın eşyalar üzerindeki isimlerini fark etmelerini beklemektedir.

tan Rabbinin adıyla oku! O insanı bir kan pıhtısından yarattı..." şeklinde birbirini takip eden ayetleri yorumlayan İslâm âlimleri; "Oku!" hitabının hem Kur'an hem kâinat kitabı için olduğunu belirtmişlerdir. Yaratılış ile ilgili bir ayetin, bu hitabı takip etmesinin hikmetinin bu husus olabileceğini ifade etmişlerdir. O halde Kur'an, inananlardan âdeta özel bir gözlük yardımı ile çevrelerinde olup bitenleri seyretmelerini istemektedir. İnsanların, Allah'ın eşyalar üzerindeki isimlerini fark etmelerini beklemektedir. Gecenin kandilleri olan yıldızları, zümrüt yeşili ırmakları, kelebeğin narin kanatlarını bu gözle seyredip, Allah'ı sıkça tefekkür etmek gerektiğini hatırlatmaktadır bizlere. Böylece Yaratan'ı sadece muayyen zamanlarda değil, her an anmanın yolunu da göstermiş olmaktadır insanlara...

Bizi etrafımıza ibretle bakmaya yönlendiren ayetlerinin dışında, Kur'an-ı Kerim geçmiş dönemlere ait pek çok kıssayı da barındırmaktadır içinde. Peygamberlerin hayatlarını, tebliğlerini, yaşadıkları zorlukları detaylı bir şekilde anlatmaktadır. Kur'an'ın muhatabına düşen; bunları geçmiş zaman hikâyeleri şeklinde değil de yine ibret nazarıyla okumaktır aslında. Başımıza gelip bizi müteessir eden şeyleri, peygamberlerin daha şiddetli bir biçimde yaşadıklarını göstermektedir Yüce Kur'an. Ve Allah'ın sevgili kullarının olaylar karşısındaki davranışları örnek almamızı beklemektedir bizlerden. Sabrın, şükrün zirve noktaları serilmektedir gözler önüne ve ardından en güzel dualar dökmektedir o seçilmiş dudaklardan. Böylece nasıl tavır sergilememiz gerektiğiyle kalmayıp,

nasıl Allah'a sığınmamız gerektiğini de anlatmaktadır Kur'an'da yer alan peygamber kıssaları.

Müminler, hayatlarını dinle, dinin Kitabı ile anlamlandırılar büyük oranda. Kur'an-ı Kerim sadece ibadetlerle ilgili bilgiler vermekle kalmamıştır, hayata dair şeyler söylemiştir zira. Zaten daha çok öbür dünyaya yönelikmiş gibi düşündüğümüz haram-helâllerin dahi, bu dünyada çok önemli yansımaları ve düzenleyici etkileri vardır. Zekât kurumunun oluşturulmasının toplumsal düzen ve uyum açısından ne kadar önemli olduğu aşikârdır. Yahut kişisel ilişkilerimiz ele alındığında, gıybetin, iftiranın, laf taşımının, yalan söylemenin yasaklanmış olması son derece mühimdir. Böylelikle, Kur'an'la irtibatı olan bir insanın hem bu dünyası hem öbür dünyası güzelliklerle dolacaktır. Ahlâklı insanlardan müteşekkil bir cemi-yet içinde yaşamak; çok keyifli, huzurlu ve güvenli olacaktır.

İçerdiği örnekler, kıssalar, dualar, toplumsal kurallar ve ahlâk kaideleri ile Kur'an-ı Kerim hayatlarımıza ışıktır. Bize düşen tüm alıcılarımızı ona yöneltip, Allah kelâmını okumak, dinlemek, düşünüp, tatbik etmektir. Hayatı boyunca yüzlerce kitap okuyup da, Kur'an-ı Kerim'i baştan sona bir kere bile okumamış insanlar arasında olmamaktır. İnani iman etmiş olduğunu söyleyen bireyler olarak, en temel kaynağımız, rehberimizdir Kur'an. Hem Kitabımız sadece bu dünyada mutlu olmanın yollarını göstermekle kalmamakta, öbür dünyamızı da kurtarmamızı sağlamaktadır. Yeter ki kendisini dinleyip, tavsiyelerine uyalım...

Marmara Üniv. İlahiyat Fak. Dekanı

Prof. Dr. Raşit Küçük:

"Hz. Peygamber Efendimiz'in insanlığı yaşatmak, canlıların en güzel şekilde yeryüzünde yaşamasını temin etmek gibi bir görevi vardır."

Efendimiz, müminler için bir rahmettir; çünkü örnektir, onları iman sahibi yapmıştır. Mümin olmayanlar için rahmettir; çünkü bütün insanlara yönelik bir mesajı vardır ve onlar getirdiği bildiriye uyarılarsa, bu rahmet halkasının içine dahil olmuş olurlar.

âlemlere rahmet olarak gönderilişi, işte Cenab-ı Hakk'ın merhamet sıfatını âlemde en iyi temsil eden, tezahür ettiren, görüntüsünü en iyi ortaya koyan bir rahim varlık olmasından da anlaşılabilir. Efendimiz, müminler için bir rahmettir; çünkü örnektir, onları iman sahibi yapmıştır. Mümin olmayanlar için rahmettir; çünkü bütün insanlara yönelik bir mesajı vardır ve onlar getirdiği bildiriye uyarılarsa, bu rahmet halkasının içine dahil olmuş olurlar. Ayrıca bütün insanları yaşatmak gibi bir görevle, daha doğrusu şöyle diyeyim: Kâfir olsun, mümin olsun, kim olursa olsun, Hz. Peygamber Efendimiz'in insanlığı yaşatmak, canlıların en güzel şekilde yeryüzünde yaşamasını temin etmek gibi bir görevi vardır. O bakımdan rahmet olarak gönderilişi ile ilgili ayetin ifade ettiği anlam çok kapsamlı, derinliktir.

'Allah ve melekleri, Resulü'ne salât ve selâm ederler' ayetini nasıl anlamak lâzım?

Salât ve selâm dinimizde çok önemli iki kavram. Dua anlamına gelir biliyorsunuz salât, namaz da aynı kelimeyle ifade edilir. Allah ve melekleri Peygamber'e salât ve selâm ediyorlar. Bu bir öğretilerdir. Bize de bu tavsiye ediliyor. Çünkü aynı ayette bir emir de vardır. "Siz de ona salât ve selâm okuyunuz..." Cenab-ı Hakk'ın bize öğrettiği bir husustur bu. Melekler bizim salât ve selâmımıza karşılık veriyorlar. Yani Peygamber (s.a.s.)'e biz salât ve selâm okuduğumuz zaman, karşılığı anında melekler tarafından bize veriliyor. Onun için İslâm geleneğinde bir şey vardır

âlimlerimizin söylediği: “Hiç reddedilmeyen ve muhakkak cevaplandırılan, karşılığı bulunan yegâne dua, salât ve selâmdır. Peygamberimize salât ve selâm okumaktır.” Onun için Allah Teâlâ’nın, peygamberimize salât ve selâm etmesi, onu en mükemmel şekilde korumuş olması, en güzel şekilde bize örnek kılması; meleklerin ona salât ü selâm etmesi, Cenab-ı Hak’ın sadece iyilik için yaratmış olduğu meleklerin, Resûlullah’ın yeryüzündeki varlığından hoşnutluk duyması ve bunu bizlere Cenab-ı Hak’ın tavsiye etmesi. Yani bir öğreti olarak böyle algılamak lazım.

Efendimiz’i, Hz. Aişe’nin ‘Kur’an’a’ benzetmesini nasıl yorumluyorsunuz?

Bu tabir çok isabetlidir. Hz. Aişe’ye onun ahlâkı sorulunca bunu söylemiştir. “Siz Kur’an okumuyor musunuz? Onun ahlâkı, yaşayışı, her hâli Kur’an’dı.” Yaşayan Kur’an tabiri buna çok uygun düşüyor. Bu şunu ifade ediyor: Peygamber Efendimiz’in bütün yaşantısı, davranışları, sözleri, her türlü hâl ve hareketi Kur’an’ın ayetlerine uygundur. Yani onunkisi Allah’ın emir ve yasakları çerçevesinde yaşanmış bir hayattır. Dolayısıyla Kur’an-ı Kerim müminlere neyi emretmişse, peygamber onu bizatihi kendisi yaşamış ve bize göstermiştir, örnek olmuştur. Zaten bir örneğe yakışan budur. Hem bunu söylüyor Hz. Aişe Kur’an ve sünnet doğrultusunda, hem de Kur’an-ı Kerim’imize Peygamber Efendimiz’i üsve-i hasene yani en güzel örnek olarak takdim ediyor. Allah böyle söylüyor, yani Allah’ın Resûlü’nde sizin için en güzel örnek vardır diyor. Şimdi demek ki en güzel örnek olan peygamber, Kur’an’a uygun bir hayatla örnek olmuş oluyor. Dolayısıyla biz meselâ ‘namazı nasıl kılacağız?’ diye sorduğumuzda

karşımıza peygamberimiz çıkıyor. Peygamber nasıl kılmışsa öyle kılacağız. Orucu nasıl tutalım diye sorduğumuzda Peygamber Efendimiz karşımıza çıkıyor. Haccı nasıl yapalım diye sorunca peygamberimizi örnek alıyoruz. Yani hangi konuyu ele alırsak Hz. Peygamber orada yaşayan bir örnek olarak ve hayatının da her safhası en sahih, en doğru şekilde tespit edilmiş bir örnek olarak karşımıza çıkıyor. Dolayısıyla hakikaten Peygamber Efendimiz’e ‘yaşayan Kur’an’ demek bir gerçeğin tam ifadesi oluyor. İşte onun için de sünneti biz, Kur’an’ın peygamberin hayatına yansımış şekli diye anlıyoruz.

Âlimler, Hz. Peygamberin neyine varis oluyor?

Bunu kendisi söylüyor: “Biz dünyalık miras yani mal, mülk bırakmayız. Bıraktığımız şey sadakadır.” Fakat ne mirası bırakmışlardır? Onu da söylüyor. Peygamber Efendimiz ilim mirası bırakmıştır. Tebliğ ve davet unsurunu miras olarak bırakmıştır ve ‘âlimler nebilerin varisleridir’ buyurmuştur. Demek ki Peygamber Efendimiz (s.a.s.) miras olarak ilmi bırakmıştır, İslâm’ın tebliğini bırakmıştır. Biz onu veda hutbesinde ifade ettiği bir ibarenden de anlıyoruz. Size iki şey bıraktım diyor: Allah’ın kitabı Kur’an-ı Kerim, bir de Ehl-i Beyt’im. Bir rivayette ise, size sünnetimi miras bıraktım, buyrulur. Ehl-i Beyt, Peygamber Efendimiz’in eşleri, Efendimiz’in aile efradı, kızı, damadı, torunları Hz. Hasan ve Hüseyin’i kapsıyor biliyorsunuz Ehl-i Beyt tabiri. Bunları miras bıraktım size diyor. Sünnetimi miras bıraktım diyor.

Efendimiz’in âlemlere rahmet olarak gönderilişi hakikatinden bakılacak olursa, onun öğretisi özellikle modernleş-

miş) dünyaya neler sunuyor? Modern insanın soru(n)larına ne türden cevaplar bulabiliyoruz orada?

Şimdi modern dünya dediğimiz şey neticede insanlığın bir devamıdır. Yani Hz. Adem’den bugüne kadar gelmiş olan bir insanlık ailesi var ve bu insanlık ailesinin yaratılıştan bugüne kadar arzuları, istekleri, yönelişleri gerçekten değişmemiştir. Yani zaman içinde gelişme olmuştur ama, o zaman da insanın nefsi arzuları vardı, bugün de vardır. O zaman da manevî bir terbiye ihtiyacı vardı, bugün de vardır. O zaman da insanlar biyolojik bir hayat yaşıyordu, tabii ihtiyaçları vardı bugün de aynıdır. Modern insan tabii çıkmazları da çok olan bir insandır. Yani gelişen ve değişen şartlarda hakikaten çıkmazları, çözümsüzlükleri çok olan bir insandır. İnsanın manevî ihtiyaçları, ruhunun ihtiyaçları en az maddî ihtiyaçları kadar önemlidir. Ne yazık ki bugün insanoğlu sadece maddî ihtiyaçlarını giderme veya bunlarla ilgilenme gibi bir yolu tercih ettiği için, çok büyük manevî boşluklar içerisinde ve insanlığın da temel sıkıntısı budur. Manevî alan aynı zamanda bizim ahlâkımızı da kapsıyor. Yani niyetlerimizden tutalım düşüncelerimize, idrakimize sonra davranışımıza kadar her şeyi içine alıyor. Ruhi ihtiyaçlarımız karşılanmayınca karşımıza bunlardan soyutlanmış, manevî yönü tamamen yok edilmiş bir insan tipi çıkabiliyor. Aynı bugünün modern dünyasında tekniğin son imkânlarına sahip olan bazı kimselerin, hemcinslerine karşı ne kadar insafsız, merhametsiz ve sevgisiz olduklarını hep beraber görüyoruz. Bugün insanlığın onun öğretilerine çok muhtaç olduğuna inanıyorum.

Efendimiz’i hangi sure, niçin ihtiyarlatmıştır?

"Hangi konuyu ele alırsak Hz. Peygamber orada yaşayan bir örnek olarak ve hayatının da her safhası en sahih, en doğru şekilde tespit edilmiş bir örnek olarak karşımıza çıkıyor."

Evet Hud Suresi'nden bir ayet: "Emrolduğundan gibi dosdoğru ol..." "Beni Hud Suresi ve benzerleri ihtiyarlattı" diye hadisleri var. Çünkü burada istikamet üzere yaşamak emredilir. Bu son derece önemli bir şeydir. Yani Fatıha Suresi'nde her gün namaz kılan bir mümin, beş vakit namazının her rekâtında bu temennide bulunur Allah'a; "Beni sırat-ı müstakime ulaştır. Bizi sırat-ı müstakime ulaştır" diye... İstikamet, Kur'an'ın emirleri ve yasakları doğrultusunda yaşamaktır. Yani dosdoğru yol demektir. Peygamber Efendimiz bu ayet nazil olduğu zaman, bir peygamber olduğu halde ve hakikaten ismet sıfatına sahip, yani büyük günahlardan beri (uzak) olduğu halde bu ona çok ağır gelmiştir. Meselâ geceleyin ibadet yapıyor. 'Ayağı şişinceye kadar ibadet ederdi' diyor Hz. Aişe. 'Ya Resûlallah geçmiş ve gelecek günahların affedildiği halde niye böyle yapıyorsun?' dediğimde 'Allah'a şükreden bir kul olmaya mı?' buyururdu. Yani nime-te karşı şükür, Allah'a ibadetle gerçekleşiyor. Bu ibadet sadece namaz ve oruç olarak algılanmamalı. Yani istikamet üzere, dosdoğru yol üzere bir hayat tarzı, hayatımızın her anını kapsayan bir hayat tarzı ibadettir, yani kulluktur. Dolayısıyla Peygamber Efendimiz hayatın her alanını kapsayan bir istikamet üzere olmayı hedefliyor. O ümmeti için de endişelenen bir peygamber-

di. "Beni Hud Suresi ve benzerleri ihtiyarlattı" buyurmasına, bir de bu açıdan bakmak gerekir.

'Efendimiz de bir insandı, bizim gibi bir beşerdi' biçiminde sürekli tekrarlanan bir söz var. Bu sözün kastı nedir?

Şüphesiz beşerdi, yani insan cinsindendi. Ama bizim gibi bir beşer miydi? Yani nitelikleri itibarıyla bunu sorabiliriz. Yani bizim gibi yaratıldı. Bir anneden doğdu, bir babanın çocuğuydu. Elbette beşerdi. Bunu Kur'an çok açık ifade ediyor. Yani Peygamber Efendimiz (s.a.s.)'in dilinden şöyle demesi isteniyor: "Ben de sizin gibi bir beşerim. Ene beşerim mislukum. Sizin gibi bir beşerim ama vahiy alan bir beşerim. Mislukum yühâ ileyya. Bana vahiy geliyor." Demek ki vahiy alan bir beşer. Bu son derece ayrıncı bir şeydir. Ama bir beşer olması son derecede önemli. Çünkü örnek yani bizim için bir örnek, bir önder, kendi cinsimizden biri. Bu o kadar harika bir şey ki, bu beşer yanıdır. Çünkü yiyen, içen, uyuyan, yatan, kalın, gezen, insanlarla ilişki içinde olan, işte bir devletin başında bir devlet başkanı, bir ordunun başında komutan, sahabinin arasında bir nasihatçi, insanlar arasında barışı gerçekleştirmek isteyen bir büyük dahi, efendim her yönüyle bir aile babası, eş, dede... Allah'ın murakabesinde olan, kontrolünde olan bir beşer, Allah'tan aldığı vahyi kelimesi kelimesine harfi harfine bize ulaştıran bir beşer, o vahyi hayatında biraz önce ifade etmeye çalıştığımız gibi yaşayan, yaşatan bir beşer. Kendisi yaşıyor, topluma yaşıyor.

Efendimiz'e, sahabiler, bir şey söylerken, genellikle, 'anam babam sana feda olsun' diyorlar, bunu niçin söylüyorlar, ne demek istiyorlar?

Bu bir terim olarak kullanılıyor: "Anam babam sana feda olsun" diye Arapça'da kullanılan bir şey. Fakat sahabe-i kiramın çok kullandığı bir tabir, Peygamber Efendimiz için çok kullandığı bir ifade. Bunlar gerçekten onu yaşayan bir nesil. Meselâ muhacirleri düşünelim; Mekke'den Medine'ye hicret ediyorlar. Bütün mallarını, mülklerini, analarını, babalarını, çocuklarını hatta eşlerini bırakıp Medine'ye gidiyorlar Peygamber Efendimiz için. Orada da şunu söylüyorlar Peygamberimize: 'Biz senin için her şeyimizi terk ettik. Sadece canımız var sana verecek. Bu da sana feda olsun Ya Resulallah'. Bugün bu tabiri, 'anam babam sana feda olsun. Canım sana feda olsun Ya Resûlallah' diye bizler de kullanıyoruz. Bunda hiçbir sakınca da söz konusu değil.

'Habibullah' olmak ne demektir?

Allah'ın sevgilisi olma makamı insanın ulaşabileceği en üst makamdır. Yani sevgi makamı, en üst düzey, takva denilen o yetkinlik seviyesi, en üst eylem makamıdır. Allah'a karşı son derece saygılı, Allah'tan çok korkan, Allah'ı çok seven insanların ulaştığı makam. Allah o kadar seviyor ki Resûl-i Ekrem'i, ona Habibullah, Allah'ın sevgilisi deniyor. Dolayısıyla Allah katında en sevgili olduğu için bu makama 'mahbubiyet' makamı deniliyor. Cenab-ı Hakk Habibullah, Allah'ın sevgilisi tabirini sadece Resûl-i Ekrem için kullanmıştır.

Halilullah vardır ama -Allah'ın dostluğu makamı İbrahim (a.s.) için kullanılır- Habibullah makamı Resûlullah'a aittir ve tasavvufta muhabbet makamı, sevgi makamı ulaşılacak en son makamdır. Onun üstünde bir düzey yoktur. Onun için mahbubiyet makamı Resûl-i Ekrem'e hasır.

Hayırlı Evlât Nasıl Yetiştirilir

Benim çocukluk yıllarımda annem ve babam ile arkadaşlık nedir bilmezdik. Onlar Allah (c.c.) tarafından bizim için seçilmiş ve kendilerine emanet edildiğimiz kimselerdi. Onlar işlerini pek bir vakur yaparlardı. Yerleri belli idi, biz çocuklarıydık, onlar da ebeveynlerimiz. Saygı duyardık, korku ile birlikte duyulan bir saygı idi bu... Kurallar kesindi. Büyükler konuşurken araya girilmezdi; küçükler büyüklerin işine karışmazdı. Yapma denilen şey yapılmazdı. Görevlerimiz belli idi, pazarlık yapılmazdı. 'Okuyorsan kendin için okuyorsun' derdi annem; 'ev işlerini öğrenmen, yapman lâzım' bunun pazarlığı olmaz. Eve misafir geldiği zaman bizim odamıza çekilmemiz diye bir şey asla söz konusu değildi, misafir hürmete lâyıktır. En güzel hizmet misafire yapılandır. Ben pek çok sınava gece misafirler gittikten sonra çalıştığımı hatırlarım. Kızmak, sitem etmek diye bir şey olmazdı; 'nereden de çıktı şimdi bunlar, benim sınavım var' diyemezdik. Hem okula gider hem evde kardeşlerimizle ilgilenir, hem de ev işlerinde annemize yardımcı olurduk. Namazı annemizle birlikte abdest alıp kılardık.

Babamın halasının romatizmadan elleri deforme olmuştu; tırnaklarını kesemez, evini süpürmezdi. Annem sıra ile bizi onun evine gönderirdi halamıza yardımcı olurduk. Bencilik yok, fedakârlık

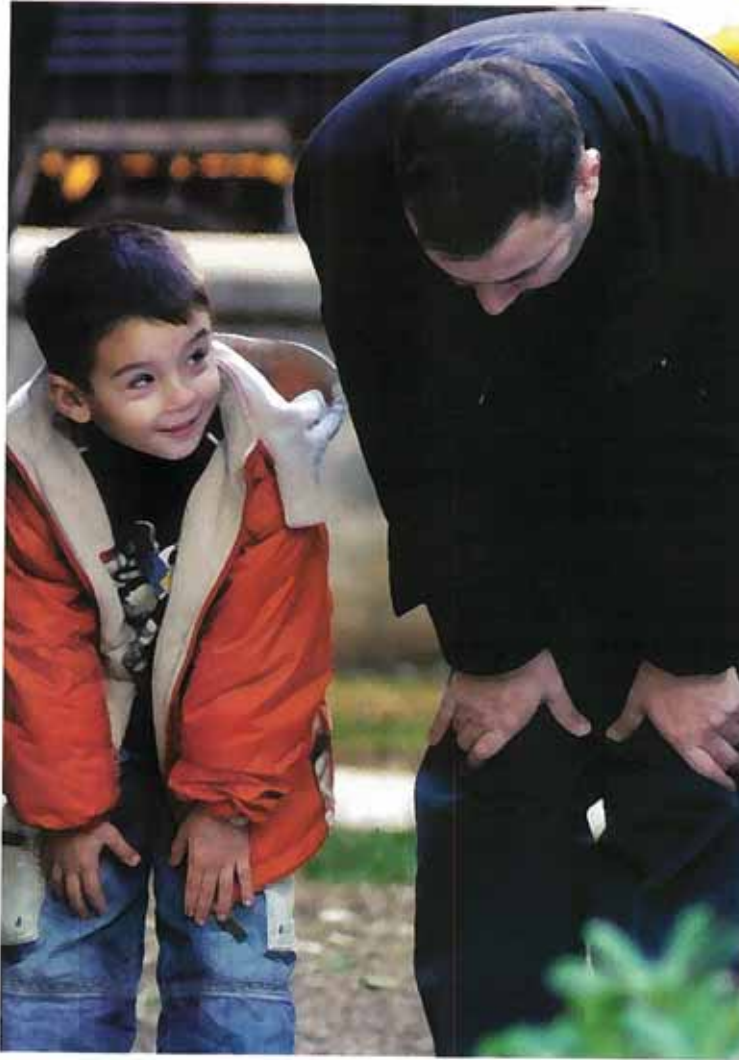
yapmalıydık. Birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için derdik birbirimize kardeşler olarak. Tüketmeyi bilmezdik. Harçlık verilmezdi bize ihtiyacımız da olmazdı. Evde kahvaltımızı yaptıktan sonra dışardan ne alabilirdik ki? Okuldaki arkadaşlarımıza ise ayakkabı ya da elbiselerimizle övündüğümüzü hiç bilmem. Markalı giymezdik, annelerimiz dikerdi kıyafetlerimizi, onlar örerdik. Dostluklar sıkı idi. Komşuluklar sıkı idi. Arkadaşlarımızla sokaklar bizim idi. Akşam gezmelerine giderdik orada da yaşıtımız çocuklarla ne oynardık ama... Öyle ergenlik döneminde kavgalar olmazdı, çünkü anne baba ile kavgaya edilmezdi.

Önce ben değil, biz demeyi öğretmişlerdi bize. Önemli olan şu ya da bu mesleğin sahibi olmak değil, adam olabilmektir. Dershane okul ikileminde değildik. Koşuda değildik, küme çalışmaları yapıldı bizim ilkokulumuzda, başarı tüm kümenin değil, kişilerin değil. Doya doya, sindire sindire büyüdük. Çocukluğumuz iki araya bir dereye gelmedi. Pek oyuncaklarımız olmadı ama sokak oyunlarından hepsini bizzat uyguladık. Milâttan öncesini anlatmıyorum. Yetmişli yıllardan seksenli yıllardan bahsediyorum.

Bizim anne babalarımız çocuk psikolojisi kitapları okumamışlardı, danışmanları da yoktu, büyükle-
rinden başka...

Sevginin olmadığı bir yerde eğitimden söz edilebilir mi? Sevgi sayesinde sabrı, merhameti, hoşgörüyü, fedakârlığı gerçekleştirebilir insanlar. Sevgi ne kadar çoksa öz güven o kadar çoktur. Şımarıklıkla karıştırlmayan bir sevgiden bahsediyoruz. Ana babasının gözünde sevgi ışıltısını gören çocuk her türlü güçlüğü üstesinden gelmez mi?

Bizim ana babalığımıza gelirse: 'biz biraz okuyalım, daha bilgili kültürlü çocuk yetiştirelim' dedik. Daha bilimsel yetiştirelim. Kendimizce sloganımızda vardı; biz daha iyisini yapacaktık, çocuklarımız daha özgür olacaktı. Onlar fikirlerini rahatça söyleyebileceklerdi, onlar bireydiler, bizim çocukluğumuzda bizler nesne konumunda idik, güya bizim çocuklarımız özne idiler ve onlar değerli idiler, her konuda fikirlerini söylemeli idiler. Biz anelerimizin diktiğini giymiştik, bizim çocuklarımız marka giymeli idi. Eve misafir gelse bile bu çocuklarımızın düzenini bozmamalı idi. Eve misafiri bile çocuklarımızın okul ve dersane programına göre ayarladık. Onların düzeni bozulmasın. Bir de okuduğumuz bazı kitaplar: 'çocukları-

nızla arkadaş olun' diyordu. Evde kimin büyük kimin küçük olduğu karışmaya başlamıştı. Aradan çok değil birkaç yıl geçmişti ki; bu kez de doktrinler değişmişti ve: 'anne anneliğini bilsin, baba babalığını; çocuk da çocukluğunu' diyorlardı; yani anne baba rolü elzemdi. Şimdi ne oldu? Bu ne idi şimdi?

Bize şunu yapın bunu yapın diyenler bu kez de yok anlar olmadı artık şunları yapın diyorlardı. Şimdi her çocuk yepyeni bir dünyadır, genel geçer kurallar yoktur, her çocuğun eğitimi ona özel verilir. Genellemeler yapılamaz. Siz iyi anne baba olun onlarla arkadaş olmaya kalkmayın sokakta bir sürü arkadaşları var, siz onlara iyi bir rol model olun deniliyordu. Önceleri ağıladığı zaman bebeğinizi kucağınıza al-

mayın hemen, kucağa alışmasının demişti psikoloji kitapları, pedagoglar; şimdi ise: 'istediğin kadar kucakla bebekler anne ile ne kadar bedensel temas kurarlarsa daha özgüvenli olurlar' deniliyordu. Bu karmaşanın içinde seksenli yıllarda batı depresyona giren bebeklerle tanışıyordu. Çok geçmedi bizim bebekler de depresyonda idi artık... Çünkü bizler bu kadar kafa karışıklığı arasında rol model olmadık. Esas ana babalığın; örnek olan, hayatı çocuğuna tanıtan, daha az yara alarak ve çevresine daha az zarar vererek hayatın dikenli yollarında! Yürüyebilmeleri için rehber olan, özellikle karakterli yetişmeleri, ahlâklı ve erdemli olmaları için gerekli terbiyeyi vermek olduğunu öğreniyorduk. Bizlerse; bilimsel yaklaşım budur deyip; çocuklarımızı merkeze oturtuk, ne dedilerse çocuklarımız ne istedilerse: 'emrin olur baş üstüne' dedik. Sevgi, saygı, şımarıklık birbirine karıştı. Özgüvenli olsunlar derken bencil, önce ben diyen çocuklarımız oldu. Aman iyi lise kazansınlar, iyi üniversite kazansınlar, güzel meslekleri olsun biz yemez yediririz, giymez giydiririz. Bir yerlerde boşluklar vardı da nerede. Hayatı anlamlı kılan neydi sahi?

Dışarıda oluşturulan her şeyin bize uymayacağını geç anladık. Ne aile yapısı ne de çocuk yetiştirme sistemi bize uyuyordu çünkü... Çocuklarına; 'bir an önce büyüüp başımızdan gitsinler' diye bakanlar oldu. Sokaklar acımasızdır, ezilmesinler, zarar görmesinler çocuklarımız diye; 'elinizdekini kimseye kaptırmayın, kimseye yardım etmeyin, sizden bir menfaat edinmek isteyebilirler' diye öğretiyorlardı. 'Acımasız bir rekabet var dünyada' başarmak için birilerinin omuzlarına basmalısın. Esas olan başarmaktır ve başarmak içinse her şey mübahtır' diyorlardı. Bize ait değerlerin, erdemin öğretilmediği, yerde filizler nasıl boy verir dersiniz?

Bizim toplumumuzda ise kaç yaşında olursa olsun evlât daima evlâtı, evlât asla atılmaz, evlât ciğer paremi idi. Özveri, karşılıksız sevmek, küçüğe sevgi büyüğe saygı vardı bizim toplumumuzda. Fedakârlık, paylaşma esastı bizim toplumumuzda. Başkasının hastalığına iyi gelen reçete her hastalığa uygulanmazdı. Sorgulamadan, şartsız kabul ettiğimiz kuralları uygulamıştık. 'Biz görmedik, varsın en iyisi onların olsun' duygusallığını da ortaya koyunca hiç de mutlu olmayan çocuklar, gençler ortaya çıktı. Marka giyiyordu ama bir başka modeli çıkınca depresyona giriyordu bizim çocuklarımız. Sadece ders çalışsınlar, varsın olsun biz bulaşıkları yıkardık. İstemezlerse misafirin yanına çıkmazlardı, bizler de istemeye istemeye çıkmaz mıydık? Şöyle bir bakınca gayet bencil, saygı nedir bilmeyen, fedakârlık nedir bilmeyen, sadece; 'istiyorum' diyen çocuklar yetiştiriyorduk. 'Yapmak zorundasınız' diyorlardı. Hayatı anlamlı kılan ahlâkî değerler ve erdemler araya kaynamıştı...

Yetişkinlerde bir kaybolmuşluk olduğu için anne ve babalar çocuklarına yeterince yön veremiyorlardı ve çocuklar ebeveynlerine saygı duymuyordu artık. Anne ve babalarımız bizden daha mı başarılıydı ne?

Demokratik tutumla boşvermek birbirine karışmıştı. Batıda çocuklar kişilik bozukluğu patlaması yaşıyordu, 'biz nerede hata yaptık' diyordu batı. Bizler de çocuklarımız da benzer şeyleri yaşıyorduk. Çok duymuşumdur hanımlardan; 'anne miyim neyim belli değil, teşekkür bile edilmez bana.' Bunlar acı şeyler. Doksanlı yıllarda yetiştirilen çocuklar hep bu ikilemde kaldı. Bugünün gençliği kimlik sorgulamasında çaresiz, depresyona da ima meyyal, intihara yakın, sokağa ait kültürle yetişen, mafyaları örnek alan gençlerimiz var artık. Marka bağımlısı, tükettikçe mutlu olan, hırslı ve kazanmak başar-

mak uğruna her şeyi mübah gören bir kitle... Bunları biz dahil ettik hayata. Sağlam bir ana baba modeli gördüler de teptiler mi bu çocuklar? Hayır. Erdemler, ahlâk, din eğitimi önce mükemmelinden ailede verildi de almadı mı bu çocuklar? 'Adam ol evlâdım, benim için şu meslekten ya da bu meslekten olman önemli değil, sen insanı yaratılana yaratandan ötürü sev hizmet et' dendi de yapmadı mı bu çocuklar? 'Biz ezildik, sen ezilme' dedik onlara; ezilme neydi ki? Bumerangın bize de döneceğini niye hesap edemedik? Karşımızda anne baba bilmeyen, kapıyı çekip evden giden, haksızca eleştiren bu çocuklar kendiliğinden mi türedi? Ezilmiyorlar işte. Ezilmiyorlar ama mutsuzlar, arkadaşları, dostum diyecek dostları yok çünkü.

Nereden gelip nereye gittiğini bilmeyen, geçmişi ecdadını, peygamberini rol model olacak şahsiyetleri öğrenmemiş olan gençliğin nesine kızıyoruz. Maddeye boğulan bizler, manayı önemsemeyen bizler... Armut dibine düşer. Sağlam ana baba olduk da çocuklar kusurlu mu kaldı? Çevreyi suçlamayalım, hemen. 'Bana dokunmayan yılan kırk yıl yaşasın' demiyor muyuz biz? 'Bana bulaşmasın da ne yaparsa yapsın' demiyor muyuz? 'Benden uzak olsun da...' demiyor muyuz?

Elbette değişen hayatı gözetten bir eğitim sistemi uygulanmalı... Karakterli, erdemli, örnek model ana babalarla eşliğinde hayırlı evlât yetiştirmek bu çağda bile çok mümkün. Gayret kullardan olduktan sonra, tevfik Allah'tan beklenmez mi?

Sevginin olmadığı bir yerde eğitimden söz edilebilir mi? Sevgi sayesinde sabrı, merhameti, hoşgörüyü, fedakârlığı gerçekleştirebilir insanlar. Sevgi ne kadar çoksa öz güven o kadar çoktur. Şımarıklıkla karıştırılmayan bir sevgiden bahsediyoruz. Ana

babasının gözünde sevgi ısıltısını gören çocuk her türlü güçlüğün üstesinden gelmez mi?

E. Erikson dindar anne babaların çocuklarının temel güven duygusunun beslenmesi açısından daha şanslı olduklarını belirtir. Yegâne güven kaynağının Allah olduğunu öğrenen 'Allah bir kapıyı kaparsa bir kapıyı açar.' diye duyan çocuk yegâne güvenilecek kimsenin Allah olduğunu düşünerek yaşar. 'Allah var keder yok' 'Allah'ın her şeye gücü yeter' düşünceleri ile yetişen çocuklar daha mutlu çocuklardır. Allah inancını sevgi ve bağlanma duygularını temel alarak geliştirecek ruh sağlığı için gerekli olan yaşama sevinci de oluşmuş olur. Çocuklar üzerinde kuramadığımız otoriteyi Allah korkusunu pervasızca kullanarak kurmaya çalışmak Allah'ın gazabına sebep olur.

Konuşup duran değil, anlatıp duran değil, çocuğunun ne olmasını istiyorsa onu yaşayan ana babadan daha tesirli kim olabilir? Arkadaş değil temsil özelliklerini üzerinde taşıyan, tam bir model olan ana babanın önünde kim durabilir? Acıma duygusu olmayan acımayı, merhameti öğretmez; dua etmeyen dua et diyemez, namaz kılmayan da namaz kıl diyemez. Vefa, kadirşinaslık, yardımseverlik, fedakârlık ancak yaşanarak öğretilir. İstikrarlı ana babalar hayırlı evlât yetiştirebilir, bir dedikleri bir dediklerini tutmayanlar değil. Evlâdı ile empati kuran ebeveynler çocuk eğitiminde daha başarılıdır. Telkin döneminde değerleri oturtmamışsak; treni kaçırmız. Daima ilgi ama boğmadan, çocuğumuzda bir bireydir daima saygı duyarak, daima sevgi, daima temsil, yaşayarak öğretme...

'Kişiye ve onu şekillendirene, sonra da ona iyilik ve kötülük kabiliyeti verene and olsun.' (Şems, 78)

Ailevî Sorunların Çözümüne Kur'an ve Hz. Peygamber'in Yaklaşımı

Yüce Allah; yeryüzünün en değerli varlığı olan, akıl ve irade ile donatılan insanların, dünya ve ahiret mutluluğunu elde edebilmeleri için ilk insandan itibaren her topluma (Secde, 24) örneklik ve önderlik edecek bir peygamber göndermiş ve onlara kitaplar vermiştir. (bk. Hadid, 25) Son örnek ve rehber Hz. Muhammed (s.a.s.)'dir. Peygamberin örneklik ve rehberliği namaz, oruç, hac gibi sadece formal ibadetlerde değil, hayatın her alanına söz konusudur.

Toplumun en küçük birimi ailedir. Bir toplumda aileler ne kadar mutlu ise fert ve toplum da o nispette mutludur. Mutlu, eğitilmiş, terbiyeli ve saygılı bireyleri yetiştiren de ailelerdir. Ailelerin mutlu ve huzurlu olmalarını sağlayan ise eşlerdir. Eşler arasında ne kadar sevgi ve merhamet, saygı ve sorumluluk bilinci varsa o aile o kadar mutludur, o ailede yetişen çocuklar da o kadar sağlıklı, saygılı, edepli ve terbiyelidir.

Yüce Allah, Ahzab suresinin 21. ayetinde: "Andolsun, Allah'ın Resulünde sizin için; Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır" anlamındaki ayet ile Peygamberimizi bize örnek göstermektedir. İyi bir insan, iyi bir Müslüman, iyi bir eş, iyi bir baba olabilmek için onu örnek almamız gerekmektedir. Onu iyi örnek alabilmek için onu ve onun tebliğ ettiği Kur'an'ı ve onun sünnetini iyi anlamamız ve hayata geçirmemiz gerekir.

O yetim olarak büyüdü, sade bir hayat yaşadı. 25 yaşlarına geldiğinde ticarî işlerini yürüttüğü, Mekke'nin soylu ailelerinden birinin kızı olan 28 yaşlarındaki Hatice ile evlendi. Bu evlilikten ikisi oğlan, dördü kız altı çocukları oldu. Güzide eşi Hatice'yi çok seviyordu, mutlu bir ailesi vardı, çevresine örneklik ediyordu. İyi bir eş, iyi bir baba, iyi bir insan idi. Kadınların efendisi Hz. Hatice ile 25 yıl evli kaldı. Sevgili eşi milâdın 620 yılında Mekke'de vefat etti. Efendimiz çok üzüldü. Bu yıl, "Hüzün Yılı" olarak anıldı. Yaklaşık iki buçuk yıl evlenmedi. Sonra Sevede binti Zem'a ile evlendi.

Bu yazımızda tahlil edeceğimiz ayetlerde Peygamberimizin aile hayatı, eşleri, peygamberlik ve kulluk konumu, eşler arası görev ve sorumluluklar, aile hayatının kendine özgü zorlukları anlatılmakta ve önemli mesajlar verilmektedir.

Eşler arasında geçim; sabır, hoşgörü ve fedakârlık ister. Peygamber de bir insan olduğuna göre elbette eşleri ile arasında birtakım problemler olmuştur. İşte tahlil edeceğimiz ayetler böyle bir problemi dile getirmektedir.

Peygamberimiz eşlerinden Hz. Ömer'in kızı Hafsa'ya bir sır söyler. Ama Hafsa bu sırrı saklayamaz, Peygamberin diğer eşi Hz. Ebu Bekir'in kızı Hz. Aişe'ye söyler. Peygamberimiz sırrın gizli tutulmamasından dolayı serzenişte bulunur. Hafsa ve Aişe birbirlerine arka çıkarlar ve bir takım isteklerde bulunurlar. Peygamberimiz de kendile-

rini denemek için eşleri ile beraber olmamaya yemin eder (ilâ) (bk. Bakara, 226) ve uzlete çekilir. Bu uzlet durumu 29 gün sürer, sonra uzlete son verir. Bunun üzerine Tahrîm suresinin ilk beş ayeti iner: "Ey Peygamber! Hanımlarına de ki, "Eğer dünya hayatını ve onun süsünü istiyorsanız, gelin size birtakım dünyalık (müt'a) vereyim ve sizi güzelce bırakayım. Eğer Allah'ı, Resulünü ve ahiret yurdunu istiyorsanız, bilin ki Allah içinizden iyi olanlara büyük bir mükâfat hazırlamıştır" (Ahzâb, 28-29) anlamındaki ayet de bu sırada nazil olur. Veya Peygamberimiz eşi Zeynep'in yanında bal şerbeti içer. Hz. Aişe ve Hz. Hafsa aralarında anlaşır. Hz. Peygamber, hangimizin yanına gelirse "Meğâfir mi içtin, sende meğâfir kokusu var diyelim" derler. Peygamberimiz Hz. Aişe'nin yanına gelir. Hz. Aişe Peygamberimize "meğâfir mi içtin sen de meğâfir kokuyor" der. Peygamberimiz, "Hayır, fakat Zeynep'in yanında bal şerbeti içtim, bir daha içmem der." Bir daha bal şerbeti içmeyeceğine yemin eder ve bunu kimseye söylememesini ister. Meğâfir, Peygamberimizin kokusundan hoşlanmadığı meşe ağaçlarından sızan şıradır. Veya Peygamberimiz bal şerbetini Hafsa'nın yanında içer. Aişe, Sevde'ye Peygamberimiz yanına geldiği zaman ona "Ey Allah'ın Elçisi! Meğâfir mi içtin, sende meğâfir kokusu var de" der. Sevde denileni yapar. Hz. Aişe'nin kendisi de yanına geldiği zaman aynı şeyleri söyler. Bu olaylar üzerine Tahrîm suresinin 1-5. ayetleri iner. Müfessir Kurtubî, bu rivayetlerin en sahih olanı Hz. Peygamberin eşi Zeynep'in yanında bal şerbeti içmesi, Aişe ile Hasa'nın dayanışıp yukarıdaki sözleri peygambere söyledikleri, Hz. Peygamberin de bal şerbeti içmemeye yemin ettiği ve bunu gizlediği rivayet olduğunu söylemiştir. (Kurtubî, XVIII, 177-179; bk. Yazır, VII, 5085- 5096)

Birinci ayette "Ey Peygamber! Allah'ın sana helâl kıldığını, eşlerini hoşnut etmek arzusuyla niçin kendine haram kılıyorsun? Bununla beraber Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir" buyrulmaktadır.

Bu ayette yüce Allah, "Ey Peygamber!" hitabıyla Pey-

gamberimizi onurlandırmış ve onun Allah elçisi olduğuna vurgu yapmıştır. "Allah'ın helâl kıldığını niçin haram kılıyorsun" hitabıyla Allah'ın helâl kıldığını Peygamber de olsa haram kılamayacağına bildirmiştir. Peygamberin kendisine haram kıldığı şey, ayetin nüzul sebebiyle ilgili olarak yukarıda zikrettiğimiz eşleriyle beraber olmamak için veya bal şerbeti içmemek için yemin etmesidir. (Yazır, VII, 5106)

Tevbe suresinin 29. ayetinde peygamberin haram kılmasından söz edilmekte, A'râf suresinin 157. ayetinde ise iyi ve temiz şeyleri helâl, kötü ve pis şeyleri haram kıldığı bildirilmektedir. Ancak ayetlerdeki peygamberin haram kılması ancak vahiyledir. Peygamber bile kendiliğinden helâl-haram kılamadığına göre insanlar Allah'ın helâlini haram, haramını helâl kılamazlar. "Ey iman edenler! Allah'ın size helâl kıldığı iyi ve temiz nimetleri haram etmeyin ve Allah'ın sınırları aşmayın. Çünkü Allah haddi aşanları sevmez" (Mâide, 87); "Dilleriniz yalana alışageldiğinden dolayı, 'şu helâldir', 'şu haramdır' demeyin. Allah'a yalan uydurmuş olursunuz. Allah'a karşı yalan uyduranlar ise kurtuluşa eremezler" (Nahl, 116) anlamındaki ayetlerle insanların helâli haram, haramı helâl kılmaları yasaklanmış ve böyle bir şey yapmanın Allah'a iftira olacağı bildirilmiştir. Dolayısıyla hiçbir mümin, eşini veya bir başkasını razı etmek veya bir çıkar sağlamak için veya başka gerekçelerle helâli haram, haramı helâl kılamaz, kılsa Allah'a iftira etmiş ve büyük günah işlemiş olur.

Ayetin sonunda Allah'ın çok bağışlayan ve çok merhamet eden olduğunun bildirilmesi Allah'ın işlenen kusurları affedebileceğini beyan etmek ve peygamberin teessürünü gidermek içindir.

İkinci ayette "Allah size yeminlerinizi çözme-yi meşru kılmıştır. Allah sizin yardımcınızdır; O bilendir, hikmet sahibidir" buyrulmaktadır.

"Yeminlerinizi koruyun" (Mâide, 87) emri gereğince yeminlerin korunması gerekmeyle birlikte hayırlı ve iyi bir şeyi yapmama veya "ilâ" gi-

bi konularda yapılan yeminlerde ısrar edilmemesi, yeminin bozulup kefareti ödemesi gerekir. İkinci ayet bunu ifade etmektedir. Peygamberimiz (s.a.s.), "Her kim yemin eder sonra ondan hayırlısını görürse yeminini bozup kefareti vesin ve o hayırlı şeyi yapsın" buyurmuştur. (Ebû Dâvûd, Eymân, 15)

Yemin kefareti Mâide suresinin 89. ayetinde şöyle beyan edilmektedir: "Allah, boş bulunarak ettiğiniz yeminlerle sizi sorumlu tutmaz. Ama bilerek yaptığınız yeminlerle sizi sorumlu tutar. Bu durumda yeminin kefareti ailenize yedirdiğiniz orta hallisinden on yoksulu doyurmak yahut onları giydirmek ya da bir köle azat etmektir. Kim (bu imkânı) bulamazsa onun kefareti üç gün oruç tutmaktır. İşte yemin ettiğiniz vakit yeminlerinizin kefareti budur. Yeminlerinizi koruyun. Allah size ayetlerini işte böyle açıklıyor ki şükredesiniz."

İkinci ayetin sonunda Allah'ın müminlerin velisi olduğunun bildirilmesi, müminlerin kendi arzularına göre değil Allah'ın emrine göre hareket etmeleri gerektiğini ifade eder. "Alim" ve "hakim" isimlerinin zikredilmesi ise Allah'ın emir ve yasakları, insanların menfaatlerini bilerek ve hikmet ile verdiğini beyan içindir. Biz bilemesek ve idrak edemesek de Allah'ın her emir ve yasağında nice hikmetler vardır.

Üçüncü ayette; "Hani peygamber eşlerinden birine gizli bir şey söylemişti. Eşi bunu başkalarına aktarıp Allah da durumu peygambere açıklayınca peygamber bunun bir kısmını anlattı, bir kısmından vazgeçti. Eşine bunu anlatınca o, "Bunu sana kim haber verdi?" diye sordu. "Her şeyi bilen, her şeyden haberdar olan Allah bana bildirdi" diye cevap verdi" buyrulmaktadır.

Ayette sır verme konusunda titiz davranılması gerektiği, sır saklama konumunda bulunanların ağır sorumluluk altında bulundukları ifade edilmektedir. Sır saklama; ya bir kimsenin kişisel sırlarını gizli tutup başkalarına söylememek ile veya kendisine güvenilecek sır verilen kimse-

nin bu sırrı, sır sahibi açıklamaya izin vermediği sürece, kendi sırrı gibi gizli tutması ile gerçekleşir. Sır bir emanettir, onu başkalarına duyurmak ise emanete hiyanettir. Saklanmayan sırlar yüzünden nice kavgalar ve huzursuzluklar meydana gelmiş, plânlar bozulmuş, hedefleri sapmıştır. Sır saklamak hayatın en önemli başarı sebeplerinden biridir. Sır, insanın esiridir, insan sırrını açıklarsa onun esiri olur. Sır saklamanın küçüğü de büyüğü de aynıdır. Küçüğünü saklamayan büyüğü de saklayamaz.

Ayette sözü edilen sır, Hz. Peygamberin bal şerbeti içmeyeceğine veya "ilâ" yemini veya kendisinden sonra Ebu Bekir, sonra Hz. Ömer'in devlet başkanı olacağını eşi Hz. Hafsa'ya bildirmiş olmasıdır. Hz. Peygamber bu sırrın saklanması istemiş ancak Hz. Hafsa bu sırrı Hz. Aişe'ye söylemiştir. (Yazır, VII, 5111-5113) Allah bunu peygamberine bildirmiş, Hz. Peygamber de Hafsa'ya "ben sana bunu kimseye söyleme dememiş miydim" diyerek kızmış ama onu kırmamış, rencide etmemiştir. Bu tür konular bütün aileler arasında olabilir. Aile sırları saklanmalı ifşa edilmemelidir. Eşler arasında bir kusur olduğu zaman da bu durum yuvaya zarar vermeyecek şekilde çözülmeli, sınır aşılmamalı, sözlü ve fiili şiddet kullanılmamalıdır.

Diğer taraftan bu ayet, Hz. Peygamber'in Kur'an ayetlerinin dışında da vahiy aldığını ifade eder. Peygamberimiz (s.a.s.), gaybı kendiliğinden bilemeyeceğine göre, eşinin sırrı ifşa etmesini Allah'tan aldığı Kur'an dışı bilgi ile öğrenmiştir.

Dördüncü ayette; "İkiniz de Allah'a tövbe ederseniz (çok iyi olur), çünkü kalpleriniz eğrilmişti. Ama peygambere karşı bir dayanışma içine girecek olursanız bilin ki herkesten önce Allah onun dostu ve koruyucusudur, sonra Cebrail ve iyi müminler, melekler de bunların ardından onun yardımcısıdır" buyrulmaktadır.

Ayette tövbe etmeleri istenen eşler Hafsa ile Aişe'dir. (Kurtubî, XVIII, 188) Her ikisi iş birliği yapıp peygambere tavır almışlardı. Yüce Allah her ikisinin

kalplerinin haktan meylettiğini bildirerek yaptıklarının tövbeyi gerektirecek bir davranış olduğunu bildirmektedir. Aişe ve Hafsa, tavırlarıyla Hz. Peygamberin sevdiklerinden uzak kalmalarına sebep olmuşlardı. Hâlbuki onların peygamberin sevdiğini sevmeleri ve onu hoşnut edecek bir tavır içinde olmaları, şaka da onu üzecek söz ve tavırlardan uzak durmaları gerekirdi. Peygamber eşi olmak bir şeref ve ayrıcalık olduğu gibi sorumluluğu da fazladır. (bk. Ahzâb, 28-34) Bu tavırlarından vazgeçmedikleri takdirde Allah'ın peygamberinin dostu olduğunu ve onu koruyacağını, vahiy meleği, diğer melekler ve salih müminlerin de ona yardımcı olacaklarını bildirmektedir.

Yüce Allah hayatı boyu peygamberine yardım etmiş, onu kutlu görevinde başarılı kılmıştır. Çağımızda müminlerin Hz. Peygamberin tebliğ ettiği dini yaşayarak ona yardımcı olmaları temel görevleridir. Bu takdirde Allah müminlere her alanda yardımcı olacak ve onları başarılı kılacaktır. Ona tavır almak, tebliğ ettiği dinin ilkelerini hayatına yansıtmamak büyük günahdır, tövbeyi gerektirir.

Bu ayet bize aynı zamanda kusur işleyen, hata yapan, görev ve sorumluluğunu yerine getirmeyen eşlerin özür dilemeleri gerektiğini de ifade eder. Böyle yapılabilirse yuvanın sarsılması ve huzursuzluk önlenir. Hatadan dönebilmek, özür dileyebilmek ve hatasına tövbe edebilmek bir meziyettir, Allah'a itaattir ve sevap bir davranıştır.

Beşinci ayette; "(Ey Müminlerin hanımları!) Eğer Peygamber sizi boşayacak olursa Rabbi ona, sizin yerinize sizden daha iyi olan, Allah'a teslimiyet gösteren, yürekten inanan, içtenlikle itaat eden, tövbe eden, kulluk eden, dünyada yolcu gibi yaşayan, dul ve bakire eşler verebilir" buyrulmaktadır.

Peygamberimiz eşlerinden hiçbirini boşamamıştır. Çünkü boşama son çaredir, başka bir ifade ile yuvayı devam ettirememek çaresizliktir. Yuvalar hayatın sonuna kadar devam etmek üzere kurulur. İslâm çaresizlik durumunda evlilik akdinin sona erdirilmesini helâl saymıştır. Ancak Peygamberimizin beyanı ile "Helâlle-

rin Allah'a en sevimsi olanı evliliğin sona erdirilmesidir/boşanmadır." (Ebû Dâvûd, Talak, 3)

Beşinci ayette Allah'ın övdüğü eşlerin 6 özelliği sayılmıştır: Allah ve peygamberin emrine teslim olmak, Allah ve peygamberin emir ve yasaklarını tasdik etmek, Allah ve peygambere itaat etmek, hatalara özür dilemek, Allah'a ibadet etmek ve oruç tutmak.

Sonuç olarak; Tahrîm suresinin ilk beş ayeti önemli ilkeler içermektedir. Hz. Peygamber Allah'ın helâl kıldığını kendisine haram kıldığı için, hanımları Peygambere saygıda kusur ettikleri, verilen sırrı saklamadıkları için ikaz edilmiştir. Diğer ilkeleri şöyle maddeleştirebiliriz:

1. Allah'ın helâl kıldığı şeyler, hiçbir gerekçe ile haram kılınmaz.
2. Hayır ve iyi işleri yapmamak için yapılan yeminler bozulmalı ve kefarete ödenmelidir.
3. Verilen sırlar korunmalı, kimseye ifşa edilmemelidir.
4. Eşlerde aşırı kıskançlık, aileyi olumsuz yönde etkiler.
5. Eşler arasında bir kısım problemler olabilir. Bu problemler büyütülmeden çözümlenmeli, olumsuz söz ve davranışlara karşı şiddet uygulanmamalı, hatalı tutum ve davranışlardan dolayı özür dilenmeli ve Allah'a tövbe edilmelidir.
6. Eşler her konuda anlayışlı ve saygılı olmalı, mecbur kalınmadıkça evliliğe son verilmemelidir.
7. Mümin-Müslüman, Allah'a ibadet eden ve itaat eden, saygılı olan ve yaptığı hatadan özür dileyebilen insanlar ancak iyi eş olabilirler.
8. Hz. Peygamber, Kur'an dışı vahiy almış, bu vasıta ile Allah kendisine birtakım gerçekleri bildirmiştir.
9. Allah, müminlerin mevlâsı, dostu ve yardımcısıdır. O, çok merhametli, çok bağışlayan, her şeyi bilen, her işinde hikmet bulan ve her şeyden haberdar olandır.
10. Müminler peygambere ve onun tebliğ ettiği dine sahip çıkmalı ve yardımcı olmalıdırlar.

Sevgiliyle Beraber Olmak

Enes b. Malik naklediyor: "(Bir gün) Nebi (s.a.s.) ve ben mescidden çıktığımız sırada kapının gölgeğinde bizi bir adam karşıladı ve; "Ey Allahın Rasûlü! Kıyamet ne zaman kopacak?" diye sordu. Peygamber de ona; "Sen Kıyamet için ne hazırladın?" dedi. Adam başını öne eğdi ve; "Ey Allah'ın Elçisi! Ben oruç, namaz ve sadaka olarak fazla bir hazırlık yapamadım ancak Allah ve Rasûlünü seviyorum" dedi. Hz. Peygamber; "Sen sevdiğinle berabersin" buyurdu. (Buhari, Ahkâm, 10)

Hadisin diğer tariklarında bedevî olduğu bildirilen bu kişi, muhtemelen, yeni Müslüman olmuş veya Hz. Peygamber'in çevresinden uzak olduğu için dinî görevlerini tam yerine getirememiş fakat içinde taşıdığı Allah ve peygamber sevgisini bütün içtenliğiyle ifade ettiği için Rasûlullah'ın iltifatına mazhar olmuş bir sahabidir.

Peygamber sevgisi imanın ayrılmaz bir parçasıdır. Çünkü onu sevmeden, davetine gönülden icabet etmek mümkün değildir. Kur'an'da Allahı sevmenin ve O'nun sevgisine ve affına mazhar olmanın ön şartı olarak, Hz. Peygamber'e tabi olmak gösterilmiştir. (Âl-i İmran, 31) Ona tabi olmanın yolu da onu sevmekten geçer. Sevgi, onu benimsemenin ve ona inananın bir göstergesidir. Bu yüzden Allah Rasûlü; "Hiçbiriniz, ben kendisine çocuğun-

dan, anasından-babasından ve bütün insanlardan daha sevimli gelmedikçe iman etmiş olmaz." (Müslim, İman, 70) buyurmuştur. Hz. Peygamber'in istediği bu sevgi hiç şüphesiz beşerî kimliğine değil, temsil ettiği misyonadır. Zira imanından kaynaklanan bu sevgiyle mümin, yerine göre anasından-babasından, çoluğundan-çocuğundan vazgeçecek, gerekirse Peygamberi uğrunda canını vermekten çekinmeyecektir. Cenab-ı Hakk'ın; "Babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, aşıretiniz, kazandığınız mallar, kesada uğramasından korktuğunuz ticaret, hoşlandığınız meskenler size, Allah'tan, Rasûlünden ve Allah yolunda cihad etmekten daha sevgili ise, artık Allah'ın emri gelinceye kadar bekleyin. Allah fasıklar topluluğunu hidayete erdirmez." (Tevbe, 24) uyarısı, bu sevginin doğrudan imanla bağlantılı olduğunu göstermektedir. Onun için Hubeyb b. Adiyy Mekke müşrikleri tarafından şehid edilirken, "senin yerinde Muhammed'in olmasını ister miydin?" teklifine karşı; "Vallahi, Muhammed'e batırılacak bir diken karşılığında kurtulup, çoluk çocuğumun arasında rahat etmeyi istemem" diyebilmiştir. Bunun için Ebu Ubeyde b. el-Cerrah, Bedir'de babasına karşı savaşmak zorunda kalmıştır. Bu yüzden Mus'ab b. Umeyr yıllarca annesinin maddî-manevî baskılarına sabırla direnmiştir.

Ashab bu iman ve sevgiyle, etrafında toplandıkları peygamberlerini korumak için, Uhud'da göğüslerini düşmana siper etmiş ve bu uğurda şehit olmuşlardır.

Köle olarak Müslüman olan ve bu yüzden efendisinin ve Mekke müşriklerinin dayanılmaz işkencelerine maruz kalan sahabe Habbâb b. el-Eret cahiliye döneminde iyi bir kılıç ustasıydı. Yaptığı kılıçlardan dolayı, müşriklerin önderlerinden olan ve erkek çocukları küçük yaşta öldüğü için peygamberimizi soyu kesik anlamında "ebter" diye suçlayan Âs b. Vâil'de alacağı bulunuyordu. Bir gün alacağını istemeye gittiği Âs'dan şu karşılığı aldı: "Muhammed'i inkâr etmedikçe asla borcumu ödemeyeceğim." Habbâb; "Allah senin canını alıp tekrar diriltmedikçe Muhammed'i asla inkâr etmeyeceğim" dedi. Âs; "Öyleyse beni bırak, ölüp dirildikten, tekrar mal ve çocuk sahibi olduktan sonra borcumu öderim" diyerek dalga geçti. (Buhari, Büyü, 29)

Burada da görüldüğü gibi müşrikler, her vesileyi kullanarak, Hz. Peygamber'e büyük bir sevgi ve imanla bağlanan bu fedakâr insanların, ona olan ilgilerini zayıflatmak ve aradaki bağları koparmak istiyorlardı. Ancak, Hz. Muhammed (s.a.s.)'e karşı gösterdikleri derin sevgi ve bağlılıktan dolayı çetin sınavlara maruz kalan Habbâb gibi pek çok sahabe bu sınavlardan yüz akıyla çıkmalarını bilmişlerdir.

Ashabın, sevgili Peygamberimiz etrafında oluşturdukları bu sevgi ve sadâkat çemberi, İslâm'ın kısa sürede Arabistan sınırlarının dışına taşarak hızlı bir şekilde yayılması- nın en önemli etkeni olmuştur. Ona duyulan bu sevgi, o günden bugüne artarak devam etmiş, zaman ilerledikçe ona olan özlem âdeta katlanarak büyümüşür. Bugün ona saygı-

sızlığa yeltenen bedbaht kâlemler, Müslümanların kalplerindeki Hz. Muhammed sevgisinin hâlâ nasıl bir volkan gibi içten içe kaynadığını dost-düşman herkese göstermişlerdir. Ancak bu sevgi sadece duygusal boyutta kalmamalı, onun rehberliği her zaman yolumuzu aydınlatmalıdır. Onu seviyorsak, ona layık olmaya çalışmalıyız. Cenab-ı Hakk'ın Kur'an'da övdüğü yüce ahlâkıyla ahlâklanmalıyız. Onun gibi dürüst, onun gibi vefakâr olmalıyız. İnsanlarla ilişkilerimize onun nezaket ve hoşgörüsünü yansıtmalıyız. Onun gibi şefkatli bir baba ve eş, sorumlu bir yönetici olmalıyız. Onun gibi, hakka, adalete ve ehliyeteye riayet etmeli, işlerimizi danışarak, konuşarak yürütmeliyiz. Onun gibi alçak gönüllü, yardımsever ve cömert olmalıyız. Herkesin güven duyduğu bir Peygamberin güvenilir ümmeti olmalıyız.

Velhasıl, onun sünnetinin özünü teşkil eden dinî ve ahlâkî örnekliğini, hayatımızın her safhasında yaşamalı ve yaşatmalıyız. Bunlar iyi bir insan ve iyi bir Müslüman olmanın gereklerinden olduğu kadar, Hz. Peygamber (s.a.s.)'i gerçekten sevmenin de göstergesidir. Adı anıldığında salât ü selâm getirip, okunan na't ve mevlidlerde gözlerimizin yaşarması, ona olan sevgimizin bir işareti olsa da, mirasına hakkıyla sahip çıkmadıkça, bu sevgi yüzeysel olmaktan öteye geçemeyecektir. Unutmayalım ki, Allah onu göndermekle müminlere büyük bir lütufta bulunmuştur. (Âl-i İmran, 164) Bunun değerini iyi bilmeli ve hadiste de belirtildiği gibi kıyameti beklemek yerine kendi kıyametimiz kopmadan gerekli hazırlıkları yapmalıyız. Zira, "Kişi sevdiğiyle beraberdir," (Buhari, Edeb, 96) buyuran sevgililer sevgiliyle beraber olmanın en kestirme yolu onun rızasına erebilmektir.

Bir Millet İçin En Önemli Değer

Bağımsızlık ve Egemenlik

Gelecekte yaşayacaklarımız, geçmişten alacağımız derslere bağlıdır. Öyleyse birlik ve beraberliğimizi bozmadan bağımsızlığımıza ve egemenliğimize sahip çıkalım. Her gün daha çok çalışmak suretiyle vatanımızın, milletimizin ve devletimizin yücelmesi için mücadele edelim.

Yakın tarihimizin önemli dönüm noktalarından biri de 23 Nisan 1920 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışıdır. Bu tarih, millet olma bilincine ulaşmış bir toplumun kendisi ile ilgili kararları alacağı hür, demokratik bir hukuk devletinin çatısının oluşturulduğu ve Atatürk'ün: "Hakimiyet kayıtsız şartsız millettir" veciz sözünün hayata geçirildiği önemli bir zaman dilimidir. 23 Nisan 1924'de Ulusal Egemenlik Bayramı olarak kutlanmaya başlanan bu gün, 23 Nisan 1929'da Atatürk'ün isteği ile "Çocuk Bayramı" olarak kabul edildi. Böylece her iki bayramı milletçe büyük bir coşku içerisinde Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı olarak bir arada kutlamanın sevincini yaşamaktayız.

Birinci Dünya Savaşı'nın Osmanlı İmparatorluğu ile savaşa giren devletlerin yenilgisi ile sonuçlanmasının ardından, ülkenin dört bir yanı düşman tarafından işgal edilmeye başlamıştı. İngilizler, Fransızlar, İtalyanlar memleketin çeşitli bölgelerini işgal ederlerken, Paris'te yaptıkları antlaşma üzerine de İzmir ve Ege Bölgesi'nin önemli bir bölümünü Yunanlılara vermişlerdi. Süreç işlemeye devam ediyor ve Anadolu'yu ele geçirme planı bir bir uygulanıyordu. Urfa, Antep, Maraş, Adana, Antalya ve Osmanlı Devleti'nin merkezi İstanbul işgal edildi. Yunanlılar 15 Mayıs 1919'da İzmir'e girdiler.

Bu vahim gelişmeler üzerine bazı vatan severler kendi bölgelerinde düşmana karşı koyma girişimlerinde bulunuyorlardı ama bu girişimler yeterli değildi. Nihayet 19 Mayıs 1919 tarihinde

Atatürk'ün Samsun'a çıkışıyla Anadolu'da işgale karşı müthiş bir mücadele başladı. Halk tarafından büyük bir coşkuyla karşılanan Atatürk, 12 Haziran 1919'da Amasya'ya geldi. Burada alınan kararlar 22 Haziran 1919'da Amasya Genelgesi olarak yayınlandı.

Daha sonra Erzurum'a geçen Atatürk, 23 Temmuz 1919'da Erzurum Kongresini, 4 Eylül 1919'da da Sivas Kongresini topladı. Bu kongrelerde milli iradeye dayalı hükümet kurulması ilk hedef olarak belirlendi. Tüm illere telgraflar çekilerek halkın kendi adına karar verecek temsilcileri seçmesi istendi. Seçilen temsilcilerin toplanacağı bir yer gerekiyordu. Ankaralılar Atatürk'ü

ve temsil heyetine seçilenleri Ankara'ya davet ettiler.

Atatürk Kurtuluş Savaşı'nın en iyi Ankara'dan yönetileceği inancındaydı. Yurdumuzun tam ortasında ve cephelere de eşit uzaklıktaydı. Tüm illerde haberleşme ve ulaşım olanağı yoktu. Bu düşüncelerle Atatürk ve temsil heyetinin üyeleri 27 Aralık 1919'da Ankara'ya geldi.

"İstanbul'un işgalinden üç gün sonra, Atatürk ünlü 19 Mart 1920 tarihli bildiriye yayımladı. Bildiride, olağanüstü yetkiler taşıyan bir Meclisin Ankara'da toplanacağı, Meclis'e katılacak üyelerin nasıl seçilecekleri, seçilerin en geç on beş gün içinde yapılması gereği, kesin ve kararlı ifadelerle yer alıyordu. Ayrıca, da-

ğılan Meclis-i Mebusan'ın üyeleri de Ankara'daki Meclis'e katılabileceklerdi.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş temelleri Ankara'da atıldı. İllerde seçilen temsilciler ve Meclis-i Mebusan'ın bir kısım üyeleri Ankara'ya geldiler. Hazırlıklar tamamlanınca, Atatürk 21 Nisan'da yayınladığı ikinci bir bildiri ile, Meclis'in 23 Nisan günü toplanacağını ve açılış töreninin nasıl yapılacağını duyurdu:

"Yüce Allah'ın yardımıyla Nisan'ın 23'ncü günü cuma namazından sonra Ankara'da Büyük Millet Meclisi açılacaktır." diye başlayan bu genelgede, "...Vatanın İstiklâli ve Saltanat makamının düşmanlardan kurtulması gibi en önemli ve hayati vazifeleri yerine getirecek olan Büyük Millet Meclisi'nin açılışını cuma gününe rastlatmakla, o günün uğurundan, açılıştan önce Meclis'in bütün mensuplarıyla Hacı Bayram Veli Camii'nde cuma namazı kılınarak, okunacak Kur'an-ı Kerim'den ve getirilecek selâvattan yararlanılacağı bildirilmiştir. Namazdan sonra Sancak-ı Şerif taşınarak, Daire-i Mahsusa'ya (Meclis'in açılacağı yere) gelinmeden önce bir dua edilecek, kurbanlar kesilecektir. Tören dolayısıyla, Hacı Bayram Veli Camii'nden, Meclis binasına kadar Kolordu Kumandanlığınca askerî kıtalar ile özel tertibat alınacaktır. İndirilecek hatmin son bölümü camiden sonra Meclis önünde tamamlanacaktır. İşgal altında bulunan bütün vatan parçalarının kurtarılması maksadıyla yapılacak millî çalışmaların önemi ve kutsallığı ve bütün millet fertlerinin kendi temsilcilerinden meydana gelen Büyük Millet Meclisi'nin vereceği vatan görevlerinin yerine getirilmesi mecburiyeti hakkında mev'izeler (öğüt) verilecektir.

23 Nisan 1920 Cuma sabahı erken saatlerde, Ankara'da bulu-

nan herkes Meclis binası çevresinde toplandı. Halk, kendi kaderine sahip çıkmanın coşkusu içindeydi. Hacı Bayram Camii'nde kılınan öğle namazından sonra, Meclis binası girişinde gözleri yaşartan muhteşem bir tören yapıldı. Saat 13.45'de, Ankara'ya gelebilen 115 milletvekili Meclis salonunda toplandı. Parlamento geleneklerine göre, en yaşlı üye olan Sinop Milletvekili Şerif Bey (1845), Başkanlık kürsüsüne çıktı ve aşağıdaki konuşmayı yaparak Meclis'in ilk toplantısını açtı.

Burada Bulunan Saygıdeğer İnsanlar!

Istanbul'un geçici kaydıyle yabancı kuvvetler tarafından işgal olunduğu ve bütün temelleri ile halifelik makamının ve hükümet merkezinin bağımsızlığının yok edildiği hepimizce bilinmektedir. Bu duruma baş eğmek, milletimizin, teklif olunan yabancı köleliğini kabul etmesi demektir. Ancak tam bağımsızlık ile yaşamak için kesin olarak kararlı bulunan ve ezelden beri hür ve başına buyruk yaşamış olan milletimiz, kölelik durumunu son derece ve kesinlikle reddetmiş ve hemen vekillerini toplamaya başlayarak Yüksek Meclisimizi meydana getirmiştir. Bu Yüksek Meclisin en yaşlı üyesi sıfatıyla ve Allah'ın yardımıyla milletimizin iç ve dış tam bağımsızlık içinde alın yazısının sorumluluğunu doğrudan doğruya yüklenip, kendi kendisini yönetmeye başladığını bütün dünyaya ilân ederek, Büyük Millet Meclisi'ni açıyorum.

Bu açış konuşmasında, millî egemenliğe dayalı yeni Türk parlamentosunun adı da "Büyük Millet Meclisi" olarak konulmuştu. Bu ad herkesçe benimsedi. Daha sonra Atatürk'ün tüm konuşmalarında yer aldığı şekliyle ve ilk kez 8 Şubat 1921 tarihli

Bakanlar Kurulu Kararnamesinde de yazılı olarak, "Türkiye Büyük Millet Meclisi" (TBMM) adı kalıcılık kazandı."

Bağımsızlık ve egemenlik bir millet için en önemli değerlerdir. Bu değerlerin kaybedilmesi asla kabul edilemez. Anadolu insanı yukarıda ana hatlarıyla değindiğimiz süreç içerisinde bağımsızlık ve egemenlik uğrunda çok büyük fedakârlıklarda bulunmuştur. Gencinden yaşlısına, kadından erkeğine hemen herkes varolma uğrunda sergilenen bu destansı mücadele içinde yerini almıştır. Unutulmamalıdır ki aziz milletimizin hemen her ferdinin bu mücadelede bedeli ne olursa olsun esirgenmeyen bir fedakârlığı vardır. "Allah, devletimize zeval vermesin" duasını dilinden düşürmeyen din-dar Anadolu halkı, kendisine vurulmak istenen esaret zincirini kırmak, ezan sesini çan sesine boğdurmamak için, şartlar ne kadar olumsuz olursa olsun, silâha sarılmış ve elinden gelen çabayı sarf etmiştir. Yoksulluk, açlık ve sefaletin hüküm sürdüğü bir dönemde Mehmet Akif'in; "Asımın nesli diyordum ya, nesilmiş gerçek. İşte çiğnetmedi namusunu çiğnetmeyecek" dizelerinde yerini bulan hakikat, bütün Anadolu coğrafyasına yazılmıştır. Tarihe zihinsel bir yolculuk yaptığımızda bugünle kolay gelmediğini görmek hiç de zor olmayacaktır. Öyle ki açlık, yoksulluk, kan, gözyaşı zulüm âdeta bu milletin kaderi gibiydi. Milletimizin tarihinde bedeli oldukça ağır olan bu tablo göz ardı edilerek içinde bulunduğumuz zaman dilimi bizi atalete, aymazlığa ve rehavete sevk etmemelidir. Dün vatanımıza göz dikenler bugün birlik ve beraberliğimizi bozmaya, asırlarca aynı topraklarda kardeşçe yaşayan milletimizi bölmeye, parça-

lamaya; yarınımızın emanetçisi, göz bebeğimiz yetişen nesillerimizi, ahlâkî değerlerini çökertmek suretiyle uyuşturucu, kumar vb. zararlı alışkanlıkların kölesi haline getirmeye çalışmaktadırlar.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılış gününün "Millî Egemenlik ve Çocuk Bayramı" olarak kutlanması çok dikkat çekicidir. Bu ülkede yaşayan her fert vatanına, milletine, egemenliğine sahip çıkmalı ve nesillerini en iyi bir şekilde yetiştirmek için azami gayret sarf etmelidir. Çocuklarımız ümidimiz ve yarınlarımızdır. Onların sağlıklı, mutlu ve geleceklerinden umutlu olmaları milletçe yarınlarımızdan emin olmamızı sağlayacaktır. Öyleyse onları yetiştirirken de her türlü olumsuzluklardan uzak, iç ve dış tehlikelerden arındırılmış bir ortam hazırlamalıyız. Onları teröre, şiddete bulaştırmak isteyenlere karşı korumalı, sevgi ve barışın yeşerebileceği bir ortamı oluşturmamızdır.

Bugünlere kolay gelinmemiştir. Bu vatan için binlerce şehit verilmiştir. Vatanımız bize onların emanetidir. Akif'in ifadesiyle;

"Bastiğin yerleri "Toprak!" diyerek geçme, tanı!

Düşün altındaki binlerce ke-fensiz vatani.

Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:

Verme dünyaları alsan da, bu cennet vatani."

Gelecekte yaşayacaklarımız geçmişten alacağımız derslere bağlıdır. Öyleyse birlik ve beraberliğimizi bozmadan bağımsızlığımıza ve egemenliğimize sahip çıkalım. Her gün daha çok çalışmak suretiyle vatanımızın, milletimizin ve devletimizin yücelmesi için mücadele edelim.

Ülkemizde Mevlid Geleneği

Yurdumuzda, gerek mevlid gecelerinde gerekse diğer mübarek gün ve gecelerde ve çeşitli vesilelerle camilerde ve evlerde ibadet âdabı içinde, Kur'an-ı Kerim, mevlid, kaside ve ilâhiler okunmaktadır. Dün olduğu gibi bugün de memleketimizin hemen her yerinde mevlid okunması söz konusu olduğu zaman, özellikle Süleyman Çelebi'nin mevlidi anlaşılır ve o okunur. Halbuki çeşitli Arapça mevlidler yanında, Süleyman Çelebi'nin eseri dışında sayıları yüzleri aşan Türkçe mevlidlerin bulunduğu bir gerçektir. Yüzlerce Türkçe mevlid arasından Süleyman

Çelebi'nin mevlidinin beğeniyle seçilmesinin, yaklaşık 600 yıldan beri okunarak gönüllerde taht kurmasının mutlaka bir sebebi olmalıdır.

Vesiletü-n Necat (Kurtuluş Vesilesi) adıyla, sade bir dille, Türkçe olarak yazılan bu eser; edebî gücü, sadeliği sebebiyle eskilerin deyimiyle bir "Sehl-i Mümteni"dir. Bu deyim kolayca söyleniverilmiş gibi görüldüğü hâlde, söylenmesi ve taklit edilmesi çok güç söz, şiir ve eserler için kullanılır. Eserde fikir, bilgi ve duygular fevkalâde başarılı bir üslûpta anlatılmış. Ehl-i sünnet inancı doğrultusunda kaleme alınmıştır. Yer yer ayet ve hadislerden alıntılar yapılmış, tekrar, tenasub, cinas, tevriye ve teşbih gibi edebî sanatlarla desteklenmiştir.

Müellifin dizeleri, karışımıza, dinî heyecanı coşturan, döneminin çizgilerini aşan öğelerle süslü, duygu yüklü, mirac olayı gibi anlatılması güç konuları, edebî ve sanatkârane bir yetenekle, sade ve kolay bir şekilde anlatan apayrı bir üslûpla çıkıyor. Zira; Mirac olayı bir mucizedir. İcaz, akılları (insanları) idrakte aciz bırakan bir olgudur. Orada olup bitenleri çıplak akılla, bildiğimiz, aşına olduğumuz vurgularla anlamamız ve anlatmamız mümkün değildir. Şairin dediği gibi:

"İdrak-ı mealî bu küçük akla gerekmez,

Zira bu terazi o kadar sikleti çekmez."

(Birtakım yüceliklerin anlaşılması bu küçük aklın işi değildir. Zira bu küçücük teraziyle tonlarca ağırlık tartılmaz.) O mekânlar bildiğimiz mekânlar, o zamanlar bizim anladığımız zamanlar değildir. Zaman kavramı, yer ve gök kavramı farklıdır. Allah ile konuşulması da bizim alışık olduğumuz harflerden, ke-

limelerden ibaret bir konuşma değildir. Orası apayrı bir âlemdir. Peygamberimizin bu ilâhî seyahati İtalyan şairi Dante'ye bile ilham kaynağı olmuş, "İlâhî Komedya" adlı yazdığı meşhur eserini Mirac'tan esinlenerek kaleme almıştır. Gerçekten Mirac, Peygamberimizin hayatındaki en önemli olaylardan biridir. Zira detaylarında görüş farklılıkları bulunsada, vukuu ayetlerle katı olarak sabittir. O, inanç için bir ölçü, inananlar için bir sınavdır.

Süleyman Çelebi'nin Bursa'da 752 (1351) yılında doğduğu kabul edilir. Ahmet Paşa'nın oğlu, Orhan Gazi'nin silâh arkadaşı Şeyh Mahmud'un torunu olduğu, ilimle uğraşan kültürlü bir aileden geldiği anlaşılmaktadır. Vesiletü-n Necat adlı bu eser yüksek kültür ortamının ve ilmî seviyenin bir ürünü görünümündedir. Bir beytdeki ifadeden mevlidi, 60 yaşlarında iken yazdığı sonucuna varılmıştır. Çelebi ünvanının ârif, zarif kişiliği sebebiyle kendisine lâıyk görüldüğü ortaya çıkmaktadır. Süleyman Çelebi'nin dinî ilimlere vukufu, eserinde işlediği konuları ayet ve hadislerle desteklemesi, İsra ve Mirac gibi anlatılması son derece zor konuları maharetle işlemesinden de anlaşılmaktadır.

Kaynaklar, onun Yıldırım Beyazıt devrinde bir süre Divan-ı Humayun imamlığı yaptığını, 1400'de inşaatı tamamlanan Bursa Ulu Camii imamlığına, Emir Buhari'nin tavsiyesiyle getirildiğini nakleder. Süleyman Çelebi'nin 1422 yılında vefat ettiği kabul edilir. Mezarı Bursa'da Çekirge yolunda Yoğurtçu Baba zaviyesi önündeki sırtta bulunmaktadır. Türbe yıllarca harap bir halde kalmış, nihayet 1952 yılında onanılarak, duvarı Vesiletü-n Necat'tan beyitlerle süslenmiştir.

Başkaca bir eseri bilinmeyen müellifin, mevlidi kaleme almasına vesile olan yaygın rivayet şöyledir: Süleyman Çelebi'nin Ulu Camii'de imamlık yaptığı yıllarda, bir vaiz, Bakara suresinin 285. ayetini açıklarken, peygamberler arasında bir fark bulunmadığını, bu sebeple Hz. Muhammed'in, Hz. İsa'dan üstün olmadığını söylemiş, cemaatten bazıları buna karşı çıkınca, tartışmalar büyümüştür. Bu olaydan etkilenen Süleyman Çelebi, Hz. Peygamber'in büyüklüğünü, ona olan aşkını ve sevgisini terennüm eden beytler serdetmiş, halkın beğendiği bu üslûp, daha sonra Peygamberimizin hayatından bazı bölümler de ilâve edilerek daha geniş bir şekilde, Mevlid olarak tanzim ve tertip edilmiştir. Bugün için basit gibi görünen Ulu Camideki bu olay, aslında çok önemlidir. Batınî görüşlerden kaynaklanan babaî isyanları ile alt-üst olan Anadolu Türk Birliği, büyük mücadelelerle, Osmanlı'nın ortaya çıkışı ile kuruldu. Vaiz olayı, aynı fitneyi körükleme istidadı taşıyan batınî fikirlerin Osmanlı'nın kalbine kadar uzandığını gösteriyordu. Halkın kafası bu girişimlerle yeniden karıştırılmak suretiyle, birlik ve bütünlük tekrar bozulabilirdi.

Durumun vahamiyetini kavrayan Süleyman Çelebi, halkı ehl-i sünnet görüşünde tutmak, birliği, bütünlüğü korumak amacıyla, bu yanlış fikirlerin âdetâ tümüne cevap mahiyetinde Vesiletü-n Necat adı ile mevlidini kaleme almıştır. Merhum Prof. Ahmet Ateş'in ifadesiyle bu eser, "ehl-i sünnet akidesinin şiire bürünmüş kudretli bir ifadesi ile müdafaanamesi"dir denilebilir. Kanaatimce Süleyman Çelebi böylece İmam Gazzali'nin asırlar önce yaptığı hizmeti bir kere daha tekrarlamış oluyor.

Eserde yer yer dinî kavramların, farz ve vaciplerin beyan edildiği, İslâm tasavvufunun şer'î hükümlerle örtüşen yönlerinin yerli yerince işlendiği, Türk edebiyatına mâl olmuş tasavvufî remizlerin başarıyla kullanıldığı görülmektedir.

Sözünü ettiğimiz, elden ele dolaşan, gönülleri fetheden bu mevlid, 600 yıla yakın bir zamandan beri, asırlara meydan okuyarak, süzüle süzüle günümüze ulaşmıştır. Zaman içinde bazı bölümlerinin fazlaca revaç bulmadığı hatta hikâye şeklinde bazı ilâvelerin, yer yer bazı değişikliklerin yapıldığı bilinmekle beraber, Kur'an'dan sonra en çok okunan bir metin olarak, kültürümüzün temel taşlarından birisi olmuştur. Bu sebeple eser yazıldığı dönmeden itibaren Osmanlı coğrafyasının hemen her yerinde özellikle Hz. Peygamberin doğum günlerinde okunmuş, bestelenmiş ilâhilerle, kasidelerle süslenmiş, çeşitli dillere çevrilmiş ve yüzlerce nazire yazılmış, bir ibadet anlayışı içinde, mübarek gün ve geceler yanında, doğum, ölüm, sünnet, evlenme, askere gönderme gibi pek çok vesile ile okunmakta ve okutulmaktadır.

Vesiletü'n Necat'da Allah'ın varlığı ve birliği, âlemin yaratılma sebebi, Hz. Peygamber'in ruhunun yaratılması ve ruhun kendisine ulaşması, Hz. Muhammed'in vücudunun yaratılması, doğumu, bu ve bundan önce ve sonra ortaya çıkan fevkalâde olayları, Peygamberin methî, mucizelerinin, miracının beyanı, hicretinin ve bazı özelliklerinin anlatılması, nasihat, kötü fiillerden uzak durma, risaletin tebliği ve Peygamberin vefatı gibi konular, belâgatla, vezir bir şekilde anlatılmaktadır.

Süleyman Çelebi'nin bu eseri hazırlarken bazı kaynaklardan

yararlandığı anlaşılmaktadır. Arapça kaynaklarla beraber, özellikle Erzurumlu Mustafa Darîrî ve Âşık Paşa'dan yararlandığı kanaati yaygındır. Bu konuda Prof. Ahmet Ateş, Prof. Faruk K. Timurtaş ve Necla Pekolcay ciddi çalışmalar yapmışlar, son yıllarda bulunan yeni yazmalar da gözden geçirilerek yeniden yayınlanmıştır.

Mevlid; Türk dinî musikisi yönünden üzerinde ciddiyetle durulmuş, bir nakkaş titizliği ile dinî türlerin hiç birinde görülme-yen bir zenginlik kazandırılmıştır. Özellikle Anadolu ve Balkanlarda, önemli bir ilgi gören Vesiletü'n Necat'ın, besteye uygun veya kendine has üslûplarla okunması hâlâ yaygın bir hâldedir. Anılan eserin daha ilk yıllarda bestelendiği rivayet edilmekle beraber, Bursalı Sekban tarafından 17. yy. da bestelendiği bilinmektedir. El yazması bazı mevlid nüshalarında, mısraların yanına o mısralarda, takip edilmesi gereken makam isimleri, makam seyirleri bulunan besteli mevlidlere ait, günümüze ulaşan örnekler bulunmaktadır.

Mevlid son dönem musikişinaslarından Kemal Batanay tarafından yeniden bestelenmiş, bu beste Kâni Karaca tarafından okunmuşsa da yaygınlaşamamıştır. Ayrıca Bestekâr Hafız Sadeddin Kaynak'a ait bir mevlid bestesinin bulunduğu söylenmektedir.

Makam sıralaması takip edilerek gerçekleştirilen mevlid icrasında, önce saba, daha sonra çarigâh, hicaz, evic, rast, mahur, hüzzam gibi makamlar ön plâna çıkar. Mevlidhanlar, musiki bilgi yetenek ve seslerine göre bazen belirli bir makamda, bazen serbest bir şekilde okuyarak mevlidi dinlettirme gayreti gösterirler.

Türk musikisinde Cumhuriyet öncesinde olduğu gibi, daha sonra da bu alanda örnekler sunan, mevlidhanlıkla şöhrat bulmuş, pek çok musikişinas yetişmiştir.

Başta Hafız Sami olmak üzere, Hafız Kemal, Hafız Burhan, Mecit Sesigür, Esat Gerece, Hafız Ali Üsküdarlı, Sebilci Hüseyin, Kâni Karaca gibi mevlidhanlar yanında, günümüzde de Hafız H. İbrahim Çanakaleli, Aziz Bahriyeli, Fevzi Mısır, Zeki Altun, Emin Işık, İsmail Coşar gibi mevlidhanlar, bu geleneği dirayetle devam ettirmektedirler.

Gerek resmî gerekse özel olarak yapılan mevlid kutlamaları, sosyal ve kültürel hayatımızın bir parçası hâline gelmiştir. Diğer taraftan bu faaliyet bilgilendirme fonksiyonu yanında, birlikteliğin meydana getirdiği atmosferle (cemaat ruhu) duyguların, heyecanların, vech hâlinin ve birlikte yenen yemeklerin bir paylaşma aracı olarak, değerler sistemimizin güçlenmesine, fertlerin o değerler etrafında kenetlenmesine vesile olmaktadır.

Bu vesile ile iki noktanın gözden uzak tutulmaması gereğini hatırlatmakta yarar görüyorum.

Birincisi; mevlid merasimlerini amacından, uzaklaştırmadan, yozlaştırmadan israf ve gösterişten uzak, yüce dinimizin esaslarına uygun bir şekilde icra etmeliyiz.

İkincisi; anlamadan, dinleme alışkanlığını terkederek sade bir Türkçe ile yazılan Mevlidi, anlayarak dinlemeye, onun zevkine varmaya, manevî hazzını ve heyecanını tatmaya çalışmalıyız. Herşeyin başı eğitim olduğuna göre, sadece mevlidle ilgili kurslar açarak, okuyucuların yetişmelerini sağlamalıyız.

Sevgi ve Sevgili'nin Sembolü

Gül

Çiçekler, inceliğin, güzelliğin ve zarafetin sembolü olduğu kadar, insanı insana yaklaştıran bir araçtır. İnsanın gün gelip yalnızlığını, sevinç ve kederini çiçeklerle paylaştığı, gün gelip güvenilir bir dost gibi onlarla dertleştiği olmuştur. Çiçeklerin işte böylesine duygulu, sessiz, gizemli ve anlamlı bir dili vardır. Bu yakın ve gizemli dostların renkleriyle, şekilleriyle ve kokularıyla sınırsız bir yeri vardır içimizde. Kısacası çiçekler, insanlığın vazgeçilmez tutkularından biri olup çıkmıştır çağlar boyu...

Atalarımızın çiçek sevgisi, köklü geleneklerimizden günümüze kadar anlatıla geldiği ve yaşana geldiği hepimizce bilinmektedir. Tabiatın güzelliklerini görüp de onu hayatının ayrılmaz bir parçası hâline getirebilme ve bunu ince zevkiyle birleştirip sanat eserine dönüştürebilme Türk'e özgü bir olgudur.

Çiçeklerin sultanı, şairlerin ilham kaynağı olan gül, bütün dönemlerde gerek bahçelerimizde, gerekse sanatımızda klâsikleşen, çiçek

denildiğinde ilk akla gelen türlerden biridir. Lâle devrinin ünlü şairi Nedim bile şairlerinde gülden daha sık söz etmiştir. Sevgilinin tene, endamı ve hatta kendisi ile gül arasında benzerlikler kurmuştur. Hatta o kadar ileri gidilmiştir ki, lâle, sümbül gibi çiçeklerin bazı çeşitlerine bile gülle ilgili isimler verilmiştir.

Gülün ne kadar sevilen ve önemsenen bir çiçek olduğunu gösteren güzel bir örnek ise; Fatih Sultan Mehmed'in minyatür portresinde elinde bir gülle tasvir edilmesidir. Bunun yanı sıra

pek çok figürde, örneğin Levni'nin tek kadın ve erkek minyatürlerinde de, elinde gül tutan birçok figür görülür.

Kullandıkları eşyayı en güzel biçimde süslemeyi gelenek hâline getiren Türkler, hamam tasından havlusuna, atının süsüne, halısından kilimine, camisinden türbesine, çeşmesinden çinisine, kervansarayından medresesine, kitap süslemesinden rahlesine, kamasına, kılıcına hep çiçeği işlemekle, âdeta tabiatın güzellikleriyle yarışa girmiştir. (Atanur Meriç, Türk Kültür ve Sanatında Çiçeğin Etkinliği, Kültür ve Sanat, 7/53, Eylül 1990)

Asırlardan beri bütün dünyada binlerce şair, edip ve sanatkâra ilham kaynağı olan gülün edebiyatımızda müstesna bir yeri ve önemi vardır. Türk hayatındaki yeri bakımından gül, yalnız edebiyatımızın değil, bir gönül medeniyetimizin sembolü olmaya lâyık değerdedir.

Gül, sevgilidir; kısa ömürlü oluşu nedeniyle gelip geçici olan dünyevî aşkı sembolize eder. Vefasızdır; âşıkına cefa (diken) etmekten hoşlanan nazlı bir güzeldir. Goncalığı ayrı, açılmış hâli ayrı teşbih unsurudur. Tasavvufîta gül ile bülbül birlikte kullanılır; bülbül âşık, gül ise sevgiliyi temsil eder.

Halk şiirinde de sevgilinin sembolü olarak da, başka türlü benzetmelerle de gül çok kullanılır. Bir türküde; "Ben yarime gül demem, gülün ömrü az olur" diye geçerken, meşhur Karacaoğlan da Avrupa ülkelerini, "Gülleri var bizim güle benzemez" diye beğenmez. Kırmızı ve ak güllü birçok türkülerimiz vardır. Edebiyatımızda gül, en ince ve sevilen bir sembol olarak kullanıla gelmiştir. Seçme şiirleri toplayan antolojilere güldeste demişiz. Bütün eşya ve hayatımıza gül sembolü işlenmiş, gül rengi hakim olmuş ve gül kokusu sinmiştir.

Gül sevgilidir, gül güzeldir, gül coşkudur. Gül, esmanın eşyaya tecellisidir. Gül aşktır, gül sevinçtir, gül bahar muştusudur. Gül, ezelle ebed arasındaki bütün zamanların en güzelinden yansımalar taşıdığı için güzeldir. Ve katmer gül; rengini şehit kanından, kokusunu Efendimiz (s.a.s.)'in mübarek teninden aldığı için çiçekler sultanıdır.

Gül, dinî ve metafizik anlamları dolayısıyla sadece şiirde değil, beze-me sanatının her dalında sevilerek kullanılmıştır. Taş oymacılığında, çini, seramik ve duvar resimlerinde, kumaşlarda, kitap ciltleri ve tezhiplerinde stilize edilmiş sayısız güller vardır. Kur'an'daki hizib, secde ve aşır işaretlerine de gül adı verilir. (Beşir Ayvazoğlu, Güller Kitabı, 101, S. Baskı, Ötüken Yay., İstanbul-1999)

Gül; rengi, şekli ve kokusu bakımından da çeşitli benzetmelere konu teşkil etmiştir. Bunların başında onun her yönüyle Hz. Peygambere benzetilişi gelmektedir. Yunus Emre'nin, "Çiçek eydür ey derviş Muhammed teridir" mısraında ifade ettiği gibi, gülün kokusunu Resûl-i Ekrem'in terinden aldığına inanılır. Gül koklandığında, gül yağı veya gül suyu ikram edildiğinde salât ü selâm getirilmesi, bu inanın Müslümanlar arasında köklü bir geleneğe sahip olduğunu gösterir. Mevlit törenlerinde gül suyu serpmek, bunun için yapılmış sanat eseri niteliği taşıyan gülâbdanların ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Tasavvufi sembolizmde gül ilâhî güzelliği ifade ettiği gibi, Allah'ın Resûlü Hz. Muhammed'i de temsil eder. Bundan dolayı "verd-i Muhammedi" veya "gül-i Muhammedi" adı verilen gül şeklinde hilve-i şerifler yapılmıştır.

Gül, Osmanlılar'dan başlayarak günümüze kadar Türklerin günlük hayatlarında önemli bir yer tutar. Erkek ve özellikle kadın kıyafetlerine ve ziynet eşyasında yaygın bir motif olarak kullanılmıştır. Türk mutfağında özel gül reçeli ve gül şurubundan başka, parfümeri sanayiinde de gül suyu ve esansı eskiden beri bilinmektedir. Türkçe eserlere ad verme geleneğine bağlı olarak gül kelimesiyle başlayan birçok mesnevî, tarih, tezkire ve teracim-i ahval kitabı bulunmaktadır. Kız çocuklarına gül ve içinde bu kelimenin yer aldığı çeşitli adlar verilmesi de günümüze kadar gelen yaygın bir gelenektir. (DİA, 14/220-222)

Asırlardan beri bütün dünyada binlerce şair, edip ve sanatkâra ilham kaynağı olan gülün, Şark ve Türk edebiyatında müstesna bir yeri vardır. İran ve Hint edebiyatında da bu sembol çok işlenmiş, çok kullanılmıştır. Türk Divan Edebiyatı'nda gülün kullanılan remizlerin, mazmunların başına gelmesi dolayısıyla bu edebiyata gül-bülbül edebiyatı denmiştir. Gül; fidanı, çiçeği, şekilleri, yaprağı, diken, rengi, kokusu, ömrü, taraveti, zarafeti ile ayrı ayrı değerlendirilmiş, teşbih ve mecaz unsuru olarak kullanılmıştır.

Başkaları gülü bir çiçek sever gibi sever belki de... Ama biz, gülü gül olduğu için severiz. Bizim için; gül sevgilidir, gül güzelliştir, gül coşkudur. Gül, esmanın eşyaya tecellisinin esrarıdır. Gül aşktır, gül sevinçtir, gül bahar muştusudur. Gül, ezelle ebed arasındaki bütün zamanların en güzelinden yansımalar taşıdığı için güzeldir. Ve katmer gül; rengini şehit kanından, kokusunu Efendimiz (s.a.s.)'in mübarek teninden aldığı için çiçekler sultanıdır. Bu sebeple olsa gerek, gülün kokusuyla kendimizden geçer, gideriz başka âleme... Gülü tarife ne hacet; gül, sevdâyı Muhammedî'dir... Bizler, gönlü gülşen olan insanlara meftun oluruz, "Kâinatın Solmayan Gülü"nü aşkıyla...

O, aşkımızın mihrabındaki gül... O, âlemlere rahmet olarak gönderilen bir resûl... O, çöl sıcağındaki bir kevser şelâlesi... O, teşrifiyle kâinatı aydınlatan ve ışık bahşeden sonsuz bir nur şülesi... Gündüzleri dünyayı ısıtan güneş ve geceleri gökyüzünde çiçek çiçek açan yıldızlar, onun sönmeyen ışığının en mütevâzı kandilleridir... Onun sünneti bir hidâyet, onun sûreti gönüllere ülfet ve nîmet veren bir âb-ı hayat... Ruhumuz ona âşık... O, gül mushafı sevdâmızın sembolü... O, on sekiz bin âlemin emsali olmayan gülü... (Mehmet Güneş)

"Ezel bezminde bir dinmez figândım Yâ Resûlallâh,

Cemâlinle ferah-nâk et ki yandım Yâ Resûlallâh..."

diyerek Yaman Dede'nin dizeleriyle hâlimizi arz ediyoruz...

Gül, sevgilidir; kısa ömürlü oluşu nedeniyle gelip geçici olan dünyevî aşkı sembolize eder. Vefasızdır; aşıkına cefa (diklen) etmekten hoşlanan nazlı bir güzeldir. Goncalığı ayrı, açılmış hâli ayrı teşbih unsurudur. Tasavvufta gül ile bülbül birlikte kullanılır; bülbül âşık, gül ise sevgiliyi temsil eder.

Hindistan

Resmî Adı:

Hint Birliği (Bharat Ganarajya)

Yönetim Biçimi:

Federal Cumhuriyet

Bağımsızlık Tarihi:

15 Ağustos 1947 (Cumhuriyetin ilanı: 26 Ocak 1950)

Başkenti:

Yeni Delhi

Nüfusu:

1.095.351.995 (2006)

Yüzölçümü:

3.287.590 km²

Önemli Şehirleri:

Bombay (Mumbai), Kalküta, Delhi, Madras, Bangalore, Aaydarabad ve Ahmedabad

Din:

Hinduizm, İslâm, Hristiyanlık

Dil:

Hindu (% 39.9), Bengali (% 8.2), Telugu (% 7.8), Marathi(%7.4), Tamil (% 6.3), Urdu (% 5.1), Gujarati (% 4.8) ve diğerleri

Para Birimi:

Hindistan Rupisi

Hindistan

Ülkenin adı Indus Nehri'nin Farsça söyleniş biçimi olan Sind kelimesinden gelmektedir. Hindistan'ın resmî adı 1950'de kabul edilen anayasada belirtildiği ve Birleşmiş Milletler'in de kabul ettiği üzere Hint Birliği olmakla birlikte, yerli dilde Bharat Ganarajya diye isimlendirilmektedir. Hindistan kelimesi ise Farsça'dan gelmekte olup, özellikle ülkenin kuzeyinde konuşulan dile de Hindistanî denmektedir ve 16. yüzyılda kurulan Babürlüler döneminden itibaren konuşulmaktadır.

Fiziki ve beşerî coğrafya

Güney Asya'da yer alan ülke Hint altkıtası olarak isimlendirilen bölgenin büyük bir kısmını içine almaktadır ve yüzölçümü itibarıyla dünyanın yedinci büyük ülkesidir. Bir milyarı aşan nüfusuyla da Çin'den sonra ikinci sırada olup, halkı farklı soylardan gelmektedir ve resmen tanınan 22 ayrı dil konuşmaktadır. Bu dillerden kuzeyde konuşulan Hindu merkezi idarenin kullandığı dildir. Nüfusunun 560 milyonunu 25 yaşın altındakiler oluşturmaktadır. Ayrıca hızlı bir nüfus artışı yaşanan ülkede her yıl 19 milyon çocuk doğmaktadır. Şayet bu artış devam ederse 2035 yılında Çin'i geçerek dünyanın en kalabalık ülkesi olacağı şimdiden tahmin edilmektedir.

Batısında Uman denizi, doğusunda ise Bengal deniziyle çevrili olan ülkenin kuzeyinde yaklaşık yedi bin kilometrelik kara sınırı olup, kuzeybatısında Pakistan, kuzeyinde Çin ve Nepal, kuzeydoğusunda ise Butan, Bangladeş ve eski adıyla Birmanya olarak da bilinen Myanmar ile komşudur. Ayrıca Hindistan, Afganistan ile de sınırı olduğunu iddia etse de Keşmir'in kuzeybatısını oluşturan bu bölge, 1972 yılından itibaren Pakistan'ın kontrolünde olduğu için fiilen komşu değildir. Ülke toplam 28 eyalete ve altı birlik toprağı ile Yeni Delhi'nin kendine has konumu olmak üzere toplam 35 idari yapıya ayrılmıştır. Eyaletlerin her birinin savunma, dış ilişkiler ve ekonomi olmak üzere merkezi hükümete bağlı üç bakanlık dışında müstakil hükümetleri ve parlamentoları mevcut olup, başlarında en üst yetkili olarak birer vali bulunmaktadır.

Geniş coğrafi yapısı içinde dağlık bölgeler ve verimli ovalar bulunmaktadır. Ülkenin belli başlı nehirleri ise Ganj, Brahmaputre, Yamunâ, Godâvarî, Narmadâ ve Kaverî'dir.

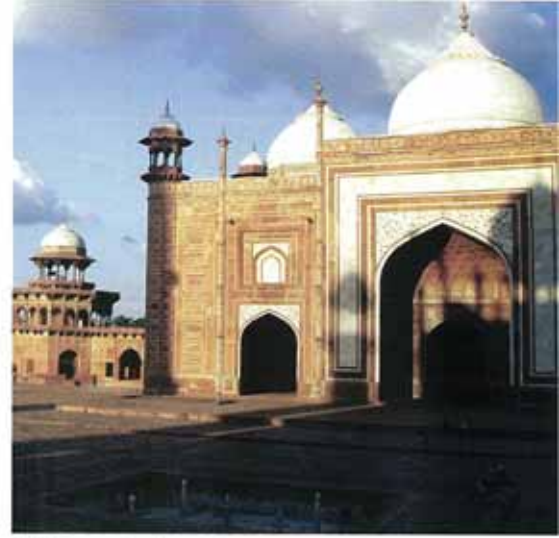
Ülkenin tarihi

Hint medeniyeti dünyanın en eski medeniyetlerinden birisi olarak kabul edilmektedir. Geçmişte büyük ticaret yollarının kavşağı konumundaydı. M.Ö. dokuzuncu yüzyıla kadar uzanan bir tarihi geçmişe sahiptir. Ancak Hindistan'ın en iyi bilinen tarihi, binli yıllarda ülkenin önemli kısımlarını fetheden Müslümanların dönemine rastlamaktadır. Özellikle Orta Asya'dan gelen Türkler'in kurdukları ve Gazneliler ile başlayıp, Gürlular ve Delhi Sultanlığı ile devam eden İslâmî dönem, Babür-lüler ile en ihtişamlı dönemini yaşadı. Bu dönemde en etkili ikinci unsur, Türklerle müşterek hareket eden Afganlılar oldu. 1001 yılından 1858 yılına kadar yaklaşık dokuz asır Hindistan'a hükmeden Müslümanlar, bu devasa ülke topraklarında silinmesi mümkün olmayan İslâm medeniyetinin en güzel izlerini bıraktılar. Bu dönemde Vijayanâgara gibi Hindu

inancına sahip ve belli bir dönem hâkimiyetini devam ettirebilen küçük bir krallık dışında, bugünkü Pakistan, Afganistan, Nepal ve Bangladeş isimli ülkeler de dahil tamamı Delhi merkezli Hindistan Türk hanedan devletlerinin idaresinde kaldı.

Tarih boyunca son derece göz kamaştıran bir medeniyete sahip olan Hindistan'a gelen ilk Avrupalılar seyyahlar oldu. Bunlar bölgenin zenginliği ve ihtişamı karşısında büyülediler. 16. yüzyılın başında Afrika'nın güneyindeki Ümitburnu'nu donanmalarıyla dolaşmaya başlayan Avrupalı devletlerden Portekizler, Hollandalılar, Fransızlar ve İngilizler bu bölgeye akın etmeye başladılar. Kısa zamanda Hindistan'ın sahil şeridinde birbirlerine rakip ticarî koloniler oluşturdular. Ülkede yaşanan iç kargaşaları fırsat bilerek içlerinden kendilerine müttefikler edindiler, 17 ve 18. yüzyıllarda Hindistan'ı yakından tanıdılar. Özellikle Portekizliler ülkenin batısındaki Goa limanına daha 16. yüzyılda demir attığı donanması sayesinde, Uman denizi ve Hint Okyanusu çevresinde yer alan ülkeleri sömürgeleştirmeye başladı. Her ne kadar Mısır'daki Memlûklüler bu gelişme karşısında Osmanlılar'dan aldıkları destekle Kızıldeniz ve Hint Okyanusu'nda onların karşısına çıkarak mücadele ettilerse de başarılı olmadılar. 1517 yılında Mısır'ı Memlûklüler'den alan Osmanlı Devleti derhal onlardan devraldığı donanmayı güçlendirerek, Hint Okyanusu'nda Portekizliler'in karşısına çıktı. Memlûklülerle başlayan Hindistan ile münasebetler yeni dönemde daha da gelişti ve karşılıklı işbirliğine dönüştü. Portekizliler, Osmanlılar yüzünden bölgede tek güç olma özelliğini kaybettiler. Bunların zafiyetinden istifade eden diğer Avrupalı sömürgeci devletlerden İngiltere ve Fransa ile birlikte Hollanda da bu bölgeye göz diktiyse de bu koskoca ülke ve çevresi İngiltere'nin sömürgesi oldu.

İngilizler 1612 yılında ilk ticaret tezgâhlarını Gucerat eyaletin-

deki Surat'ta kurdular. 17. yüzyıl içinde Doğu Hindistan İngiliz Şirketi (East India Compagny) Bombay, Medras, Kalküta gibi şehirlerde de mahalli idarecilerin himayesinde yeni ticaret tezgâhlarına sahip oldular. Yine 1835 yılında bu ülke çocuklarına eğitim verme amacıyla okullar açtılar. Bu arada bölgede başka Avrupalı rakip istemedikleri için Hollandalıların daha önce ele geçirdikleri yerleri 1845 yılında onlardan satın aldılar. 1850'li yıllara gelince bu imtiyazlarını ülkeyi sömürgeleştirecek girişimlere çevirdiler. Sonunda müsait ortamı yakalayıncaya 1858 yılında Hindistan'ı sömürgeleri ilân ettiler. Ancak Hindistan halkının çoğunluğunu oluşturan Hindular da, ülkeyi dokuz asır idaresinde bulunduran Müslümanlar gibi İngiliz sömürgeciliğini hiçbir zaman benimsemediler ve toplam 90 yıl süren bu dönem bağımsızlık hareketlerinin mücadelesiyle geçti. Bu hareketlerin en önemlilerinden birisi 1906 yılında kurulan ve bugünkü Pakistan devletinin Hindistan'dan ayrılarak müstakil devlete dönüşmesini sağlayan İslâm Birliği'dir (All Muslim League). 1920'li yıllarda Mahatma Gandi'nin İngiliz sömürgeciliğine karşı bağımsızlık mücadelesi iyice yükselişe geçti. İslâm Birliği 1940 yılına kadar Hindu-Müslüman birlikteliğinden yana tavır sergilemişse de Hindular'ın üzerlerinde büyük bir güç oluşturacaklarından çekinerek,

Pakistan ve Bangladeş'i içine alan bağımsız bir İslâm Devleti kurulmasını sağladı. Ancak Hindistan'ın hemen her tarafında büyük bir Müslüman nüfus vardı ve bunların her iki devlete de gitmeleri mümkün değildi. Bunlar Hindistan Müslümanlarının üçte ikisi yeni devletlerin tebaası olarak ayrılrsa da Hindularla birlikte varlıklarını sürdürmeden yana tavır koydular.

Hindistan anayasasına göre ülke sosyal, lâik ve demokratik bir yapıya sahip olup, İngiliz parlamento sistemini örnek alarak iki ayrı kamarası bulunmaktadır. Devlet başkanı sınırlı bir grubun oyuyla seçilmektedir. Başbakanı bizzat tayin etmesine rağmen yetkileri ondan oldukça azdır. 2002 yılında devlet başkanı seçilen Müslüman Abdülkelâm hâlen devlet başkanlığını yürütürken, Hindu Manmohan Singh ise 2004'ten itibaren başbakanlık görevine devam etmektedir.

İslâmiyetin yayılışı

İslâmiyetin büyük bir hızla yayılmaya başladığı Hz. Ömer döneminde doğuya yapılan seferlerle Hindistan'ın batısını oluşturan Sind bölgesine kadar ulaştı. Bu ilk seferlerin ardından daha kalıcı fetihler dönemi başladı ve 685 yılında Afganistan'ın başkenti Kâbil alındı. Haccâc dönemine tesadüf eden 713 yılında Muhammed b. Kasım es-Sakâfi, Sind bölgesinin tamamını ele geçirdi. Ülkenin kuzeybatısından yapılan bütün bu seferler geçici oldular ve Hindistan'da idarî bir yerleşimi berabe-

rinde getirmediler, ama halkın İslâmlaşması yönünden bir başlangıç oldu. Ayrıca Arap denizcileri Hindistan'ın Uman denizi sahillerindeki şehirlerle ticarî münasebetler kurmuşlar ve onlar da kendi imkânlarıyla daha birinci hicrî asırda İslâm'ın yayılmasında önemli katkıda bulunmuşlardı.

Hindistan'a İslâm'ı idarî bir güç olarak yerleştiren hiç şüphesiz Gazneliler'in kurucusu Sultan Mahmud (ö.1032) oldu. 997'de Afganistan'ın Gazne şehrini پایتخت merkezi yapan Sultan Mahmud, 1001-1026 yılları arasında Hindistan'a toplam 17 sefer düzenledi. Seferlerinin ilkinin 15.000 askerle Pencap'a, sonuncusunu ise Gucerat'a yaptı. 1008 yılında bütün Hint rajaları Sultan Mahmud'a karşı birleştilerse de yaptıkları savaşta yenildiler. 12. yüzyılın sonunda Gazneli hanedanına son veren Gûrîler'in kurucusu Afganlı Muizüddin Muhammed, Hindistan'ın Ganj vadisini ve Bangladeş'i ele geçirerek bölgede İslâm'ın yayılmasını devam ettirdi. Kısa zamanda Gazne, Multan, Sind, Lahor ve Delhi gibi önemli yerler onun hâkimiyetine geçti. 1198 yılında 120.000 askerden oluşan ordusuyla 300.000 kişilik Hint ordusunu yendi. Delhi'yi ele geçiren ilk Müslüman devlet adamı oldu ve buraya Hindistan Türk hanedanlarının ilki olan Memlûk hanedanının kurucusu Kutbeddin Aybek isimli komutanını vali tayin etti. Diğer komutanı Muhammed İbn Bahtiyar'ı ise Ganj vadisine gönderdi ve burayı ele geçirdi. Ardından Bihar eyaletine geçerek buradaki Budizm geleneğine yok edici darbeyi vurdu. Bengal'i ise herhangi bir direnişle karşılaşmadan elde etti. 1206 yılında Muhammed Gûrî Lahor'u ele geçirdikten sonra Gazne'ye dönerken bir İsmâîlî tarafından öldürüldü. Erkek çocuğu olmadığı için Türk soylu askerlerine evladı gibi davranıyor ve onları önemli görevlere tayin ediyordu. Bunlardan birisi de Delhi'ye vali tayin ettiği Kutbeddin Aybek idi ve Muhammed Gûrî'nin vefatı üzerine kendi bağımsızlığını ilân etti.

Ekonomi

Hindistan'ın 2006 yılında millî geliri 785 milyar dolar seviyesine ulaştı. Hızla kalkınan ülkenin gelir kaynakları arasında % 51'lik oranla hizmet sektörü birinci sırada gelirken, sanayi % 27'lik oranıyla ikinci ve ziraî üretim ise % 22'lik oranıyla üçüncü sırada yer almaktadır. Mevcut ekonomik gücüyle Hindistan dünya sıralamasında onuncu sırada yer almaktadır. 2006 yılında büyüme hızı % 9,2 olarak tespit edildi ki, bu hızla 2010-2015 yılları arasında Çin'i geçeceği öngörüsünde bulunmaktadır. Yine Çin'in ardından dünyanın en büyük gıda üreticisi olan Hindistan, süt, meyve, bakliyat, hindistan cevizi ve çay üretiminde ise birinci sırada, tahıl üretiminde ise ikinci sırada yer almaktadır.

Son yıllarda yüksek teknolojiye ve ilmi araştırmada büyük bir gelişme göstererek toplam 500.000 mühendisinden 150.000'i Bangalore'da çalışmaktadır. ABD'nin bu alanda birinci derece önemli şehri Silicon Valley'de ise 120.000 mühendis çalıştığı düşünüldüğünde, Hindistan'ın daha ileride olduğu ortaya çıkacaktır. Hindistan bu gücüyle bilgisayar programcılığı ve yazılımı ihracatında dünyada birinci sırada yer almaktadır. Uzun araştırmalarında önemli bir seviyeye ulaşan Hindistan, 2007 yılı Ocak ayında gönderdiği füzeyle yörüngeye ikisini kendisi adına, diğer ikisini ise Endonezya ve Arjantin adına olmak üzere dört sateliti başarıyla yerleştirdi. Yine ilaç sanayiinde özellikle Haydarabad'da jenerik ilaç üretiminde dünyada birinci sırada bulunmaktadır. Uluslararası ilişkiler alanı uzmanlarına göre en büyük rakibi olarak kabul edilen Çin ile işbirliği yaparak, Asya'yı dünya siyasetinin belirleneceği bir merkez haline getirip 21. yüzyılda bu alandaki etkinliklerini artırmayı planlamaktadırlar.

Dünyanın en büyük ordularından birisine sahip olan Hindistan, ABD'den sonra 170 bin havacı askeri birliklerinden oluşan

hava gücüyle dünyanın ikinci büyük hava ordusuna sahiptir. 2006 yılı itibarıyla 1.100.000 kara ve 55.000 deniz birlikleriyle birlikte toplam 1.325.000 askeri bulunmaktadır. Savunma bütçesi yıllık 20 milyar seviyesinde olup ayrıca dünyada nükleer silâha sahip sayılı ülkelerden birisidir.

Dini hayat

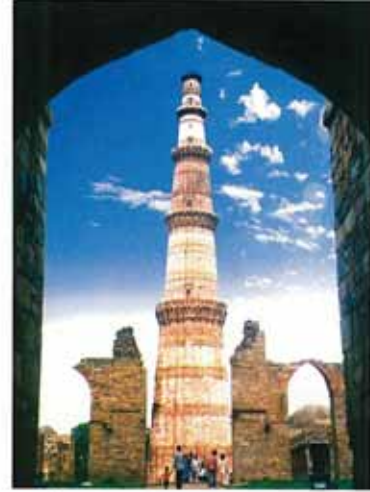
Hindistan Hinduizm, Budizm, Caynizm ve Sih gibi farklı dinlerin ve inançların ortaya çıktığı bir ülke olarak bilinmektedir. Halkının % 79.8'i bulan oranlarıyla 878 milyon kişi Hindu dinine inanmaktadır. Ülkenin ikinci dini olan İslâm'a inananlar % 16.2'dir. Hindistanlı Müslümanlar genel nüfus içerisinde kendi oranlarının %20 seviyesinde olduğunu iddia etmektedirler ki, bu durumda 220 milyon civarında bir nüfusa sahip olmaktadır. Bu durumda da Endonezya'dan sonra ikinci büyük Müslüman nüfusun barındığı ülke konumuna geliyor. Ne var ki sahip oldukları nüfus oranını İngiliz usulüne göre benimsenen iki kamaralı parlamentoda temsil edemiyorlar. Zira genel nüfus içinde % 16'nın üzerinde bir orana sahip oldukları halde, Lok Sabha isimli kamaradaki oranları % 6.7 olup 534 milletvekilinden sadece 36'sı Müslüman ve Rajya Sabha isimli kamaradaki oranları ise biraz daha yüksek olup, % 10.3'lük seviyeleri ile buradaki 242 milletvekilinden sadece 25'ine sahipler. Nüfusunun % 90'nına yakını bu iki dine inanmakta olup, geriye kalan % 15'lik oranı ise Cayniler, Sihler, Zoroastriyenler, Budistler, Yahudiler ve Hristiyanlar oluşturmaktadır. Daha ziyade sömürgecilik döneminde misyonerler vasıtasıyla yayılan Hristiyanların bugün 25 milyon civarında bir nüfusa ulaştıkları ileri sürülmektedir. Bu ülkede ortaya çıkan ve çoğu Pencap'da yaşayan Sihlerin sayısı ise 18 milyon, Budistlerin sayısı 7,5 milyon, Cayniler'in ise 3 veya 4 milyon civarındadır.

Hindistan'da özellikle Müslümanlar ile Hindular arasında zaman zaman çok şiddetli çarpışmalar olmaktadır. Bağımsızlık sonrası Hindistanlı Müslümanlar ile Pakis-

tanlı Hindular arasında yapılan nüfus mübadelesi şiddetli çarpışmalar yaşanmasına sebep olmuştur. 1992 yılında fanatik Hindu-lar'ın Ayodha Camii'ni yıkmaları üzerine, özellikle Bombay'da iki din inananları arasında çıkan çatışmalarda 2.000'den fazla kişi ölmüştü.

Eğitim ve kültürel hayat

M.Ö. 2700 yılında İndüs Vadisi'nde doğan Hint kültürü dünyanın en eski kültürlerinden birisidir. Aryan ırkının M.Ö. 1000'li yıllarda yerleştiği Ganj vadisi, ardından Bengal bölgesi aynı şekilde onların getirdiği kültürden etkilendi. Burada'nın M.Ö. 566'da, Caynizm'in kurucusu Mahavira'nın 528'de Hindistan'da doğmaları, bu ülkenin kültürel zenginliklerinden kabul edilmektedir. Pers imparatoru Birinci Daryüs'ün M.Ö. 518'de İndüs vadisine sefer düzenleyip üç yıl elinde tuttuğu dönemde ve Büyük İskender'in M.Ö. 327'de Pencap'a yaptığı seferlerle, Avrupa ve Ortadoğu bölgesi kültürleri Hindistan'da önemli izler bıraktı. M.S. 50 yılında Hristiyanlığı yaymak üzere havarilerden Aziz Thomas'ın, 189 yılında ise İskenderiye piskoposu Pantaneus'un Hindistan'a geldikleri ama bu dini yaymayı başaramadıkları bilinmektedir. Farklı milletlerin yaşadığı Hindistan'da çok çeşitli kültürlerin izleri her yerde görülmektedir. Özellikle Babürlüler döneminde yüksek bir seviyeye ulaşan İslâm sanatı ülkenin mimarî bakımdan zengin bir kültüre sahip olmasını sağlamıştır. Delhi Sultanlığı döneminde Kutbeddin Aybek'in 1193 yılında inşa ettirdiği Agra'daki Kuvvetül-İslâm Camii ve Kutub Minar adıyla bilinen minaresi, Babürlüler döneminde ise Delhi Camii (1644-48), Agra Camii (1648), Hümayûn Türbesi (1570), Agra'daki Ekber Şah'ın Türbesi (1614), dünya kültür mirasları arasında önemli bir yeri olan ve Şah Cihan'ın Mümtâz Mahal adıyla bilinen eşi Ercümen Banu adına Osmanlı mimarı Mehmed İsa Efendi'ye yaptırdığı Tac Mahal (1630-47), Evrengizib'in Delhi'de yaptırdığı Muti Mescid (1659) ve Dekkan'da hüküm süren Tippu Sultan için inşa edilen Mümbâz

Türbesi bunlardan sadece birkaç tanesidir. Müslümanlar Hindistan'ın her köşesini camilerle, saraylarla, kalelerle ve türbelerle süslemişlerdi.

Yüksek öğretimde büyük bir hamle içinde olan Hindistan'da 200'ün üzerinde üniversite bulunmaktadır. Bunlar arasında Müslümanların 29 Ekim 1920'de açtıkları Millî İslâm Üniversitesi (Jamia Millia Islamia), 1875 yılında Mohammedan Anglo Oriental College (MAOC) adıyla Aligarh şehrinde Seyyid Ahmed Han tarafından kurulan ve 1920 yılında ismi Aligarh Müslüman Üniversitesi (Aligarh Muslim University AMU) olarak değiştirilen, Hindularla Müslümanlar arasında bir barış ortamı oluşturmayı hedefleyen yüksek eğitim kurumu, 1989 yılında açılan Hâkim Abdülhâmid'in girişimiyle açılan Hamdard Üniversitesi (Jamia Hamdard) ve 1998 yılında eğitime başlayan Mevlâna Azad Urdu Millî Üniversitesi (Maulana Azad National Urdu University) gibi önemli üniversiteler bulunmaktadır.

Hindistan'a yaklaşık dokuz asır hükmeden Müslümanlar, İngiliz sömürgeciliği ile birlikte her ne kadar iktidarı ellerinden kaybetmişlerse de Endülüs'te olduğu gibi tamamen yok edilemediler. Pakistan ve Bangladeş'in ayrılmasından sonra da ülkenin kaderinde söz sahibi olmak için mücadele ettiler. Ne var ki bugün eğitimde, iktisadî hayatta ve diğer alanlarda geçmişte olduğu kadar ağırlıklarını hissettirememektedirler.

Prof. Dr. Mustafa Kara
Uludağ Üniv. İlahiyat Fak.

Yazdığı Na'tı Huzurda Okuyan Seyyid: İbnülemin Mahmud Kemal İnal

1871 tarihinde İstanbul'da dünyaya gelen, 1957 yılında aynı şehirden öbür âleme hicret eden Mahmud Kemal, XX. yüzyılın gerçekten 'nev'i şahsına münhasır' sayılı kişilerinden biridir.

Babası, Hz. Hüseyin'in torunlarından Mehmed Emin Paşa'dan dolayı İbnülemin diye meşhur olmuş, seksen altı yıl süren ömrünü ilim irfan ve sanat dünyamızın yadigarlarını okumak, okutmak, anlamak, yazmak ve aktarmak için harcamıştır. Onun gayretli, himmetli, bereketli çalışmaları olmasaydı Osmanlı kültürünün son halkalarında ciddi kopmaların olacağını söylemenin mübalâğa ile hiçbir ilgisi yoktur.

'Son Sadrazamlar' bu büyük devletin en üst yöneticilerini arşiv belgeleriyle tanıtırken 'Son Asır Türk Şairleri' edebiyatımızın temsilcilerini örnek metinlerle anlatırken ömür boyu topladığı hüsnühat koleksiyonunun yanında Son Hattatlar'la bu sanatın üstadlarını gün ışığına çıkarmıştır. Vefatından hemen sonra yayınlanabilen 'Hoş Sada' ise musiki dünyamızın gönül telini titreten sanatkarlarıyla bizi tanıştırmıştır. (Hayatı ve eserleri için bk. DIA, c. XXI)

Dünyanın en zengin yazma eser ve belge koleksiyonlarından biri olan şahsî kütüphanesini İstanbul Üniversitesine bağışladığı gibi, servetinin mühim bir kısmını da 23 Haziran 1955 tarihli vakfiyesiyle birlikte İmam-Hatip Mektebi öğrencilerine tahsis etmiştir. (Bk. Hoş Sadâ, İst. 1958, s. 44)

Vakfiyenin ilgili maddesi şöyledir:

"Vakfettiğim bahsi geçen bina daima (İbnülemin Mahmud Kemal Yurdu) namı ile yad olunmak ve halihazırın ile mamur olarak muhafaza edilmek şartıyla halen İstanbul'da faaliyette bulunan İmam ve Hatip Mektebi'nin tesisindeki gayeye ve maksada tahsis olunmuştur. Bu mektepte okuyacak talebe ile mektebin hey'eti idaresince verile-

cek karar üzerine İstanbul'daki üniversitelerde din-i İslâm'ın feraizine itina ve riayet ile iştihar eden mütedeyyin ve müstahak talebe için bina, yurt olarak kullanılacaktır."

Burada vefatının 50. yılında dikkatlerinize sunmak istediğim iki na'tıdır. İbnülemin Mahmud Kemal İnal 1354/1936 yılında Prenses Hatice Abbas Halim'in daveti üzerine karayoluyla Kahire'ye oradan da deniz yoluyla Hicaz'a gitmiştir. Şimdi onu dinliyoruz: Allah'ın lutuf ve inayeti ile fariza-i hacı eda ve devlet ve millete-âşk ve şevk ile-dua ettim. Müteakiben Medine-i Münevvere'ye gidildi. Alem-i insaniyetin veliyy-i nimeti olan Resul-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz Hazretlerinin südde-i seniyyelerine yüz sürdüm. Har-em-i şerifte yedi vakit eday-ı salât ettikten sonra -mukaddema tanzim ettiğim- iki na't-ı şerifi huzur-ı âli'de yedi defa okumak saadetine nail oldum. Haza min fadli rabbî. (Son Asır Türk Şairleri, IV, s. 228)

İşte Huzur'da okunan o iki na't-ı şerif, işte Seyyid Mahmud Kemal'in âşık oldukları cedd-i mükerremleri ile ilgili duyguları:

NA'T

Ey rûh-ı müşahhas ki bütün canlara cansın
Ağyâra nihânsın dil-i yârâna iyânsın
Büyundur eden güllere irâs-ı revâyah
Rûyunla da mihr u mehe envâr-feşânsın
Her zerre senin lem'a-yı vechinle celîdir
Zâhinde fakat mühr-i hafıyyu'l-emânsın

Hüsn-i ezeli âşık-ı hüsn-i ezelindir

Bir öyle cemilsin ki cemâllerde nihânsın (Bir, iki ve dördüncü beytleri musiki üstadlarından Nâyî Hafız Nesafet hüzzam makamında ilâhi formunda bestelemiştir)

Aşkindir eden sûret-i hestiyi nümâyân
Aşkınla ki cihân rûh-i lâtif u seyrânsın

Dünyada yere düşmedi sayen fakat ey nûr
Ukbâda ruûs-ı beşere saye resânsın

Ey nuhbe-i mahlûk-ı Ahad gelmedi mislin
Vallâhi ve billâhi vâhid-i dü cihânsın

Ümmîd-i kerem etmededir sâlih u tâlih
Sen kân-ı kerem melce-i âfetzedegânsın

Atf-ı nazar et hâline biçare Kemâl'in
Biçarelere lutf ile dâim nigerânsın

Cumâdelâhire, 1343 (1924)

NAT

Öyle ekmel halk olunmuşsun ki ey mihr-i Hüdâ
Hâlik-ı a'zam senin halkında etmiş itina

Ferd yaratmış ferd bırakmış tâ be-mahşer zâtını
Sûret ü sîretde mislin halkolunmaz bir daha

Etse mir'ata tekâbül Halk-nümâ vechin senin
Misli-i mevhûmun olur belki o yüzden rûnümâ

Lem'a-yı hüsnün bütün dünyayı şeydâ eylemiş
Zerre zerre incizâb eyler bütün dünya sana

Her güzel senden eder ahz-i füyûz-ı hüsn-i ân
Âfitâb-ı hüsn-i ânsın matla'ın vech-i Hüdâ

Öyle bir hüsn-i müşahhasın ki seyr etse seni
Hüsn-i mutlak şüphesiz tekbire eyler ibtidâ

Hangi cânandır o kim aşkıyle olsun sîne çâk
Halk-ı Âdem'den beri uşşâk-ı vahdet-âşınâ

Sad hezârân kere mahvolse vücûd-ı ehl-i aşk
Aşk-ı cân-bahşın gönülde ruh gibi bulmaz fenâ

Cân fedâ-yı aşkınız Aşkınla bulduk biz hayat
Âşık olmuştur şehîd-i aşkına çünkü bekâ

Öyle ümmîsin ki ilmin etdi ihyâ-yı ulûm
Müftekiridir tâ ezelden âlem-i irfân sana
Öyle ümmîsin ki ta'lîm eyleyen Hakk'dır seni
Bildiren mahlûka sensin Hâlik'i, ey Hakk-nümâ

Hangi dâhidir o kim nûrundan olmaz müstefiz
Müstefiz-i nûrun olmaktır hakikatte dehâ

İsr-i pâkenden eder mi bîniş ihhîrâf
Devlet-i sermed senin irsinde etti incilâ

Akl-ı kâmil tâbi-i hükm-i celîlindir senin
Men lehû aklun selîmun yaktadı bi 'l-Mustafâ

Rahmet-i uzmâ-yı Hakk'sın cümle mevcûdâta sen
Sâbit u seyyâre nûrundur eden neşr-i ziyâ

İsmi ism-i ilâhiyle beraber zikreder
Çar-aktar-ı cihânda her nefes ehl-i nühâ

Ey veliyy-i ni'met-i âlem senin sayendedir
Bunca küfrânla beraber ni'met-i bî-intihâ

Yâ Rasûlallâh senin şevkinle oldu cezbenâk
Zerre-i hâk-i derin Mahmûd Kemâl-i bî-nevâ
25 Muharrem 1352 (1933)

Süleyman Nazif'in (ö. 1927) İbnülemin için söylediği meşhur:

"Ne kendi kimseye benzer ne kimse kendisine "

Misrâını duyan Yahya Kemal (ö. 1958) beyti şu ifade ile tamamlamıştır:

"Hezâr gıpta o devr-i kadîm efendisine
Ne kendi kimseye benzer ne kimse kendisine "

MEDYA KRİTİK

Bahattin Akbaş
Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

medya kritik • medya kritik • medya kritik • medya kritik • medya kritik • medya kritik •

Medine'ye hızlı hac yolu

Milliyet'ten Serpil YılmaZ, kuzey-güney hattı denilen ve Suudi Arabistan'ın Cidde-Medine gibi şehirlerini Ürdün'e bağlayan hızlı demir yolu projesinin ihale aşamasında olduğunu köşesine taşımış. Anlatıldığına göre mezkur projedeki kuzey-güney hattının 600 km.lik daha ziyade hacıların ulaşımını sağlayacak olan kısmının inşasına da Türk şirketleri talip olmuş. Bu proje ile saatte 350 km. hızla giden trenin ibadet amacıyla Medine'ye gelen bütün Müslümanlara hizmet etmesi amaçlanıyor. Ecdadımızın bir asır önce inşa ettiği ve ülkemizi kutsal beldelere bağlayan Hicaz demir yolunu hatırlamamak mümkün mü?

İstanbul'dan Hicaz'a kadar demiryolu inşa eden Osmanlı, o yıllarda büyük bir ulaşım inkılabına imza atmıştı. Zor şartlarda devrin kısıtlı imkanlarına rağmen büyük fedakârlıklarla döşenen Hicaz demiryolunun banilerindeki öngörü ve ufuk elbette her türlü takdirin üzerindedir. Ne hazindir ki bu müthiş eser kısa bir zaman sonra küçük menfaatler uğruna ve dış mahreçli telkinlere alet olunarak yerli bedevilerce tarumar edilmiş ve döşenen rayların büyük bölümü bir bir sökül-müştü. Bu tarihi hadisenin geniş tetkikine girecek değiliz. Ancak söylenilen Medine hızlı tren projesinin bizleri heyecanlandırdığını belirtmek istiyoruz. Zira projenin hayata geçirilmesi ecdadın bir asır önce zaruretiyle in-narak inşa ettiği Hicaz demiryolunun bir bakıma yeniden tahakkuku anlamına gelecektir. Gelişmiş ülkelerin çok uzun zamandır yaygın biçimde kullandığı hızlı tren imkânlarının özellikle kutsal topraklarda Allah'ın misafirlerinin hizmetine sunulması çoktan gerçekleştirilmesi gereken gecikmiş bir hizmettir.

Bir din görevlisi portresi

Din görevlisi birtakım hususiyetleriyle birlikte halkın içinden çıkan, onların hali ile hallenen, sıkıntılarını ve mutluluklarını paylaşan, onları iyiye, güzele, hayra çağıran, zararlı alışkanlıklardan elinden geldiği ve dilinin döndüğü kadarı ile vazgeçirmeye çalışan kimsedir. Bu bağlamda Afyonkarahisar/Evciler/Gökçek yöresinde din görevlisi olarak hizmet eden Bayram Erkek hayırlı bir hizmette bulunarak beldesinin zararlı alışkanlıklarından biri olan sigara alışkanlığına karşı halkı uyarmış ve bir kampanya başlatarak onları bilinçlendirmiş. Bir tespit yaparak meseleye yaklaşan din görevlimiz beldesinde sigara içen sakinlerin yılda 300 bin ytl bu zararlı alışkanlığa masraf ettiğini ortaya çıkarmış. Hem sağlık hem de paralarından olan hemşehrilerini dünya sigarayı bırakma gününde sigaraya hayır demeye çağırmış. Dört kişiyle başlayan sigarayı bırakma kampanyasında otuz beş gibi bir rakama ulaşmışlar. Bazı insaf dışı tarizlerle din görevlisini olumsuz imajlarla itham edenlere inat hayırlı hizmetlere öncülük eden, çevresine örnek kişilikleri ile rehber olan din görevlilerimiz misyonlarının gereğini ifa etmektedirler.

İşaret dili ile hutbe

Toplumun önemli bir bölümünü oluşturan ve sayıları yaklaşık 8.5 milyonu bulan engelli insanlarımızın din hizmetlerinden ve irşad faaliyetlerinden yararlanmaları en tabii haklarıdır. Başkanlığımız engellilere yönelik birtakım projeler geliştirmekte, sempozyum, panel ve konferanslarla, sesli ve görüntülü dinî yayınlarla onları aydınlatmaya çalışmaktadır. Engellilerin ibadethanelere giriş ve çıkışlarını kolaylaştırıcı tedbirlerin alınması, özellikle işitme engellilerin vaaz ve hutbeleri anlayabileceği işaret dilini bilen

ehil kimselerin hutbe ve vaazları onlara aktarması önemli ve gerekli hususlardandır. Engelli insanlarımızın bu gibi hizmetlerin sağlanması toplumu din konusunda aydınlatma misyonunun bir gereği olarak algılanmalıdır. Özellikle mahalli uygulamalarda bu hizmetin ifası önem arz etmektedir. İstanbul Ataköy'de okunan hutbe ve vaazın işaret dili ile cemaate aynı zamanda aktarılma uygulamasının konu edildiği haber Hürriyet'te fotoğraflı olarak yer almış. Bu uygulamanın diğer camilere de yaygınlaştırılması engellilere din hizmeti verilmesi noktasında anlamlı bir hizmet teşkil edecektir.

Az yemek çok yaşamak

İnternet Haber'de ilginç bir araştırmaya yer verilmiş. Bu araştırma beslenme -aşın gıda alımı-diyet üçgeninde git geller yaşayan günümüz insanını yakından ilgilendiren bir nitelik taşıyor. A.B.D./Louisiana'daki Biyomedikal Araştırma Merkezi'ne bağlı uzmanların yürüttüğü çalışmaya göre, günlük kalorisini yarı yarıya azaltanların yaşamı, yarı ömürleri kadar uzuyor.

Bununla birlikte uzmanlar, kanser, kalp ve felç gibi hastalıklara karşı da oldukça etkin bir korumaya sağlayan 'minimum kalori' diyetlerinde, gıdalardaki besleyici unsurlardan kesinlikle mahrum kalınmaması gerektiğini de vurguluyorlar.

Az kalori alımının ömrü uzatıp uzatmayacağını bir tarafa bırakırsak az yemenin insana çok yararı olduğunda kuşku yoktur. Ne hazine bir gerçektir ki alemde bir kısım insanlar çok yemekten, bir kısmı da yiyecek bulamamaktan dolayı büyük sıkıntılar yaşamakta. En güzeli de belki çoğunluk tarafından ihmal edilen peygamberi sünnete uyarak az yemek olsa gerek...

Yeni yayınlarımız

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden,
yurt dışında Müşavirlik ve Ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

"Andolsun, size kendi içinizden öyle bir
peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya düşmeniz
ona çok ağır gelir. O size çok düşkün, müminlere
karşı da çok şefkatli ve merhametlidir."

(Tevbe, 128)

FIYATI: 2,50 YTL